

№ 3//2020

ლიცენზირებული –
საზოგადოებრივი ქუთნალი

სარედაქციო კოლეგია

ანდრო ბელუპაძე
თავმჯდომარე

მთავარი რედაქტორი
ამირან გომართელი

როინ აბუსელიძე
გიორგი ალიბეგაშვილი
ივანე ამირხანაშვილი
ბალათერ არაბული
პარლო ბარდაველიძე
ლავა ბაჭრაძე
ნაირა ბეჰიევი
გიორგი ბერულავა
ლევან ზემბაძე
გენრი ღოლიძე
გურამ ღოჩანაშვილი
ზვიად კვარაცხელია
გაბა ნახუტრიშვილი
გიორგი სოსიაშვილი
მანია ტურაბელიძე

პასუხისმგებელი რედაქტორი
თამარ გელიტაშვილი

რედაქტორ-სტილისტი
ქეთევან მერკვილაძე

კომპიუტერული გრაფიკა
და დიზაინი
ქეთი გომართელი

ქუთნალი გამდის

საქართველოს განათლების,
მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის
სამინისტროს მხატვრული

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1
საკონტაქტო ტელეფონები: 599335133;
599565644
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

პოეზია ანი ქავთარაძე ლექსები	3	გიორგი ხულორდვა მაგალი თოდუას „სპარსული პოეზიის შედეგები“	34
თამაზ ხარაიშვილი ლექსები	7	ბადი ქართლისა ვახტანგ გურული ამაო მცდელობა (ტაო-კლარჯეთი და ლაზეთი 1944-1953 წლების საერთაშორისო ურთიერთობებში)	39
პროზა ვანო ჩხიკვაძე მოთხრობები	10	ახალი თარგმანები ერნესტ ჰემინგუეი ბედნიერების ძიებაში მოთხრობა ინგლისურიდან თარგმნა მაია ბოლაშვილმა	53
ხრიტიან. ესეისტიკა ნინო დარბაისელი-სტრონი „დარჩი ოთახში“ (იოსებ ბროდსკის ერთი ლექსის ქვეტექსტი)	21	არბრევი იოსებ ჭუმბურიძე სად იმალება ფერწერის ღმერთი?! (ნათელა იანქოშვილის ახალი სიცოცხლე)	67

გარეჯანაშვილი: ნათელა იანქოშვილი -
ნინო ჯავახიშვილის პორტრეტი

ავტორთა საყურადღებოდ!

რედაქციაში შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ;
გთხოვთ, მასალების ელვერსია გადმოგზავნოთ ვორდის ფაილით;
ჟურნალის ყოველი ნომრის ელვერსია მომდევნო ნომრის გამოსვლისთანავე
განთავსდება ჩვენს ფეისბუქგვერდზე: <https://www.facebook.com/ciskari1852>

ანი ქავთარაძე

●
შენ, ვინც დაგღალე უსასრულო გადამონმებით,
ვინც თვეებია, ვერ აბარებ ჩემთან გამოცდას,
მე გულდახეულს გისტუმრებდი მუდამ ძილის წინ,
ახლა გიყურებ და ვხვდები, რომ ჩემს გზას გამოსცდი.

მე, ვინც ბოლომდე ვერ მიგიღე ისე, როგორც ხარ,
მე, ვინც ვერ დავთმე პოეტური არევ-დარევა
ხასიათების, დამიჯერე, ისე ცუდად ვარ,
ფინჯანი ყავის მიშველიდა ახლა დაღევა.

ოდნავ მომწარო არომატი, ფიქრი ფანჯრებთან,
თანაც წვიმაც თუ დაუშენდა, მეტი სიმძაფრე
მიეცემოდა ჩემს ხასიათს, უნდა დავჯდე და
ნაპატიები შეცდომები სულზე ვიკანრო.

თვალეები ხშირად მიშავდება, იცი, ბოლო დროს...
ერთხელ მესიზმრა, დაგტოვე და ხელებს გიქნევდი...
დამშვიდობებს რომ მიჰგავდა, ეს მომაგონდა...
არც არაფერი დაგვრჩებოდა, რომ არ გითმენდე.

მე, ვინც მომჟავო ხასიათმა გადამიყოლა,
შენ, ვინც დაგღალე უსასრულო გადამონმებით,
რომ ჩააბარო წარმატებით ყველა გამოცდა,
ბოლოს მაინც ვერ შემომრჩები ისე გულწრფელი,
მე რომ მინდოდა.

სუსტი ზამთარი, „გაზაფხულის ვალსი“, პიანო...
 რაღაც უთოვლო წელიწადებს პირი აენწყოთ.
 ისე ვარ, თითქოს სადღაც დიდხანს დავიგვიანე,
 რაღაც დავკარგე, გამოვტოვე, ანდა საერთოდ

გამოვეთიშე წერასჩვეულ მსუბუქ განწყობებს,
 თუმც ხასიათებს ვერ შევიცვლი, ისევ ისა ვარ.
 მეკვიატება ხოლმე ხშირად ნაზი აკორდი,
 თუმცა მუსიკის სიღრმემდე კი ველარ მივყავარ.

ჰო, კლავიშებზე ხეტიალი ხელებს ვერ ათბობს,
 ჭორები დადის, დაკარგულად ვითომ ვითვლები,
 თითქოს რაღაცა გამოვტოვე, რაღაც გამომრჩა,
 გაუუცხოვდნენ წერასაც კი ჩემი თითები.

რაღაც უთოვლო წელიწადებს პირი აენწყოთ,
 სუსტი ზამთარი, „გაზაფხულის ვალსი“, პიანო,
 ერთს თუ გაბედავ, მთელი გულით რაღაც დანერო,
 მერე აღარსად, აღარასდროს დაავიანო.

კვალი, ნათითური სულზე,
 სითბო დამთამაშებს მხრებთან.
 ძველი წარმოსახვის სუნი,
 ძველი ფანტაზიის ქექვა...
 შენი არ ნათქვამი – არა!
 შენი ვერ ნათქვამი – ვერა!
 გზები, ჩახერგილი არსად,
 გზები, მოგროვილი ერთად.

და თმას გამუდმებით ვიშლი
 და თმას ისე აღარ ვიკრავ...
 მთები, მწოლიარე ნისლში,
 მინდა, მთის გულში რომ ვიდგე.
 ყველა ვერ გაგება მესმის,
 ყველა სიმარტივეს გიგებ.

უცხოს არ გაულო კარი,
 კარი გადაკეტე ხუთჯერ.
 ფიქრი, სათუთი და მკრთალი.
 თვალებს უშფოთველად ვხუჭავ.
 ფანჯრებს ეტმასნება ქარი
 და თუ ჩამეძინა, ჩუმად!

ზამთრის სიცივე და სითბო,
 დღეს თოვლს დავინწყება ჰქვია.
 საბანს იკეცავენ მთები,
 წყაროს ინურავენ, ქვიან
 გზებზე დაფენილი მტვერი,
 მტვერში ამოსული ია...

ძილი, უდროო და ნაზად.
 სითბო დამთამაშებს მხრებთან.
 გზები – აცდენილი – არსად.
 გზები – მოგროვილი ერთად.

●

თითქოს სიმშვიდედ გადავიქეცი,
 თითქოს სამყარო მდევნის მიწიდან,
 ბევრი ვეცადე, ვერ გავიქეცი,
 ვერც აქაური ყოფა ვინამე...
 ახლა მალეღვებს ჩემი დუმილი,
 წელან საუბარს თავი ვარიდე,
 გულში სევდაა და უთქმელობა,
 ამოუვსები სიცარიელე!
 ალბათ, ზამთარი მალე გამყინავს,
 ვიცი, ავად ვარ, ვიცი, სუსტი ვარ.
 ვერ შევუთავსდი ჩემს სხეულს – ბინას,
 ჩემი თავიდან თვითონ მივდივარ.
 ვერც აქაური ყოფა ვინამე,
 ბევრი ვეცადე, ვერც გავიქეცი...
 თითქოს სამყარო მდევნის მიწიდან,
 თითქოს სიმშვიდედ გადავიქეცი...

●

ზამთრის ზარმაც დღეებს ძილი მორევიათ,
 წვიმით დანინკლული თოვლის ნარჩენები
 თვალის დახუჭვისას ქრება, როგორ გითხრა,
 ალბათ, მის ადგილას, მეტხანს დავრჩებოდი.

დღეებს სიზმრებივით ვურჩევ სათაურებს,
 თითქმის ერთნაირად ხდება ყველაფერი.
 ფანჯრებს მეტისმეტად ნაზად ვაჯახუნებ,
 სუნთქვას ვიკავებ და ისე ვენახვები

ხალხის მოთვალთვალე მზერას გამუდმებით.
 სუნთქვაშეკრული და თავანუელი ხომ
 უფრო ამაყი და მოჩანს გაბედული,
 რატომ ანდა ვისთვის, აღარ ჩამეკითხო.

ზანტი ზამთარი და დღენიც ასეთივე.
მშრალი, უსურვილო მოწყენილობები
ისევ დამჩემდა და შენ რომ თოვლი იყო,
ერთხელ წამოფიფქვას ჩემთვის ისურვებდი.

თამაზ ხარაიშვილი

მსხვერპლშენიშვა

დამტოვეს მარტო –
 ამ ნამიან ველზე დამაგდეს,
 აღარ ინებეს
 გაჭრა სამარხის.
 ახლა ქარს ვუცდი,
 ანაზღად რომ ჩამოიქროლებს,
 ვიცი, სამადლოდ
 შემოდგომის ფოთლებს დამაყრის.

●
 ჟამი ჩუმად და სწრაფად გავიდა,
 თუმც ძველებურად არის მაცდური
 შენი თვალების საფერავი და
 ბაგეთა შენთა ალადასტური.

ვუფრთხილდები და ვესათუთები,
 რაც არ ჭკნება და, რაც არ ბერდება,
 თუმც ნარმავალი არის ბუნებით
 და არასოდეს განმეორდება.

ღვინდება, რადგან უფრო ძველდება
 გრძნობის ხელადა პირთამდე სავსე
 და სიჯიუტით ბალახს ედრება,
 ბალახს, რომელიც ამოდის ქვაზე..

შემოღობა სოფლად

დაბნელდა, ღამე ისევ
კედლების იქით დარჩა,
ცეცხლსაც დაედო ფასი,
ლივლივებს კვამლის ფარჩა.

ვერ მივაჩვიე ყური
სოფლის დიაცთა პუტუნს,
ბუხართან ვზივარ ჩემთვის,
ჩიბუხში ვტენი თუთუნს.

თვალწინ გაირბენს უცებ
ცხოვრება – ჩემი კბილა.
უნდა ველოდოთ ერთად
ზამთრის უშორეს დილას.

საპოეტო საბრუნავო

შენ გამახსენე, რაც არ მახსოვდა
ამაოების შხამით გაღეშილს:
შენ მაპოეტინე, რაიც დაგვარგე
თოვლის მზინვარე სიმხურვალეში.

ისევ მომხსენი სუსტი მხრებიდან
უნუგეშობის მძიმე მანტია:
სადღაც ნასვლა და არდაბრუნება
ჩემი მუდმივი მისამართია.

აღარ ჩათვალო, თითქოს სიშორეს
ადრინდელივით ისევ ავიტან,
უნდა გიცქერდე ყოველწამიერ
ჩემი ფიქრების სამალავიდან.

სული წვეთ-წვეთად ჩამოიღვენთა,
წუთისოფელიც ვლიდა ზოზინით
და ყველა ცოდვა, ჩემიც და შენიც
ყელზე მეკიდა ავგაროზივით.

გარდასულ დღეთა ბნელში
მოგონებები ბზინავს...
მიყვარდი ერთობ დიდხანს,
თანაც დიდი ხნის წინათ.

ვეძებ ნაჩუქარ წიგნში
 ბზის გახუნებულ ფოთოლს.
 იქნებ ამ ზამთარს ჩვენთვის
 უკანასკნელად მოთოვს.

დრო უმოწყალოდ გარბის,
 თუმც, დრომ რა უნდა მიყოს?!
 ვიხსენებ როგორც ზღაპარს:
 „იყო და... არა იყო...“

სულ ვიღაც მიდის, სულ ვიღაც მიდის,
 მატარებლები ტოვებენ ვაგზალს.
 მე კი არ ვიცი, საით წავიდე,
 სულ ამირიეს ფიქრებმა თავგზა.

სულ ვიღაც მიდის, სულ ვიღაც მიდის,
 სევდამოსილი შორდები ბაქანს,
 კუს ნაბიჯებით მოგდევს წარსული,
 მოგონებების დაათრევ ბაკანს.

სულ ვიღაც მიდის, სულ ვიღაც მიდის,
 გამოთხოვების ზარებს რეკავენ.
 ლექსებით ავსებ სიცარიელეს
 განშორებიდან განშორებამდე.

ვანო ჩხიკვაძე

თავისითაო!..

დედაჩემმა მიაბო:

ახალფეხადგმული ვარ, როცა ბოლომდე ვერ გენდობიან, ხელს გიშვებენ და არც გიშვებენ.

მიმაყუდეს საწოლთან და აქეთ-იქიდან მამხნევებენ:

„დადგა ბიჭი, ხე წაიქცა... დადგა ბიჭი... დადგა...“ – თან ჩემკენ აქვთ ხელები გამოწვდილი, რომ თუ გადავქანდები, წამეშველონ.

როგორც იქნა, მოვცილდი საწოლს, გავბედე, გადავდგი პირველი ნაბიჯი და გაღიმებული მივბანცალებ ჩემებისაკენ.

უცებ ფეხი ფეხზე გამომედო და, ვიდრე მომეშველებოდნენ, სოხანეს დავეტყუებე.

მომცვივდნენ, მაგრამ ყველანი ოლას მკაცრმა ხმამ შეაჩერა:

– თავი დაანებეთ, არ ააყენოთ, თავისით წამოდგეს!

– რომ ტირის? – შეეპასუხა ცხრამეტიოდე წლის დედაჩემი.

– არა უშავს, დანყნარდება, ბავშვი

ტირილში იზრდება! მთავარია, დიდობაში არ იტიროს!

დედამთილს, თანაც ოლასნაირს, ვინ აუხირდებოდა?!

მეც მეტი რა გზა მქონდა, ვიღნავლე, ვიღნავლე და წამოვდექი, ცრემლი ხეირიანად არ შემშრობოდა, რომ ხელახალი „რეისისთვის“, გაღიმებული ისევ „სტარტზე“ ვიდექი...

უცნაური დედაკაცი იყო, ცხონებული.

ცხოვრებამ გაამკაცრა თუ ამნაირი დაიბადა, ვერ გეტყვით, ეგ კია, გამუდმებით ბედისწერას კრიჭაში ედგა, და არც ის უთმობდა, არც – ეს.

„თუკი ნაქცეულ საფრანგეთს არ შეუძლია სხვების დაუხმარებლად წამოდგეს, მაშინ თავისუფლების ღირსი არ ყოფილა,“ – მოგვიანებით წავიკითხე შარლ დე გოლის დასმული დიაგნოზი.

ოლაც ასევე, იქნებ უფრო მკაცრად – ხელი არ ახლოთ, თავისითაო...

სად ფლავისმანიდან კირბალში გამოთხოვილი მამისბედანთ ქალი და

სად დიდ პოლიტიკაში გამოჯეკილი, ფრანგული არისტოკრატის ნიალში ამოზრდილი დე გოლი.

სამყაროს სწორედაც ერთნაირად მოფიქრალი, მოაზროვნე ადამიანების სიბრძნე და მზრუნველობა უნარჩუნებს წონასწორობას, ადუღაბებს, ქმნის, ხვეწავს, აყალიბებს საერთო სამოქმედო პროგრამას თუ ფილოსოფიას და მნიშვნელობა არცა აქვს, ეს ადამიანები კლასობრივი იერარქიის რომელ საფეხურზე დგანან, დედამიწის რომელ ნერტილში იმყოფება დიდი ქვეყნის პრეზიდენტი და სამყაროსთვის შეუმჩნეველი, ერთი რიგითი, კირბალელი დედაკაცი, რომელიც მსოფლიო პოლიტიკის ამღვრეულ მდინარებაში აქტიურად ჩართული კი არ გკარნახობს თავის ნება-სურვილებს, არამედ, მუხლისთავებზე დამდგარი, მწვანის კვალში, ნაგერალა ხახვს მარგლავს, ნათესს ღიჭა ბალახის მარწუხებიდან ასუფთავებს, ათავისუფლებს ან ოფლით მონეულ ჭირნახულის ოქროს ბზინვარებით პირმოდგმულ ცხრილს თავზე მოთ ატრიალებს და ხორბალს ანიავეს

მთავარია სიცოცხლის შინაარსი, შენი ადგილი ამ მზისქვეშეთში და არა ბედნიერი შემთხვევის წყალობით დაკისრებული როლი და რეგალიები. დიდი მდინარეები და მცირე ნაკადულები ბოლოს მაინც ერთ ნერტილში ერთიანდებიან, საერთო, საკაცობრიო მიზანს ემსახურებიან.

და მაინც, დაილოცოს, ღმერთო, შენი სამართალი – სად ოლა და სად...

თავისითაო, – თქვეს და წამოვდები თ მეც და საფრანგეთიც.

გარინდება

ბოლომდე გამოღებული ფანჯრის ორივე ფრთა.

შუშაბანდის მიღმა ოდნავ შემღვრეული მუქ-ლურჯი ცა და დამდეგი დღის ჩაფიქრება – ნეილონის თხელი ფარ-

დაც კი არ თრთის, თუმცა, ბინაში ორპირია – ჩემ წინ და ზურგსუკან ყველა კარი ღიაა.

არც ფოთოლი ტოკავს, არც ბალახის ღერი. მეზობელი სახლის სახურავზე, ახალგაღვიძებული კატა „მიფერის“ ღარებში, ჩვეული სიფრთხილით, რბილი ნაბიჯებით, რაღაცას ეპარება.

ირგვლივ სინყნარეა, თითქოს ბუნება მამაც და ადამიანმაც ჩაისუნთქა ჰაერი და სული შეიგუბა, ჯადოსნურმა კვერთხმა გააქვავა, გაარინდა მიდამო.

დივანის სახელურზე ჩამოვარდნილი ფოთოლივით დევს ჩემი გამხდარი ხელის მტევანი და მგონია, ნიაგამაც რომ დაუბეროს, ფანჯარაში გაფრიალდება.

ასეთი დილა ადრეც ვნახე, ოღონდ სულ სხვაგან და სხვა გარემოში.

სანერი მაგიდის გლუვ, ცარიელ ზედაპირზე მზის პირველი სხივი ყვითელი ქვირითივით გაიშალა. დაიკენკა ზედ არეკლილი ჩემი გამკაცრებული, სათვალისანი პროფილი.

მაგიდას თეთრ, ქათქათა, მგრძნობიარე ფურცელს დავაფარებ და ფოტოგრაფივით დაველოდები, რა ამოიბეჭდება, რას „ამოიკითხავს“ მგრძნობიარე ქალღიღინი ღიზებში მომწყვდეულ, დაღლილ თვალებში და საფეთქლიდან საფეთქლამდე ჭიაყელებივით ასხმარტალეულ ნაოჭებში.

სახე თანდათან დაიბზარა, დატყდა და გაზაფხულზე გაყამირებულ მიწის ბელტს დაემსგავსა, ფეხის სატერფულზე ღონიერი დანოლით, ბარით რომ ამოაბრუნებდა ხოლმე მამაჩემი.

ამოაბრუნებდა და თითქოს დატალახებულ ქვევრს მოხადა თავიო, შვებით ამოიფშვენდა ძილდამფრთხალი მიწისქვეშეთი, შეირხეოდა ამოსასვლელად გამზადებული, გაღივებული თესლი ყვავილისა და მარცვლისა, გაიზმორებოდნენ ჩახვეულ-ჩახუტებული, გაზანტებული ჭიაყელები, აფუთფუთდებოდნენ ბუდედანგრეული ჭიანჭველების ათასეულები, ჩამოიშლებოდა საიდუმ-

ლო ხვრელები, თავგებისა და კუნაპეტივით შავი ხოჭოების სადგომები, მწვანეილულის გამჩანაგებელი ბოსტანას ხვრელები...

ბარისპირი კეპავდა, აქუცმაცებდა, ფშვნიდა, აფხვიერებდა გამკვრივებულ ურწყავის ნიადაგს, ჩემ თვალნიც ცხადდებოდა ყველა საიდუმლო, ვითომცდა უწყინარი იდილია მიწისქვეშეთისა.

ნეტავი კიდევ რა ამოიბეჭდება ფურცელზე?

ვის გამახსენებს? ყველაზე ძვირფასს და მოსანატრებელს?

ალბათ:

„მე შენ ძალიან მიყვარხარ!“

„მე შენ ძალიან, ძალიან მიყვარხარ!“

„შენ დაგენამლე!“

„ჩემო პატარა, არა, დიდო სიცოცხლე!“

დედა ამ სიტყვებს ხმამაღლა კი არ გვეუბნებოდა, თავის დამოკიდებულებას მოქმედებით გამოხატავდა:

როდესაც შვილებს გვაცილებდა, ეზოს წინ მანამდე იდგა, ვიდრე თვალს არ მივეფარებოდით და რომ არ დაგვეინწყნოდა, შორიდანაც გვიმეორებდა, მავედრებელ ხმას დაგვაღევენებდა, მალე ჩამოდიოდა...

გამოთხოვებისას, სულისა და გულის ნაწილს გვატანდა და, როდესაც ორივე გაუთავდა, ბოლომდე გასცა, შემოგვწირა, აღესრულა კიდეც.

იმ საალერსო, ძვირფას სიტყვებს კი, დედამ რომ გვასწავლა, მერე სხვა ქალებს ვეუბნებოდით, სხვებთან ვხარჯავდით, ვფანტავდით, მიუხედავად იმისა, ამის ღირსები იყვნენ თუ არა...

თავის სიყვარულს მოქმედებით გამოხატავდა – მეთქი. შინ დაბრუნებულს, ზამთრის ცივ ღამეებში, თბილ ლოგინს დამახვედრებდა. მოლოდინით დაღლილი, წინასწარ ჩანვებოდა, რათა გამთოშავი ყინვა თავისი სხეულით შეესრულა, სანაცვლოდ კი ჩემი სამყოფი სითბო ჩაეტოვა...

კიდევ?

კიდევ როგორ ჩამოთვლი, ანდა რამდენს დაიტევს ერთი ფარატირა ფურცელი!

ხსოვნა ინახავს: შუალამისას წამომდგარი საბანს ამომიგებდა, ავი თვალი-საგან დასაცავად, თავის საშინაო ხალათს სანოლზე, ფეხებთან გადამაფენდა და თხელძირა ჩუსტებით, ფრთხილად ნაბაჩუნდებოდა.

დამალა, ძმაო, დამაბერა ამ ყველაფრის და კიდევ რამდენი რამის ხსოვნამ, გადაუხდელი ვალების ჯავრმა დამბზარა. მრავალ, ალალ სიკეთეს სიკეთით რომ ვერ ვუპასუხე, ამის სადარდელმა ლამის მომინელოს.

მაგიდაზე მზის სხივების ქვირითი გამქრალა.

მაფრთხილებდა ხოლმე, შენი მფარველი ღვთისმშობელიაო და აჰა, ფურცელზე, ჩემი სახის ნაცვლად, დედალღვისა ამოიბეჭდილა და მისი გამოხედვა ჩაფიქრებულ დედაჩემის მაგონებს.

საავადმყოფო

მწყობრიდან გამოსული, სარემონტოდ შემდგარი ხომალდით გახიდულ რესპუბლიკური საავადმყოფოს მთავარ კორპუსში, კიდევ უფრო მძაფრად იგრძნობა დედამინის ერთი მეექვსედიდან გაპანღურებული სსრკ.

გადაცვეთილი, პირდაპირ ბეტონზე გადაკრული ლინოლეუმი, თეთრად გადაღებილი რკინის სანოლები, მოყანყალებული, სტანდარტული კარ-ფანჯარა, ღრიჭობებში თავისუფლად რომ დაგელაობს საბურთალოს ქარი, გადასასხმელი სისტემის შტატივები, გადახუნებულ-გაცრეცილი ლეიბ-აღეალები, რომლებზეც, ვინ მოთვლის, რამდენ ავადმყოფს უკვნესია, კედლებზე გამოგლეჯილი დენის ჩამრთველები და სადენები, გარეთ, ფანჯრების გასწვრივ, მტვრიან სკვერში, ხეებზე ქანაობენ სართულებიდან გადმოყრილი

ცარიელი თუ ნაგვიანი პოლიეთილენის პარკები.

ტოტებზე თავი ჩამოუხრჩვიათ პოლიეთილენის მილებით დაკონწიალებულ რინგერის კოლბებს, თვალს მოგტაცებს ტოტებზე გამოფენილი, ფანჯრებიდან ხელუკულმა გადმოყრილი დალაქავებული ბინტები, ჭრილობის სახვევები, დაფხავებული წინდები, ნიფხავ-პერანგები და სხვა ათასნაირი სისაძაგლე – ნივთმტკიცებები ჩვენი უკულტურობისა, ძველიდან რომ მოგვდევეს და სულაც არ გახლავთ თავისუფლების მონაპოვარი.

მეც ძველი ვარ, გასული საუკუნის ნარჩენი, ჩემთვის ნაცნობ, წარსულში შეგუებულ გარემოში გამომწესებული.

მადლობა ღმერთს, რომ მოდის, მძალავრობს ახალი, რომელიც ასეთ თვითშემოქმედებას, პერფორმანსებს ვეღარ აიტანს, მაგრამ საინტერესოა, ნაბან წყალს ზნეობის, სასიცოცხლო ტრადიციების ჯებირებსაც ხომ არ გააყოლებს, რისი საშიშროებაც უკვე იგრძნობა და კიდევ ერთხელ მტკიცდება, რომ ყველანაირი სიახლე ყოველთვის არ არის ძველზე უკეთესი – ხშირად მოძალებულ, დრომოჭმულ ჭანგასთან ერთად ჯეჯილსაც სრესს, ასწორებს მიწასთან.

ამასთან საზიარებლად მხოლოდ შუბლთან მიტანილი ხელი და პიონერული პატაკი არ კმარა.

და კიდევ:

საავადმყოფოს ტყვეობაში კიდევ უფრო რწმუნდები, რომ ხორცი ადამიანის სულს ვერ გადაარჩენს, პირიქით სულმა უნდა იხსნას თავისი დროებითი „თავშესაფარი“ ლპობისაგან...

საავადმყოფოს ეზოში ჩავედი, ცოტა ვირბინე, მუხლი გავმართე.

ჩემ წინ ორი კაცი გულიანად მიესალმა ერთმანეთს.

გამიკვირდა (თან გამეხარდა), ნუ-

თუ ჩვენ გარეშემო კიდევ ვინმე ვინმეს ესალმება ალაღად და ადმიანურად-მეთქი.

მერე ჩემმა გაკვირვებამ გამაკვირვა – ვიფიქრებდი, რომ ოდესმე ქართველი კაცისთვის უბრალო და სასიამოვნო „რიტუალის“ შესრულება გამოაცხებდა?

გვერდით პალატაში მხატვარი ნუგზარ კალანდაძე წევს.

სანახავად ძველი, ცოტა მხიარული, ნაცნობი „ნატურშიცა“ მოუვიდა და სალმის მაგიერ მიახალა:

– ბიჭო, გავიგე კვდები და ბოლოს არ უნდა დამხატო?!

გივი ჩავაცვილე. ჩემი წამლის მოსატანად წავიდა, მე კი პალატაში აღარ დავბრუნდი, საავადმყოფოს ფიჭვნარში გავიარე.

ირგვლივ სხვებიც დასეირნობდნენ.

ხეების მწკრივებს შორის, აპრილის ცხელი დღისათვის შეუფერებლად, ზედმეტად თბილად ჩაცმული ქალბატონი მოდის.

უცებ შემობრუნდა და შორიდანვე მომაცხა:

– ნერვიული ვარ მე... უკვე შვიდი თვეა, რაც ამ დღეში ვიმყოფები! – სახე წყნარი აქვს, მშვიდი, მხოლოდ წარბზემით შეუკრთება ხოლმე ხანდახან ძარღვი და მოკლედ შეჭრილ თმას გამხდარ თითებს სავარცხელივით გადააყოლებს.

მომიახლოვდა და წინ გამიჩერდა.

– ძალიან უღონოდ ვარ... შეიძლება, გარეგნულად არ მეტყობა, მაგრამ უკვე სამოცდაერთი წელი შემისრულდა... გესმით? ღმერთო ჩემო, სამოცდაერთი!.. ქალები არ უნდა ლაპარაკობდნენ ასაკზე, თუმცა მე ხომ რა ხანია, ქალი აღარ ვარ! – დამაკვირდა, – გული რატომ გადაგიშალეთ? თქვენ არ ბრძანდებით უბრალო ადამიანი, ჰო,

არა...

– ცუდია, ქალბატონო, თუკი უბრალო არ ვარ.

– ვერ გამიგეთ, მე იმ უბრალოებაზე არ მოგახსენებთ... იცით, ხშირად ვფიქრობ თავის მოკვლაზე, უფრო სწორად, გამუდმებით, მაგრამ ძალა არ მყოფნის... არადა, ასე ყოფნაც... ვბარბაცებ, სხეულს ვერ ვფლობ, ტვინი დაბურული მაქვს...

– ქრისტიანმა თვითმკვლევლობაზე არ უნდა იფიქროს.

– ვიცი, მაგრამ არ შემიძლია.

– უნდა შეძლოთ!.. ეგ ისეთი ჭიაა, სულში თუ შეუშვით, მერე...

– როგორი კეთილი თვალები გაქვთ, რალაც აქამდე განუცდელი სიმშვიდე ჩამელვარა, – უკან-უკან დაიხია, – რაკი თქვენ მეუბნებით, დაგიჯერებთ, ვეცდები, ამ ჭიას კისერი მოვუფერისო!

– შებრუნდა, წინვებზე ფეხაკრეფილი მიდის და ოთახის მსუბუქ ფეხსაცმელს მიაჩლატუნებს...

ჩემგან ხელმარცხნივ, კორპუსის სი-ახლოვეს, ორსართულიანი შენობაა.

რალაც მაკავშირებს ამ შენობასთან, რალაც... რალაც...

ჰო, ჩემი სტუდენტობისას, რესპუბლიკურში, მეგობარს ბებია გარდაეცვალა.

ამ შენობაში, პროზექტურაში გადმოიყვანეს და მერე სასწრაფო დახმარების მანქანით სოფელში წავასვენეთ.

გოგო, რომელმაც მიცვალეულს მიხედა, გაკვეთა, გააპატიოსნა, ჩემი მეგობრის ნაცნობი გამოდგა და ისიც თან გამოგვეყვა.

უკან როცა დავბრუნდით, ცოტა დავლიეთ და ჩემთან დარჩა, ნაქირავებ ბინაში.

ჰქონდა დიდი, ტლანქი ხელები და შემთვრალი ერთგვარი სიამოვნებითაც ჰყვებოდა, როგორ „ამუშავებდა“ მიცვალეულებს.

როცა ვკითხე, ასე ნაზი და ქალური, ამ პროფესი-ამ რითი მოგხიბლა-მეთქი – რა ვქნა, ვილაცამ ეგ საქმეც ხომ უნდა აკეთოსო...

გახსენებამ ცუდ ხასიათზე დამაყენა.

ქალი ისევ მოვიდა.

– ჩემი მეუღლე, სამხედრო გამომგონებელი, ავიაციაში მსახურობდა. პერსონალური მანქანა ემსახურებოდა და დაცვა დაჰყვებოდა. ლენინგრადში ვცხოვრობდით... მოულოდნელად გარდაეცვალა... ოცდაცამეტი წელიწადია მას შემდეგ გასული... წამოვედი, ექვსი წლის ბიჭთან ერთად ჩამოვედი თბილისში და თავი-

დან დავინყე ცხოვრება... ბიჭს დღემდე ცოლი არ შეურთავს და, ალბათ, ამ სადარდებელმაც მიმიყვანა აქამდე... ჰო, მთავარი დამავინყდა – დავამთავრე კონსერვატორია, ფორტეპიანოს განხრით... ხელოვნების სახლში ვასწავლიდი, ოცდაშვიდი მოსწავლე მყავდა... ახლა, ამ დღეებში, ერთ ჩემს უნიჭიერეს მოსწავლეს კონცერტი ჰქონდა... იქაც კი ვერ წავედი – გონება მაქვს დაბინდული, წონასწორობას ვკარგავ და როგორ?.. თქვენ აქამდე რომ მცნობებოდით იქნებ თქვენთან ერთად გამებედა... არადა, ფორტეპიანო ჩემი სიცოცხლეა, მავინყებს ჩემს პრობლემებს და დაღლილობას... არა, მაინც ეს თვითმკვლელობაზე ფიქრი...

– ხომ გთხოვეთ, არც ახსენოთ ეგ სიტყვა, ამოიღეთ თქვენი ლექსიკონიდან.

– დიდი მადლობა... როგორი კეთილი გამოხედვა გაქვთ, – თვალეზაფახულებულმა შუბლი მოისრისა, – თქვენს გარეშემო, ალბათ, სულ სიმშვიდეს თესავთ... ეს მხოლოდ ერთეულებს შეუძლიათ!.. აუჰ, მგონი წამოწინწკლა არა? წავალ, ლაბადას ჩავიცვამ.

შებრუნდა.

თითქმის მირბის, ისევ ფეხაკრეფილი, უკან მოუხედავად.

საავადმყოფოს კორპუსს დაბოლმილმა ავაყოლე თვალი – როგორც გაზის კამერაში, ისე არ მინდა პალატაში დაბრუნება, მაგრამ რა ვქნა, წამლების მიღების დრო მაქვს.

კიბეს მძიმედ აფუყევი.

ქალბატონმა, სახელიც რომ არ მიკითხავს, ერთი ჩემს სულშიც ჩაიხედოს და ნახავს, როგორი სიმშვიდის მთესველი ვარ.

აფორიაქებული განწყობილება შიგნიდან მანგრევეს. – ასე იცის სიხარულის დეფიციტმა.

ახლა ეს წვეთოვანი!.. მელოდება ნემსის თავასავსავებული ასპიტი, ვენაში ჩაფრენილი, სისხლის მწოველი მო-

ძალადე... ველარ მშველის ექიმის, თემურ კოდუას იმედიანი ღიმილით ნათქვამი, ყველაფერი კარგად მიდისო.

რომ მიდის, ვიცი მაგრამ, კარგად თუ ცუდად...

შევედი პალატაში. უკვე მელოდება ექთანი, რინგერი, ჰეპა-მერცი, ვიტამინების ნაკრები, ამპულები, ჯანდაბა და დოზანა.

არ ვიცი, რატომ, დანოლამდე ფანჯრიდან გადავიხედე.

ქვემოთ ნაყარი, გადახრიოკებული და დანაგვიანებული მინაა.

„რომ გადავხტე, ნეტავ მოთავდება ყველაფერი, თუ უფრო სანამებლად გამიხდება საქმე?“ – გავიფიქრე და უცხო ქალბატონმა ირონიული ღიმილით მომხედა.

ჩემი პალატა მეოთხე სართულზეა.

საშურა

1.

საზაფხულოდ დასასვენებლად, როგორც სჩვეოდათ, დედაქალაქელი ნათესაობა ახლაც სამი მანქანით ჩამოვიდა. და-ძმებმა, თავანთი ნამატით (ღმერთმა ამრავლოთ!), შეაღეს ჭიშკარი, შევიდნენ მწვანედ გადაბიზინებულ ეზოში და რას ხედავენ – სადღაა ორსართულიანი, აივნიანი ოდა-სახლი, მის ნაცვლად ქვით ნაგები, კარ-ფანჯარა დანახშირებული პირველი სართულის პალატები, მოხვეული კიბე და აყინული აგურის ბუხარი დახვდათ, დანარჩენი ყველაფერი დამწვარა, წინა ღამით გაჩენილ ცეცხლს ნაცარტუტად უქცევია.

აქა-იქ კიდევ ხრჩოლავს და ავარდება ხოლმე ნიავდაბერილი ნავლი.

ყოფილი ოდა-სახლის შორიახლო, დაბალ სკამზე ზის საშურა ბიძია და დამწვარ სარჩო - საბადებელს კი არა, ნანახით შეცბუნებულ, რიგში დანყობილ ხელბარგიან ახლობლებს უყურებს.

– რა მოხდა, საშურა ბიძია, არ იტყვი? – ქალების შეკვივლებისა და მუხლების გამოთქვეფის შემდეგ, აღმოხდა „დელეგაციის“ წინ მომავალ ძმისშვილს.

– რომ გითხრათ, არაფერი - მეთქი, დამიჯერებთ?

– არა, მაინც, მაინც? – ჩაეკითხა ხელმეორედ.

– ვერ ხედავთ? დეინვა და დეიბუგა, ცოცხალმა, ნიფხავ-პერანგინამა ძლივს გამოვასწარი! – ერთმანეთს გაჰკრა ხელისგულები და ოდისკენ შებრუნდა, – ა, ბატონო, თქვენი ჩამობრძანებით რომ გამახარებდით ხოლმე, აახმაურებდით ეზო-მიდამოს, კარზე დაუკაკუნებლად შემოლაგდებოდით თქვენი ბარგი-ბარხანით, განაწილებოდით ოთახებში, მოკვტა ის დრო! ზოგიც ახლა, საიდანაც გაგეხარდებათ და, როგორც გესიამოვნებათ, ეგრე შედით და გამოდით, ისიამოვნეთ აულაგებელი სადილ-ვახშამით, ოღონდ, ნამეტანი არ მოგივიდეთ, ცოტა გამოუკეთეთ, ბუხარში სახაჭაპურე კეცები არ დეინვას...

– ისევ ხუმრობ თუ გადახვედი ჭკუაზე?! – მუხლები ხელმეორედ გამოითქვიფა უფროსმა დამ, – მაშ, რა დაგემართებოდა, შე საცოდაო!.. იცის დიდმა მწუხარებამ მასე... იცის...

– კარგი, ერთი, თუ ქალი ხარ, ნუ დამტირი! – დაუტია საშურამ, – მე მიკითხე, როგორა ვარ... რა, ის უფრო გაგეხარდებოდა, მე დავმწვარიყავი და ოდა გადარჩენილიყო?.. ყოჩაღ, გამოიცანი, ჭკუაზე კი არ გადახვედი, ვხუმრობ, რა თქმა უნდა! რო არ ვიხუმრო, ამ ყველაფერს ეშველება რამე?

– ე, მასე, ჩემო ძმაო, რა არ ხდება, ამაზე უარესიც და გულს ჯავრი არ გააკარო!

– ეგრე ვიზამ, ეგრე, ხანჯალი რო დევიკრა, გულს წვეთი სისხლი არ გამოუვა და ჯავრს რაფერ გავაკარებ!..

ირგვლივ ნაცრად ქცეული, გალაკული ლამფა-ჭერის და, იატაკის წებოს მწარე სუნი იდგა.

ბუხრის ყრონტიდან ნამწვი ხრჩოლავდა, ოდა სახლის ნარჩენი ცხვირნაგრძელებული, აბოლებული ორთქლმავლის დინგს ჰგავდა, ვაგონებდა-ბომბილი ლიანდაგზე ინერციითლა რომ მიგორავდა.

2.

მამაჩემი რომ დაიჭირეს (შეცდომით), ჩემი ქალაქელი თუ გურიიდან ჩამოსული ნათესაობა – ბიძაშვილები, იმათი შვილები, რძლები, სიძეები, ყოველ დილით მოდიოდნენ ჩვენთან, შემოუსხდებოდნენ სამზარეულოში ვეებერთელა კაკლის სასადილო მაგიდას (დიდი, დარბაზივით სამზარეულო გვექონდა), მსჯელობდნენ, დაობდნენ, მამას გამოსახსნელად გამოსავალს ეძებდნენ, კიოდნენ, წიოდნენ, ისეთ ამბავში იყვნენ, მეორედ მოსვლა გეგონებოდა.

მერე გაშლიდნენ სუფრას (იმხელა ენერგიას ხარჯავდნენ, შივდებოდათ, რა თქმა უნდა), ცოტას დალევდნენ, იმსჯელებდნენ, დაალაგებდნენ სამომავლოდ ადვოკატებთან და სასამართლოს მოხელე-ჩიქვანებთან სამოქმედო-საურთიერთობო გეგმას და დაიშლებოდნენ.

დაგვამშვიდებდა საშურა ბიძია, ნუ გეშინიათ, ზოგიერთებს რომ უნდათ და ჰგონიათ, მართლა ჩალით კი არ არის ქვეყანა დახურული, სამართალი თავის გზას იპოვნისო.

მეორე დღესაც იგივე მეორდებოდა, ისევ შეიკრიბებოდნენ, თითქმის „იგივენი“ და იგივე სცენარით ვითარდებოდა მოვლენები, სკამებიც კი არ აერეოდათ, იცოდნენ, ვინ სად უნდა დამჯდარიყო. გააგრძელებდნენ გამოსავალი გზების ძიებას... კვლავ კამათი, წივილ-კივილში გადასული დავა, ემოციები და ტრადიციული დასასრული, ღვინითა და სადილ-ვახშმით – დათიკოს გაუმარჯოს, დათიკოს, უდანაშაულოა და კაცს რომ შეეშალოს, ღმერთი მაინც არ გასწირავსო...

მოკლედ, ვინმეს რომ მოესმინა, რაც ჩვენს სამზარეულოში ხდებოდა (არ იცი გურულების ამბავი?) იფიქრებდა, თანამოაზრეები კი არ არიან, სამკვდროსასიცოცხლოდ გადაკიდებულები ჭამენ ერთმანეთსო.

რატომ გიყვები, ახლა, ამას:

უკვე რამდენი წელი იყო, ორი იადონი გვყავდა, დედალ-მამალი.

წყნარები, მშვიდები, ერთმანეთის მოსიყვარულები. ისხდნენ ხარისაზე, უფრო ხშირად გვერდიგვერდ მიჭუჭკულები, ერთი თუ უსტვენდა, მეორეც აჰყვებოდა, გვატკობდნენ თავიანთი ხმებით...

მამაჩემთან დაკავშირებულმა, ხმაურიანმა „დებატებმა“ შეცვალა მათი ზნე-ჩვეულება, გაფაცოცებულები თვალს ადევნებდნენ მაგიდის ირგვლივ დატრიალებულ ვნებათა ღელვას და სამზარეულოს კედელზე დაკიდებულ გალიაში იშვიათადლა გალობდნენ.

მერე კი, თანდათან, გურულების „ეგზეკუციის“ რამდენიმედღიანი კომმარის შემდეგ, მაგიდასთან თუ ადამიანები ბღვინავდნენ, კამათობდნენ, მუშტებს ურახუნებდნენ, ესენი გალიაში გიჟდებოდნენ, ხარიხიდან ხარისაზე დახტოდნენ, ერთმანეთს წინკნიდნენ, ბუმბულს აცლიდნენ, გალიის კედლებს აწყდებოდნენ.

მოკლედ, ჩვენ – მაგიდასთან და იადონებს გალიაში, გაგვექონდა და გამოგვექონდა.

ერთხელაც, სამზარეულოში შესულებს, იქაურობა დუმილით შეგვხვდა, იადონები ჭყიპინით აღარ შეფრთხილდნენ გალიაში, მაგრამ მაგიდასთან მიმსხდრებმა ისე დაატრიალეს ძველი „პლასტინკა“, არც გახსენებიათ ჩიტები.

მხოლოდ ცოტა ხნის შემდეგ, „წუთ-შესვენების“ დროს იკითხა საშურა ბიძიამ, იადონების ხმა რომ აღარ ისმის, გაფრინდნენ თუ გაიყვანეთ აქედანო.

ყველამ ერთად გალიას ავხედეთ –

ხარისაზე ჩიტები აღარ ჩანდნენ.

ვიფიქრე, ალბათ, გალია ღია დაგვრჩა და გამოფრინდნენ-მეთქი, მაგრამ კარი ჩაკეტილი რომ დავინახე, გულმა რეჩხი მიყო – სკამი მივიდგი, გალიაში ჩავიხედე და, ვაი შენს დამანყევარს – დაკორტნილ - დაბღვნილი იადონები, უსულოდ, ძირს არ ყრიან?

– ხედავთ, რა ქენით, თქვე უღმერთოებო, ვერავინ მოიფიქრეთ, აქაურობისთვის დროულად მოგეცილებინათ? ნიკოლოზის ხელისუფლებამ ვერაფერი მოუხერხა აბობოქრებულ, აბდალ გურულებს და ეს გულწამცეცა ჩიტები გოუძლებდნენ? – ჩაიქნია ხელი ბიძია საშურამ და სამზარეულოდან გავიდა.

იმდღევანდელმა შეკრებამ მის გარეშე ჩაიარა.

დილის სტუმარი

ნახევრად შეღებული ფანჯრიდან ლაპარაკის ხმა ჩამესმის.

ვფხიზლდები – ეზოში მამაჩემი და ვილაც საუბრობენ.

– ჰოოდა, იმას ვამბობდი, შენაო, აი, შენაო, განა არ ვიცი, რაც ზემოდან, ორი იმოდენა ქვემოდანა ხაარო, მაგრამ კარგად დაიხსომე, არც მე ვარ შენზე ნაკლები, თავზე ხელი არ ამალებინო, თორემ დედას გიტირებო... უფრო მწარედაც უთხრა, მაგრამ პირს ხომ არ ავიმყრალებ... მოკლედ, მიაყენა, ატრუჭა კედელთან და მაგრად დაუთოხმანა, მომფხანა გული...

– იმან, რაო... – სიტყვა ჩაურთო მამაჩემმა.

– არც არაფერი, ჩაუკვდა ხელებში, არ იცი რა დედაიმასქნილია?..

ასანთის გაკვრის ხმაზე ვხვდები, უცნობი სიგარეტს უკიდებს, ღრმა ნაფაზს გულის ჯავრს ამოაყოლებს და დილის კრიალა ჰაერში ფანტავს.

მერე ისევ თავიდან იწყებს, სიტყვებს იღეჭება, ადგილზე მიწას ტკეპნის, ერთსა და იმავეს იმეორებს.

არ უყვარს მამაჩემს ასეთი მიდებ-
მოდებით ლაპარაკი, ვიცი, ზრდილო-
ბის გამო უსმენს, შიგადაშიგ მონო-
ლოგს შეანწყვეტინებს, ყასიდად შემოი-
პატიჟებს, პური გავტეხოთ, შინ შემო-
დიო.

სტუმარი უარობს, უთენია ოჯახს
როგორ შევანუხებო, მაგრამ არც მი-
დის, არც შემოდის.

მართალი არ იყო, რო დაუთოხმა-
ხა?.. დაუთოხმახებდა, მაშ, რას იზამ-
და, ამოუყვანა ყელშიო, რალაცნაირად
მოსწონს ეს სიტყვა, ყოველ წარმოთ-
ქმაზე ჯიგარს ამოაყოლებს ხოლმე...

ახალფოთოლგამორჩილულ გაზაფხუ-
ლის ხეივანზე მერცხლები ჭყიპინით
თავს იკლავენ, მაგრამ ყურს ვინ უგ-
დებს.

ვინ გვითარგმნის მათი ჟღერტულის
შინაარსს, თორემ ხომ შეიძლება, ესე-
ნიც ერთმანეთს „უთოხმახებდნენ?“.

აღამიანი

ღმერთო, რამდენი რამეა მოსასწრე-
ბი!

სიტყვაძუნნია ენციკლოპედია.

რა მოხდა რიო დე ჟანეიროს ცაში
1962...

ორი თარიღი და რამდენიმე წინა-
დადება – დაიბადა, იღვანა, აღესრუ-
ლა... ავარიულად ოკეანეზე დაშვებულ
თვითმფრინავში, თავისი ერთადერთი
გადარჩენის შანსი, სხვას დაუთმო.

სად არის ახლა ის ბავშვი, ახსოვს
კი, ვინ და რატომ განირა თავი მისი
სიცოცხლის გადასარჩენად? ვისი მოდ-
გმისა და სისხლის კაცი იყო, ვინ გა-
ზარდა, ასეთი რა სული შთაბერეს, რომ
უყოყმანოდ... ადვილია ნებით სიცოც-
ხლის დათმობა? ასეთი რამ განა რამ-
დენი ახსოვს კაცობრიობის ისტორიას?

აბა, სხვაამაც სცადოს!

ანდა სად ჰქონდა ყოყმანისა და გან-
სჯის დრო, როგორც ექიმს, ექსტრემა-

ლურ სიტუაციაში, ყველაზე მთავარი
უნდა დაედო ტრაგედიის საპირწონედ.

რამდენი იშრომა, რამდენ ცხოვრე-
ბისეულ გამოცდას გაუძლო, ვიდრე თა-
ვის კუთვნილ გოლგოთაზე ავიდოდა.

აღამიანი... რაც დრო გადის, რო-
გორ ღრმად ეფლობა, იკეტება აუღე-
ბელ ცხრაკლიტულებში, მალავს, ჩქმა-
ლავს თავისთავს, ივიწყებს იმ უმთავ-
რესს, რისთვისაც მოავლინა გამჩენმა
– მძიმე, დამთრგუნველი კაბინეტები,
აუდიენციები, პირმოთნეობა, გაჭერი-
ლი ჰალსტუხები – ყრონტიდან ჭიპამდე
დაშვებული თანამდებობრივი ვერტიკა-
ლი, ზედ რომ მილივიით აცოცდა, მა-
ლალი დონის შეხვედრები, ტექნიკური
რევილუციების ქარიშხალი, უნდობ-
ლობა, მედროვის სიძულვილი, რომელ-
საც ცეცხლფარეშივით სულ უფრო და
უფრო აღვივებს მისი საბრალო სული...
აღამიანი... შეიძლება, მილიონებს ჯო-
ჯოხეთის კარი გაუღოს იმ თითის ერ-
თი აქნევით, ბავშვობისას, მალულად,
მურაბას რომ ამოტლექავდა ანდა ნამ-
ცხვარზე მოსხმულ კრემს ნაატაკებდა
ხოლმე.

აი, ამ უწყინარ „უმუხრუჭო“ თითს
შეუძლია, სამყაროს ბედიც კი შეცვა-
ლოს!

არა სასიკეთოდ, რა თქმა უნდა.

სიკეთეზე ვილა ფიქრობს, ის სად-
ლაც, მიუგნებელ, მიუვალ რკინა-ბეტო-
ნის ჯურღმულში საბოლოო განაჩენს
ელოდება...

სამწუხაროდ, გვიან ვხვდებით, რა
ცოტა სჭირდება, რომ ეს „ყოვლისშემ-
ძლე“ გულათრთოლებულ უმწეობად
იქცეს.

აღამიანი...

მახსოვს, კასრში ჩაკიდულმა რეზი-
ნის მიღმა დაინუნუნა და ბოლო წვეთი
ჩამოვარდა.

– ადრე თუ გვიან ყველა ჭურჭელი
იცილება, – თქვა მამაჩემმა.

წლების შემდეგ, მომაკვდავს რომ
დავყურებდი, რატომღაც ის დღე გა-

მასხენდა და გავიფიქრე, ადამიანიც ჭურჭელია და სულისაგან თანდათან იცლება-მეთქი.

იქნებ მამამაც მაშინ ადამიანი იგულისხმა და არ მითხრა.

ალბათ!

აბა, სხვაგვარად რა მნიშვნელობა ჰქონდა ამის თქმას, სიმძიმის ცენტრი სხვაგან იყო საძიებელი – ყოფნა-არყოფნის რთული და მარტივი ფილოსოფიის დასმულ კითხვას ღვინის სულ ერთმა წვეთმა გასცა პასუხი.

თავის გაჩორკნილ ტახტზე დაიცალა მამაჩემი, უხმაუროდ, გაგრძელებული ამოფშვენით, დაჩუტული, სიგამხდრით და სიბერით შევარდნილი ყბებიდან რომ ამოიფრქვა და თვალის ჩაღრმავებული ფოსოები ეგრევე დარჩა, როგორც ქვაბის ძირზე მიმწვარი ბურღულის ნახარშის ქერქი.

რა იკითხებოდა მის სახეზე, რა განწყობა ჰქონდა ამ ჯოჯოხეთიდან იმ ჯოჯოხეთის განსანმენდელში მიმავალს, მე დამიტოვა ბილინგვასავით ამოსახსნელად. ოღონდ ეგ კია, ბავშვობაში მშობლების სიკვდილზე ფიქრიც რომ მზარავდა, ახლა რალაცნაირი შვებაც კი ვიგრძენი, დაისვენა-მეთქი.

სიცოცხლისაგან დაისვენა!

ჩვილობის შემდეგ, პირველად და უკანასკნელად, სხვები აცმევდნენ – ვიდრე სულთან გაყრილი მისი სხეული ჯერ კიდევ ელასტიური, წნელივით მოქნილი და „დამჯერი“ იყო.

„ზალის“ კარის ზღურბლთან მდგომი, ჩარჩოს მიყრდნობილი, ვუყურებდი ხალიჩაგადაფარებულ ტახტზე დასვენებულ უფლის მოზელილ თიხას, ყალიბში ჩამჯდარი ალიზივით ჯერ რომ არ გაეუხეშებინა, გამოეშრო, გაემყარებინა სიკვდილს, როგორ ემორჩილებოდა ყველას, ვისაც კი მოესურვებოდა, მონანილეობა მიელო მის „გაპატიოსნებაში“.

გახადეს ძველები, შემოსეს „ზიზიებით“, მოდური პიჯაკით და აცქვეტი-

ლი ყურებივით ჭვინტაპრეხილი, ახალი ფეხსაცმლით, რომელიც სამარეში ისე შემოადნებოდა ფეხზე, ერთხელაც ვერ დააბიჯებდა მიწას, იმ მიწას, მთელი სიცოცხლე ხან რომ ეფერებოდა და ხანაც ებრძოდა ბარით და თოხით...

ასაკი, რამდენიც არ უნდა იცოცხლო, კაცად ვერ გაქცევს.

კაცად უნდა დაიბადო!

ადამიანს სულ ენატრება, რომ დაისვენოს.

ამანაც დაისვენა – თავისი ბედნიერების ხარჯზე არ აუშლვრევია სხვათა ცხოვრება, კაცად მოვიდა და კაცად წავიდა.

მორჩა, ახლა სხვებმა იტყვნ თავი – დაანყვილა ორი თარიღი – დაბადებისა და გარდაცვალებისა... სხვებმა, სხვებმა გააგრძელონ, ვინც გაუცნობიერებლად გაიმეორებს მის შესტიკულაციას, ხმის ტონალობას, ხასიათს... ყველაფერი უკლებლივ გადმოინაცვლებს შთამომავლებში, გაიყოფა, განაწილდება, როგორც მემკვიდრეობა, მაგნიტივით ყველა თავის წილს მიიზიდავს.

დაიცალა ჭურჭელი, ამოიქარა როგორც თავახდილი სპირტი, სუნამო, ან... გააჩნია, ვის სულში რა იხარშება, ვის რა ერგო, გადმოეცა თავისი ჯილაგისა და წინამორბედებისაგან.

თამადა

– ეტყობა, თქვენ ამ კაცს არ იცნობთ... სუფრასთან გვერდიგვერდ ჩვენც პირველად მოვხვდით და, მარჯვენა თქვენი სახელი, თუ შეიძლება?.. დიახ, მარტო სოფელში კი არა, მთელ ჩვენს ახლომხლოში, გამოვთვალე, თქვენ ხართ ჩემი ბატონი და, მარტო ქორწილის ასოცდაოთხი სუფრა აქვს ნათამადები... არა, ქელებების და ისეთი, შედარებით პატარ-პატარა სუფრები კიდევ სხვაა... იმას ვინ მოთვლის... დღესაც, სირბილაძეების ოჯახში, ნიშნობის თამადა უნდა ყოფილიყო, მაგ-

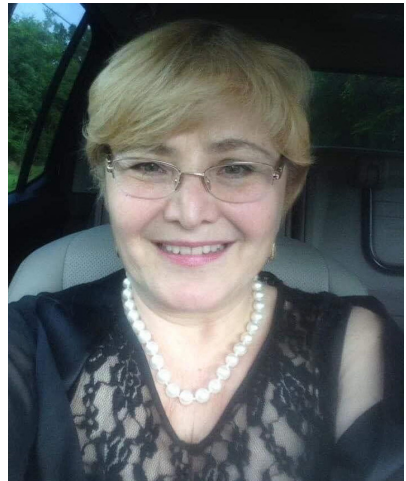
რამ ესენი ვერ დააღალატა... თქვენი სახელი?... ბოდიში, ჩემო ბატონო, მგონი უკვე გკითხეთ!.. ჭირის სუფრასაც, რო არ შემრცხვეს და ტყუილი არ გამომივიდეს, ასს კაიხანია გადააჭარბა, ჩემი ანგარიშით... არა, მაინც რა ხდება შენს თავს, ადამიანო, აქ რომ დაილაპარაკებ და წამში დედამინის მეორე მხარეს გააგონებ, ვილაც მხართეძოზე წამოგორებულ ყაზილარს და ისიც ცქვიტად გამოგეპასუხება, თითქოს გვერდით გედგას!.. კარგია, შენ ნუ მომიკვდები, ეს ყველაფერი, მაგრამ თან მეშინია, რა ძალა და ჯადოა ყურთან მიტანილ კოლოფში, ვერ გაიგებ, ღვთის წყრომაა თუ ეშმაკის წყალობა!.. კარგია, მაგრამ მეშინია-მეთქი, გითხარით!.. რა დამემართა, ისევ დამავიწყდა თქვენი სახელი... გამაგებინეთ, სადამდე წავა ეს ყველაფერი... შენი სოფლის სათიბში დაძახილი სად გაძვრა-გამოძვრა, რა ღრუბლებ-ნისლები, მთები, მწვერვალები და ვაკეები, ზღვები და მდინარეები, რამდენი ქვეყნის ცა გადასერა, აღმოსავლეთიდან გინდა თუ დასავლეთიდან... ჰო, ახლა დასავლეთია მოდაში... გაძვრა ხმა ნემსის ყუნწში და... რაზე ვლაპარაკობდი და სად მოვედი... ხომ უყურებ, რაც არის, ტანი

აქვს გამორჩეული თუ მხარ-ბეჭი, ცარიელი უღვაშებია, მაგრამ სადღეგრძელოებს დენის „პროვოდით“ ხუთასკაციან სუფრას რომ გოუჭიმავს, გაცდები და საკვირველს გადახვალ... ხანიათ კი არაა, აგერ, ენკენისთვის ხუთში შესრულდა ორმოცდაცამეტის... კი, კი, უსუფროდ როგორ ჩაატარებდა, თვითონ ითამადა, რა თქმა უნდა... შევეთვერი და ისევ უნდა გკითხო სახელი... ჰო, ორმოცდაცამეტი შეუსრულდამეთქი და დავიანგარიშოთ, გამოვიყვანოთ საშუალო არითმეტიკული – წინ გადამიშალა თითების კალკულატორი, – საშუალოდ, წელიწადში, რამდენი თამალობა უნევს... რა თქმა უნდა, ეგეც გამოთვლილი მაქვს... მიკვირს, მიკვირს და ლამის ვერ დავიჯერო, ამდენის შემძლე თუა ადამიანი...

მეც მინდა ჩემი გაკვირვება გამოეთქვა, მაგრამ ამის გაკვირვებასთან მაინც ახლოს ვერ მოვალ და ვჩუმდები, მხოლოდ ერთ რამეზე მწყდება გული, თამადის ჩატარებული სუფრების სტატისტიკის ჟამთაღმწერელმა, ჩემი სახელი როგორ ვერ დაიმახსოვრა.

თუმცა, ჩემი სახელის დახსოვებაში, რა ხეირი უნდა ნახოს – თამალობა ისე ვიცი, როგორც ამან ჩემი სახელი.

ნინო დარბაისელი

იოსებ ბროდსკი – „დარჩი ოთახში“

(მესიჟი ნინო დათუკიშვილს)

ნინო, მოგესალმები, ხვალ დილით, ათის-ნახევარზე, ამერიკული დროით, თბილისურად კი სალამოს შვიდის ნახევარზე, შენი წყალობით, ქართველ რადიომსმენელს ბროდსკიზე უნდა ვესაუბრო, სულ რაღაც ათი წუთით, ჩემთვის ეს ისეთი ცოტაა, ისეთი ცოტა, თითქმის ამისმაგვარი – „მოგესალმებით, მე ვარ ნინო დარბაისელი-სტრონი; მე ბროდსკი მიყვარს, მჯერა – თქვენც ასევე. მომავალ შეხვედრამდე!“ არადა, ჩვენ ხომ იმ თაობას ვეკუთვნი, ვისაც მასზე საუბარში, ჩურჩულში, საღამოები გაგვიტარებია, ხელიდან ხელში გადაგვიცია მისი ლექსები, რომლებიც ხელნაწერებით ვრცელდებოდა მხოლოდ „განდობილთა“ შორის... პრინციპში, რაღაცის მოხერხება შეიძლება, თუ მართლა მარტო იმ ლექსზე ვისაუბრებ, რომელიც ბოლო დროს ძალზე პოპულარულია რუსეთშიც, ამერიკაშიც და, უთუოდ ამის გამო, ჩემმა თარგმანმაც, რომელიც

ადრე, ალბათ, შეუმჩნევლად ჩაივლიდა, ინტერნეტში დიდი პოპულარობა მოიპოვა და მიხარია, რომ ეს თარგმანი – „დარჩი ოთახში“ – შენც მოგწონებია. შენს გემოვნებას კი, როგორც იტყვიან, შემიძლია, თვალდახუჭული ვენდო. ისე კი, ამთავითვე მაინც უნდა ვთქვათ, რომ ეს ლექსი თავად ბროდსკის არ მიაჩნდა თავის მნიშვნელოვან ქმნილებად. 1970 წლით დათარიღებული კია, მაგრამ, მგონი, თითქმის ოცი წელი წიგნშიც არსად შეუტანია. ფრთხილი ეჭვიც კი მინდა გაგიზიარო, რომ გაცილებით გვიანდელი უნდა იყოს, ოღონდ ეგ თარიღი უზის. ასე ხომ არცთუ იშვიათად მოქცეულან სხვა პოეტებიც. ისეთი დისტანციიდან ჩანს დანახული ლექსში ასახული სიტუაცია, ისეთი სახასიათო პლასტები გამოსჭვივის მასში, რომ რემინისცენციის შთაბეჭდილებას უფრო ტოვებს, თუმცა ეს ტექსტოლოგებმა არკვიონ!

აქ დაგიდებ ჩემს თარგმანს ორიგინალთან ერთად:

იოსებ ბროდსკი

●
დარჩი ოთახში, არ მოტყუვდე,
რა გინდა გარეთ.
მზეს რას დაეძებ, თუ აბოლებ
„შიპკა“-სიგარეტს.
კარს იქით ყოფა უაზროა,
შვების თარეში,
სულ წამით გადი, თუ დაგჭირდა
საპირფარეშო.

დარჩი ოთახში, ნუ იძახებ,
შეეშვი მოტორს,
სივრცე მოიცავს მრიცხველამდე
ამ ერთ კორიდორს.
და შენმა ფურმა თუ მთქნარებით
თავი შემოყო,
ისე გააგდე, ტანზე გახდაც კი
არ დაუნყო.

დარჩი ოთახში, თითქოს ქარმა
ჭვალი შეგასო,
რა არის ქვეყნად სკამ-კედელზე
საინტერესო.
რად გინდა გასვლა, ღამით მაინც
აქ დაბრუნდები.
ისევ ისეთი, ტანჯვით უფრო
განამრუდები.

დარჩი ოთახში. ბოსანოვას
ცეკვა გიშველის.
პალტოს ქვეშ ტიტველს, ფეხიც
გქონდეს სულმთლად შიშველი.
წინკარში საცხის და კომბოსტოს
მძიმე სუნია.
იმდენი წერე, ერთი ასოც
მეტობს სრულიად.

დარჩი ოთახში. დე, ოთახმა იცოდეს
მარტო,
რას ჰგაფხარ ახლა. საერთოდაც,
ეს ინკოგნიტო

ერგო სუმიან. სუბსტანცია გულს
რალად ერჩის.
დარჩი ოთახში. ჩაი გარეთ –
სვან საფრანგეთში.

ნუ ისულელებ. რაც ხარ, დარჩი.
სხვა ფუჭად შთება.
დარჩი ოთახში, ანუ ავეჯს
მიეცი შვება.
შებარეკადი კარადის უკან,
შპალერს ზედ მიესუსე,
დაუსხლტი ქრონოსს, კოსმოსს,
ეროსს, რასას, ვირუსებს!

(თარგმანი ნინო დარბაისელი-
სტრონისა)

Иосиф Бродский

●
Не выходи из комнаты, не
совершай ошибку...

Не выходи из комнаты, не
совершай ошибку.
Зачем тебе Солнце, если ты
куришь Шипку?
За дверью бессмысленно всё,
особенно – возглас счастья.
Только в уборную – и сразу же
возвращайся.

О, не выходи из комнаты, не
вызывай мотора.
Потому что пространство сделано
из коридора
и кончается счётчиком. А если
войдёт живая
милка, пасть разевая, выгони
не раздевая.

Не выходи из комнаты; считай,
что тебя продуло.
Что интересней на свете стены
и стула?
Зачем выходить оттуда, куда

вернёшься вечером
таким же, каким ты был, тем
более – изувеченным?

О, не выходи из комнаты. Танцуй,
поймав, боссанову
в пальто на голое тело, в туфлях
на босу ногу.
В прихожей пахнет капустой и
мазью лыжной.
Ты написал много букв; ещё
одна будет лишней.

Не выходи из комнаты. О, пускай
только комната
догадывается, как ты выглядишь.
И вообще инкогнито
эрго сум, как заметила форме
в сердцах субстанция.
Не выходи из комнаты! На улице,
чай, не Франция.

Не будь дураком! Будь тем,
чем другие не были.
Не выходи из комнаты! То есть
дай волю мебели,
слейся лицом с обоями. Запрись
и забаррикадируйся
шкафом от хроноса, космоса, эроса,
расы, вируса.

არ მეძინება. ეტყობა, ველავ და
კლავიატურაზე კაკუნით მინდა, გავიყ-
ვანო დრო დილამდე.

საოცრად ნელა კი გადის. იქნებ
უკეთესიცაა. წერა-წერაში უფრო ჩა-
მოვყალიბდები სახვალიოდ. თუნდაც
ამ ერთ ლექსზე იმდენია სათქმელი,
იმდენი ამოუხსნელი მომენცია მასში...
შეიძლება ითქვას, რომ მისი ათასნაი-
რი ანალიზი არსებობს გამოქვეყნების
დღიდან. არც ისე დიდი ხნის წინათ რუ-
სეთში „ძლიერი ტექსტების“ პროექტის
ფარგლებში მისი საჯარო განხილვაც
კი იყო. დევს მასალები ინტერნეტში.

თუ ვინმე სერიოზული ლიტმცოდნისა
თუ პოეტის სახელი გსმენია, თითქმის
ყველა მონანილოვბდა მასში. ცხადია,
ამ მასალებს გულდასმით გავეცნობო-
დი, ვიდრე სათარგმნელად ხელს მოვ-
კიდებდი. განა ყველა მთარგმნელი ასე
არ მოიქცეოდა?

საკუთარი ლექსის ანალიზი არაერ-
თხელ დამინერია, სხვისიც – მრავალ-
ჯერ, მაგრამ ახლა ვატყობ, რალაც
იქითკენ მიმირბის ფიქრი, რომ რამე
ასეთი დავნერო – ბროდსკის ლექსის
ანალიზი ჩემი თარგმანითურთ, ანუ სა-
უბრისას, ბროდსკის ლექსის პარალე-
ლურად, შესაბამისი მომენტის ჩემეული
თარგმანიც დავდო... ცოტა არ იყოს,
შემეშინდა ახლა: როგორც მთარგმნე-
ლი, ჰარაკირს ხომ არ ვიტარებ? თუმ-
ცა რა უჭირს, ბროდსკიზე მე კი არა,
ჩემზე დიდად აღმატებულმა არაერთმა
ქართველმა მთარგმნელმა ნაიტეხა კი-
სერი, თუმცა კარგი თარგმანებიც არ-
სებობს, ჩამოთვლა შორს ნაგვიყვანდა
და ვილაც აუცილებლად გამომრჩე-
ბოდა. ვიდრე შემეკითხებოდე, თავად
გეტყვი, რომ ყველაზე მეტად ბროდ-
სკის ბათუ დანელიასეული თარგმანები
მიმაჩნია ღირებულად. ალბათ, ყველა
დამეთანხმება, ვინც ამ სფეროში ჩახე-
დულია.

ვნერ და ვატყობ, რალაც ჩართვა-
ამორთვები მაქვს. ხან შენ გესაუბრები,
ხან – საკუთარ თავს. გუშინ, გადაცე-
მის გეგმაზე შენთან საუბრისას, გამახ-
სენდა, როგორ გვქონდა ბროდსკიზე
ფიქრის დროს ერთმანეთში არეული
მითი და სინამდვილე და მხოლოდ მრა-
ვალი წლის წინ, როცა ხელი მიმინვდა
მისი შემოქმედებისა და ცხოვრების რე-
ალურ ტექსტებზე, რალაც გულგატეხი-
ლობასავით დამეუფლა, რომ ამდენი
მითი მომიკვდა. გახსოვს? – გაგონილი
გვქონდა, რომ ერთ ლამეს ბროდსკი
ჩუმად ჩამოვიდა საქართველოში და
ოთარ ჭილაძეთან მივიდა; ასევე, რომ
მისი შეყვარებული ჩვენთან, თბილისში,

გერმანულ სკოლაში რუსულს ასწავლიდა, რომ ემიგრაციაში წაყვანა უნდოდა და არ გაატანეს. ვგულისხმობ პოეტ დალი ცაავას, რომელთანაც ბროდსკის წრფელი მეგობრობა აკავშირებდა და რომლის მოგონებებიც გვიან გამოქვეყნდა იმის შესახებ, როგორ მსჯელობდნენ ერთად გალაკტიონის „მერის“ ბელა ახმადულინასეულ თარგმანზე, იმაზე, როგორ ცდილობდა ბროდსკი, ეთარგმნა „ცამეტი წლის ხარ და შენი ტყვეა“ და როგორ აღიარა, რომ მთელი ღამე გაათენა და პროგრესს ვერ მიაღწია პირველი სტრიქონის მერე.

რალაციით ერთმანეთს მაგონებს ამ ორი პოეტის ყრმობის თავგადასავალი. ბროდსკიც გალაკტიონივით ცუდი მონაფე იყო სკოლაში, გალაკტიონივით ისიც კლასში ჩარჩა და ის სასწავლებელი მიატოვა. მასაც უნდოდა, კარგი განათლება მიეღო. სულ დამოუკიდებლად მეცადინეობდა, ინგლისური და პოლონური ღამის დამოუკიდებლად ისწავლა, თავისუფალ მსმენელადაც დადიოდა საინტერესო ლექციებზე... საბოლოოდ ნობელიანტმა და არაერთი უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორმა სამშობლოში რვა კლასის ატესტატიც კი ვერ აიღო. მერე ჩვენ რომ ღამის სკოლას ვეძახდით, იქ გადავიდა. იარა-იარა და, როგორც წერენ, ატესტატამდე ვერ მივიდა. გალაკტიონს კიდევ მოსკოვში გაგანია რევოლუციის დროს ჰქონდა გავლილი ორთვიანი სარეჟისორო კურსები და საბუთების შევსებისას ზოგჯერ „პროფესია – რეჟისორი“, – წერდა.

ცხადია, გული დამწყდებოდა, რომ გავიგებდი, გალაკტიონის თარგმნა სცადა ბროდსკიმ და არ გამოუვიდაო, მაგრამ იცი, რა? ახლა უცნაურ რალაცას გეტყვი, რუსული თარგმანები გალაკტიონს, ასე თუ ისე, არ აკლდა, ინგლისური თარგმანების სიმწირე კი ხელს უშლიდა ფართო ასპარეზზე გასვლაში. მოხდა ასეთი რამ: გია ჯოხაძე

ბროდსკიზე მუშაობისას, დაუკავშირდა თავისთვის უცნობ, სინამდვილეში კი ცნობილ ამერიკელ პოეტს, დრამატურგსა და მთარგმნელს – ლინ კოფინს – ადრე ამერიკაში ახლადჩამოსული ბროდსკის მდივან-ასისტენტს, რომელსაც მანამდე საქართველოს არსებობა, მგონი, არც კი გაეგონა. გიამ ისე გააცნო და შეაყვარა ქართული ლიტერატურა, რომ ლინმა არა მხოლოდ გალაკტიონი, არამედ რუსთაველი, ბარათაშვილი და უამრავი სხვა პოეტი და პროზაიკოსი თარგმნა და თარგმნის.

სხვათა შორის, ლინს, რომელიც ქართულსაც ეუფლება, აქ, ამერიკაში გამოცემულ აქვს წიგნი „იოსებ ბროდსკი – იოსებ ბროდსკია“. მგონი, ამ წიგნის ფრაგმენტები ქართულადაც ითარგმნა.

ეჰ, ლობე-ყორეს მივედ-მოვედები ახლა მე, კონკრეტულად კი ერთ ლექსზე მსურდა მელაპარაკა. ამიტომ, მოდი, პირდაპირ საქმეზე გადავალ. ლექსი, შენც იცი, დიდი არაა, დიდ აზრთა სხვადასხვაობას კი იწვევს.

იმაზეც კი არ არიან მკვლევარები საბოლოოდ შეთანხმებული, თუ ვინაა ადრესატი, ვის მიმართავს ავტორი მრავალგზისი, იმპერატიული დაჟინებით – „ოთახში დარჩიო“. ზოგი აზრის თანახმად, აქ ზოგადად საბჭოელი ადამიანი იგულისხმება, ადამიანი, რომელიც ჩაკეტილ სივრცეშია მოქცეული და არავითარი სხვა გამოსავალი არა აქვს. მეც გავიზიარებდი ამ თვალსაზრისს, რომ არა ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება. იმპერატიული, ბრძანებითი კილოთი გაჯერებულ ამ ტექსტში ამკარად ჩანს, რომ მიმართვის ობიექტს არჩევანის საშუალება აქვს, მას შეუძლია, არა მხოლოდ კომუნალური ბინის კორიდორში გავიდეს, არამედ ტაქსიც კი გამოიძახოს, კარს მომდგარი ქალიც – მილკაც შეუშვას ან არ შეუშვას თავის ოთახში. ეს მაფიქრებინებს, რომ ავტორი არა ვინმე სხვას, არამედ საკუთარ თავს უნდა მიმართავდეს.

ჟანრობრივად მკვლევართა ერთ ნაწილს ლექსი სატირულად მიაჩნია. თუ ჩემი პოზიცია მართებულია, მაშინ ტექსტი წმინდა სატირაში ველარ ჯდება და თვითირონიული გამოდის... თუმცა, რატომ? – გარემო, ანტურაჟი, ერთადერთი რეალური ადამიანი „მილკა“ მაინც სატირულად გამოსახული გამოდის. „მილკა“ ჟარგონია, დიდძულებიან ქალს გულისხმობს, ჯიქნებიანი, მწველი ძროხის, „მილკას“ მიმსგავსებით; დაახლოებით ისეა, ჩვენში რომ იციან „ფაქიზოს“ თქმა საყვარლად ზანტ, ძროხასავით არსებაზე.

რუსეთში ამ ლექსის შესახებ გამართული დისკუსიის დროს, სხვათა შორის, ერთმა გამომსვლელმა თქვა: საინტერესოა, ვინმემ მისი თარგმნა რომ მოინდომოს, რას უზამს ამდენ გაუკვეველ მომენტს ლექსში, სიტყვა-სიტყვით რომ თარგმნოს, ხომ უაზრობა გამოუვაო. მე კი, როგორც კადნიერ არსებას, მეჩვენება, რომ რალაცები ჩემი დისტანციიდან უკეთესად კი ჩანს (კაცმა რომ თქვას, ამის ილუზია მაინც თუ არა გაქვს, რამეს სათარგმელად ხელს რომ ჰკიდებ, რალად უნდა გაისარჯო!).

დროსა და სივრცის პრობლემებზე მსჯელობს და ამბობს, რომ სამი სივრცეა წარმოდენილი:

ოთახი – საერთოდერეფნიანი „კომუნალკა“ და გარეთ.

მე აქ, ფინალიდან, კოსმოსურ სივრცესაც დავამატებდი და ასევე – მიკროკოსმოსსაც, რომელიც ლექსის ფინალში ექსპლიციტრებულია სიტყვით – „ვირუსი“. ასე არა სამი, არამედ ხუთი პარამეტრით წარმოდგენილი, ყოვლისმომცველი სივრცე გამოდის, მათ თვალსაზრისში კი ჩემს ყურადღებას უფრო „კომუნალკა“ – საბჭოთა ყოფის მახასიათებელი გარემო იქცევს.

არ ვიცი, ამ ტიპის ბინები ან რუსეთში, ან საქართველოში კიდევ თუა შემორჩენილი და, შესაბამისად, თანამედროვე პოსტსაბჭოელი ან თუნდაც

ამერიკელი მკითხველის წარმოსახვა აქ რამდენად მუშაობს, მე კი, მიუხედავად იმისა, რომ ტექსტში სიტყვა „კომუნალკა“ ნახსენები არაა, მიმაჩნია, რომ კომუნალკა//კომუნიზმი – ამგვარი ბგერწერული და კონტექსტური ბმა შორს არ უნდა იყოს ავტორისეული ჩანაფიქრიდან, ანუ ოთახი – შიდა, პრივატული, თუმცა კეთილმოწყობელი სივრცეა, მის გარეთა – საერთო-საზიარო სივრცე კი მრიცხველამდე მანძილსა და საერთო საჭირო ოთახს მოიცავს.

გაგახსენებ, ჩვენ „კომუნალკის“, ბავშვები ვართო, – ამბობს ერთგან ბროდსკი და, როდესაც ჩვენი მშობლები სიყვარულს ეძლეოდნენ, ჩვენ თავს ვიმძინარებდითო“.

წარმომიდგენია, რა ბედნიერი იყო ბროდსკი, როცა მისმა ოთხსულიანმა ოჯახმა 1955-ში „კომუნალკაში“ მიიღო ოთახ-ნახევრიანი ბინა, თანაც სადა! იქ, სადაც, რევოლუციამდე, ზინაიდა გიპიუსი ცხოვრობდა. იმ დროს იგი უკვე წერდა და სულ ცოტა ხანში პირველად გამოაქვეყნებდა ლექსებს და მტკიცედ გადაწყვეტდა კიდევ პოეტობას... აი, ნახე, „გადაწყვეტდა“, როგორც თვითონ წერს და არა ისე, ჩვენში რომ გვარწმუნებენ, პოეტად უნდა დაიბადოო. ცხადია, პოეტად იყო დაბადებული, მაგრამ საქმე ისაა, პოეტად დაბადებული – პოეტად გაიზარდო. ეს ყოველთვის ისეთ დიდ შრომასთანა დაკავშირებული, როგორიც ბროდსკიმ იტვირთა. დაწერე ეს სიტყვები და მე თვითონვე მწარედ გამეღიმა. იგი თხუთმეტი წლიდან ფიზიკურად და გონებრივად, მართლაც, დღე და ღამე შრომობდა და, როცა დაიჭირეს და ციმბირში, არხანგელსკში გადაასახლეს, თან იძულებითი შრომა მიუსაჯეს, სასჯელის მიზეზად განაჩენში 1964 წელს, არც მეტი, არც ნაკლები, მუქთახორობა, ანუ პარაზიტობა ჩაუწერეს. არსებობდა ასეთი მუხლი საბჭოთა კანონმდებლობაში. ოთხი თვის

უმუშევრობის გამო ციხეში უშვებდნენ ადამიანებს საძაგელი კომუნისტები. არადა, ოფიციალურ, შტატიან ლიტერატურულ სამსახურში პოეტს იმავე მიზეზით არ ლებულობდნენ, რა მიზეზითაც დაიჭირეს კიდეც სინამდვილეში – ეს მისი პოლიტიკური არასანდოობა იყო.

სიტყვა გამიგრძელდა ლექსგარე ამბებზე, ახლა ლექსს მივყვები და, შევეცდები, ჩემი ინტერპრეტაციები გაგიზიარო, მანამდე კი გეტყვი, რომ, ჩემი ხედვით, ეს არის „კომუნალკა“/კომუნისმისგან თავის დაღწევის მცდელობა, გარე თუ არა, შინა ემიგრაციის გზით მაინც, მისგან გამიჯვნა.

პარადოქსული იცო, მაინც რა არის? – საბჭოთა კავშირიდან გასაღწევად, პოეტი ადრული ასაკიდან რას არ აკეთებდა. თვითმფრინავის გატაცებაც კი ჰქონდა დაგეგმილი, მეგობრებთან ერთად, და ბოლო მომენტში შეეშინდათ და გადაიფიქრეს. იმ ამბიდან თორმეტი წლის მერე კი ჯერ მოქალაქეობა გაუუქმეს, მერე, ერთ თვეში, ძალით ჩასვეს თვითმფრინავში და ვენაში გააფრინეს. იმის საშუალებაც არ ჰქონდა, რომ ბარგი წესიერად ჩაეღებინა, მეგობარი ქალისა და შვილის წაყვანის ცდაც ჩაეშალა, არადა თავიდან საბჭოთა უშიშროება თითქოს თანახმაც იყო, თუმცა რა, ეს ხომ იგივე საიდუმლო სამსახური იყო, მანამდე, ხუთი წლის წინ უფლება რომ არ მისცა, ახალშობილი ბიჭი, ანდრეი, სამშობიაროდან თავისი გვარით გამოეყვანა.

წარმოსახვები მომეძალა, ერთსაც ვიტყვი და ლექსზე გადავალ.

ვენაში, აეროპორტში, თვითმფრინავიდან მოსაცდელში რომ გავიდა, დამხვედრმა მეგობარმა ჰკითხა, რა გეგმები გაქვსო და მხრები აიჩეჩა, წარმოდგენა არა მაქვსო...

კმარა!

●
ლექსის დასაწყისი ორი სტრიქონი ასეთია:

Не выходи из комнаты, не совершай ошибку.
Зачем тебе Солнце, если ты куришь Шипку?

მე ასე ვთარგმნე:

*დარჩი ოთახში, არ მოტყუედე,
რა გინდა გარეთ.
მზეს რას დაეძებ, თუ აბოლებ
„შიპკა“-სიგარეტს.*

მართალი გითხრა, „შიპკა“ რომ სიგარეტი იყო, საიდანღაც კი მახსოვდა და მზესთან მისი დაპირისპირება გავიგე, როგორც ირონია, თუმცა მოლიპულივით ფრთხილად მიყვარს სათარგმნ გზაზე სიარული და, ჩემდა საბედნიეროდ, სხვაგვარი გაგებისთვის შანსი დამიტოვებია. საქმე ისაა, რომ, როგორც გვიან გავარკვიე, აქ ლაპარაკია არა მზისა და სიგარეტის დაპირისპირებაზე, არამედ ორი ბულგარული წარმოების თუთუნზე „სოლნცესა“ და „შიპკაზე“. პირველი – უფრო დაბალი ხარისხისა ყოფილა და ძირთადად გაჭირვებულები, ჯარისკაცები და სტუდენტები ეწეოდნენ, მეორე, რომელსაც „ძმათა სასაფლაოსაც“ უწოდებდნენ, ალბათ, იმიტომ, რომ ბლენდი უამრავი უცნობი და უსახელო მინარევისგან შედგებოდა, შედარებით ძვირიანი და იმ დროისთვის ახალი გამოსული იყო შედარებით, თორემ ისიც კარგი ნაგავი ყოფილა, ოდნავ ძვირიანი.

აი, ამას ეწეოდა მაშინ – დღეში ორ კოლოფს. ცამეტი წლიდან რომ დაუნყია პოეტს სიგარეტის წევა, ხუთი სტენოკარდიული შეტევისა და გულის ღია ოპერაციის მიუხედავად, ბოლომდე თავი არ დაუნებებია. ნუ, ახლა, ამერიკაში რომ უკეთესი ხარისხისას მოწევდა,

რად უნდა ლაპარაკი.

ყველაფერი, რაც ამას მოსდევს ტექსტში, ჩვენ ოთახგარეთა, კომუნისტურ გარემოს დაფუკავშიროთ და, ჩემი აზრით, ამ ძალიან საინტერესო მომენტზე დავფიქრდეთ: ბროდსკიმ რომ, თავისი ებრაელობის მიუხედავად, ბრწყინვალედ იცოდა რუსული, ეს საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია. ხომ გახსოვს მისი სიტყვები – ენა კი არაა პოეტის ინსტრუმენტი, თვითონ პოეტია ინსტრუმენტი ენის ხელშიო. ამ ლექსში თითქოს ორი ამკარად, ენობრივად მოუნესრიგებელი მომენტია. ვნახოთ პირველი:

О, не выходи из комнаты. Танцуй,
поймав, боссанову
в пальто на голое тело, в туфлях
на босу ногу.

ჩემი თარგმანი:

*დარჩი ოთახში. ბოსანოვას ცეკვა
გიშველის.
პალტოს ქვეშ ტიტველს ფეხიც
გქონდეს სულმთლად შიშველი.*

ერთი ინტერპრეტაციის თანახმად, რაკი ბოსანოვა ბრაზილიური ცეკვაა, აქ ავტორს საზღვარგარეთის, როგორც თავისუფალი სივრცის თემა აქვს გაღრმავებული, თავში ხომ სოციალისტური საზღვარგარეთის – ბულგარეთის მოტივი შემოიტანა „შიბკა“-სიგარტის გზით. იქნებ არც უამისობაა, მაგრამ ჩემი ინტერპრეტაცია ამ ხაზს ძნელად ერგება.

მე ვიაზრებ ბინარულ ოპოზიციას:

გარეთ (საერთო დერეფნიდან დანყებული, ქუჩიან-ყველაფრიანად და შიგნით – ოთახი.

რა რჩება პოეტს შიგნით, მას შემდეგ, როცა მილკაც არ შემოუშვა და, პრაქტიკულად, გააგდო?

რა ახასიათებს შინა სამყაროს? –

წარმოსახვა. ვინაა ის წარმოსახული პარტნიორი, რომელთანაც ცეკვავს ლექსის გმირი?

ვის მოსავს შიშველ ტანზე პალტო, ვინ არის ფეხშიშველი?

რატომ არის ეს წინადადება ასე ბუნდოვანი?

რა წარმოისახოს აქ მკითხველმა – მარტოობაში, მუსიკის ფონზე გალაღებული, ტიტველ ტანზე ქალურად ჩაცმული თუ საკუთარ წარმოსახვასთან რეალობაში მარტო მოცეკვავე პოეტი?

იქნებ ეს სულაც წარმოსახული ცეკვაა საკუთარ წყვილისცალთან?

თუ ასეა, ვინაა იგი?

„ბასანოვა“ წყვილის ცეკვაა.

რატომ „პაიმავ ბასანოვუ“? – ცეკვის დროს შეიძლება, დაიჭირო პარტნიორი, მაგრამ „ცეკვის დაჭერა“ ხომ აბსურდული სინტაგმაა?

ამაზე დაქვებამ მიმიყვანა აზრამდე, რომელსაც ახლა გაგიზიარებ.

ბროდსკი რომ ლექსის რიტმიკას იმთავითვე დიდ ყურადღებას უთმობდა და ბგერობრივ კავშირებს სემანტიკურ მნიშვნელობას ანიჭებდა, ეს ცნობილია. ხომ არ არის ამ სახის გასაღები სწორედ ტექსტსმიღმიერი ბგერწერული ბმის შედეგი?

აქ ისევ ბიოგრაფია მოვიშველიოთ. ბროდსკი სწორედ ისეთი კაცი იყო, რუსები „ადნალიუბს“ რომ უწოდებენ. ქალები მართლა მუდამ თავს ეხვია და ძალიან აგდებულადაც ექცეოდა. პირდაპირ ეუბნებოდა, მაგალითად, ამ ერთხელ მინდინხარო. მთელი ცხოვრება თითქო სურდა, მთელ საქალეთზე ამოეყარა ჯავრი იმის გამო, რომ ახალგაზრდობისას მისმა ერთადერთმა სიყვარულმა, მუზამ, მოგვიანებით მისი ერთადერთი ვაჟის დედამ, საჯაროდ, თანაც არაერთხელ უღალატა და თანაც ვისთან? – სწორედ იმ უახლოეს მეგობართან, ვისაც ჩააბარა საპატრონოდ, როცა „კავებეს“ ემალებოდა. ხომ გახსოვს ამ მუზის სახელი? – მხატ-

ვარი მარიანა ბასმანოვა. სტრიქონის ბოლოს, სარიტმო სიტყვად გატანილი სიტყვა, ბრაზილიური ცეკვა-დუეტის სახელი „ბასანოვა“ სწორედ „ბასმანოვასთანაა“ ბგერობრივ ბმაში. ახლა ჩასვი ბასმანოვა ბასანოვას ადგილზე და ახლიდან ნაიკითხე ზემოთა ორი სტრიქონი. ვფიქრობ, დამეთანხმები, რომ ყველაფერი ლაგდება – ორიგინალშიც და შესაბამისად – თარგმანშიც.

ეს ამბავი გადავაგორეთ, მაგრამ ახლა მოდის, რაც მოდის:

Не выходи из комнаты. О, пускай только комната догадывается, как ты выглядишь. И вообще инкогнито эрго сум, как заметила форме в сердцах субстанция.
Не выходи из комнаты! На улице, чай, не Франция.

*დარჩი ოთახში. დე, ოთახმა იცოდეს მარტო,
რას ჰგაფხარ ახლა. საერთოდაც, ეს ინკოგნიტო
ერგო სუმი. სუბსტანცია გულს რაღად ერჩის.
დარჩი ოთახში. ჩაი გარეთ სვან საფრანგეთში.*

ჯერ ბოლო სტრიქონი მოვილიოთ, მარტივად ვთქვათ, რომ აქ უკვე უცხოეთის მესამე ქვეყანა შემოდის, საფრანგეთი – ბულგარეთისა და ბრაზილიის შემდგომ. მე აქ ირონია უფრო მესმის.

„ეს ინკოგნიტო ერგო სუმი“ – ძნელი გამოსაცნობი არაა, რომ აქ არის პაროდია დეკარტის ცნობილი გამოთქვამისა – „ვაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ“, მაგრამ ინკოგნიტოს ჩასმით ვლტებულობთ ენობრივად არასწორ, თუმცა მაინც ინტერპრეტირებად გამოთქვამს: „უცნობი ვარ, ანუ ვარსებობ“, ანუ, თუ გინდა იარსებო, უცნობად უნდა დარჩე. ამოდ შეეცდება

ვინმე, ამას მოდევნებული აბსურდული წინადადება სუბსტანციის შესახებ – რაციონალზაციას დაუქვემდებაროს. როგორც ჩანს, ავტორის ჩანაფიქრით, იგი ან უნდა მიიღო, როგორც აბსურდი ან, როგორც სიმარტოვეში, საკუთარ არსებაში ჩავლტებული მომენტი, გონებაში ჯერაც ჩამოუყალიბებელი იდეის ვერბალიზებისა.

ბიოგრაფები აღნიშნავენ, რომ ახალგაზრდა ბროდსკის უყვარდა სიტყვა „სუბსტანციის“ ხშირი გამოყენება და ყოველთვის პიროვნების შინაგან ბუნებაზე საუბრისას მოიხმობდა, თუმცა, რას გულსხმობდა მასში, ბოლომდე დაუდგენელია. ეს მაფიქრებინებს, რომ, შესაძლოა, აქ თვითპაროდირებას მიმართავდეს.

აი, ფინალამდე მივედი!
სლეიჯა ლიцом с обоями. Запрись и забаррикадируйся шкафом от хроноса, космоса, эроса, расы, вируса.

*ნუ ისულელებ. რაც ხარ, დარჩი.
სხვა ფუჭად შვრება.
დარჩი ოთახში, ანუ ავეჯს მიეცი შვება.
შებარეკადი კარადის უკან,
შპალერს ზედ მიესუსე,
დაუსხლტი კრონოსს, კოსმოსს,
ეროსს, რასას, ვირუსებს!*

რაღა დაგიმალო და ამ, ნამდვილ ვერსიას ხმამაღლა კარგად ვერ ვკითხულობ.

„შებარეკადი“ – ეს სიტყვა ქართულში არ არსებობს. მე შევქმენი, ორიგინალის ადეკვატი რომ გამომსვლოდა. თარგმანში ბროდსკის ხმა ასე უფრო ისმის, მაგრამ ქართულად, თან ლექსის ბოლოში მკითხველსთვის, ცოტა არ იყოს, ძნელი შესაგუებელია, ამიტომ გავკადნიერდი და ვიდენანანერში ადაპტირებული ვერსია წარმოვთქვი.

არც ზედ მიესუსება – „ჩვეულებრივი“ ქართული, მაგრამ, ჩემი ფიქრით, პოეზია იტანს ასეთ რამეებს.

სუსი – აქ ჩემთვის, მთარგმელისთვის, ისე ჟღერს, როგორც საბჭოთა უშიშროების, „კაგებეს“ ქართული აბრევიატურა. ლექსის ბოლო ფრაზა დღემდე აზრთა არანაკლები სხვადასხვაობის მიზეზია: „დაუსხლტი კრონოსს, კოსმოსს, ეროსს, რასას, ვირუსებს!“

რა აკავშირებს ამ ჩამონათვალ სიტყვებს, გარდა ნომინატივისმიერ „სან“ ბგერაზე დასრულებისა? ქრონოსი – პირველდემერთი – დრო, კოსმოსი – წესრიგი, ეროსი – ეროტიკული - სიყვარულის ღმერთი, რასა – ის საბაბი, რის გამოც დიქტატორები ებრძოდნენ ებრაელებს, ვირუსი – მიკრო, უმცირესი, თვალთ უხილავი, მაგრამ მრავალთა მომწამლავი რამ, თვალთ უხილავი სანამლავი.

ჩემი ფიქრით, ეს არის მთელი მაკრო და მიკროკოსმოსი, რომელიც პიროვნების შინაგან თავისუფლებას გარედან, ძალმომრეობითად უპირსპირდება და, თუმცა ლექსი ამით სრულდება, ფიზიკური ტექსტიდან გასულ მკითხველს

აუცილებლად ეუფლება გამოუვალობის ტრაგიკული თუ არა, სევდიანი განცდა მაინც იმის გამო, რომ, როგორც ჩვენი დიდი პოეტი იტყოდა: „საშველი არ არის!“

●

შენი მამამთილი და ჩემი დიდი მასწავლებელი, ბატონი აკაკი განწერელია აქ, ბოლოში აუცილებლად შემნიშნავდა, რომ არაფერს ვამბობ სალექსო ფორმაზე, რიტმიკაზე, ევფონიაზე, რითმათა კონფიგურაციაზე და სავსებით მართალიც იქნებოდა, მაგრამ ეს ყველაფერი ცალკე, სერიოზული კვლევის თემაა, მე კი მღელვარე ღამის გასაყვანად გწერ ამ ვრცელ წერილს.

ამასობაში ჩემთან, ამერიკაში, ირიჟრაჟა კიდეც, რაც იმას ნიშნავს, რომ თქვენთან, საქართველოში ბინდდება. კიდეც ორიოდ საათი და დიქტორი გამოაცხადებს რაღაც ამგვარს – დღეს იოსებ ბროდსკის დაბადებიდან ოთხმოცი წელი შესრულდა. ამერიკიდან გვერთვება პოეტი ნინო დარბაისელი-სტრონი, რომელიც ისაუბრებს იოსებ ბროდსკის ლექსზე „დარჩი ოთახში“!

მგონი, მზად ვარ!

ქეთევან გახოკია

ტომას ვულფის „შინ ველარასოდეს დაბრუნდები“

სადღაც, გარეგანი დროისა და ფიზიკური სამყაროს მიღმა, წარმოსახვით, მაგრამ ყველაზე ნამდვილ დროსა და სივრცეში, ერთმანეთს ფაუსტური ცნობიერების ორი კაცი შეხვდა: გერმანელი ნოვალისი და ამერიკელი ტომას ვულფი. ორივეს ერთი და იგივე შემოქმედებითი ტემპერამენტი ჰქონდა; ერთი და იგივე კითხვები აწუხებდათ. გამომშვიდობებისას ნოვალისს, ამ წაბლისფერთმიან, ქალურად ნაზი სახის მქონე კაცს, ვულფთან დაუჩივლია: „როცა ძიებით ვიღლებით და ვიტანჯებით, გვინდა დაბრუნდება შინ, შინ, მამასთან“.

ზორბა, მხარბეჭიან, მთასავით აზიდულ ამერიკელს ნოვალისის ამ სიტყვებზე თავი დაუხრია, მერე მზერა სადღაც, სივრცეში ჩაუკარგავს და დაფიქრებული სახით, თუმცა მტკიცედ უთქვამს: „შინ ველარასოდეს დაბრუნდები“.

ნოვალისი ნატრობდა, ვულფმა დანამდვილებით იცოდა... მაგრამ ცოდნა

მოგვიანებით მოვიდა, შენოვილი ცხოვრებისეული გამოცდილებისა და სამყაროში საკუთარი ადგილის შეცვლილი აღქმის შედეგად.

შინ ველარასოდეს დაბრუნდებო, მტკიცედ თქვა ვულფმა და შინ დაბრუნების ისეთსავე ძველ ფაბულას, როგორც თავად ლიტერატურაა, 800 გვერდიანი რომანი მიუძღვნა. თუმცა არა, 800 გვერდი რედაქტორის, ედვარდ ეშვილის მიერ შემოკლებული ვერსიაა, რომელიც პირველად ვულფის გარდაცვალების შემდეგ, 1940 წელს გამოქვეყნდა.

ასე და ამგვარად გაჩნდა ამერიკული მოდერნისტული ლიტერატურის ტრადიციაში ავტობიოგრაფიული, თუმცა დაუსრულებელი რომანი, „შინ ველარასოდეს დაბრუნდები“, რომელიც ქართულად სულ რამდენიმე თვის წინ, თაკო ჭილაძემ თარგმნა და გამომცემლობა „არტანუჯმა“ დაბეჭდა.

რომანის მთავარი მოქმედი გმირი

ჯორჯ ვებერია (George Webber) – ახალგაზრდა, ფაუსტური, მელანქოლიური ტემპერამენტის მქონე მწერალი, რომელიც ევროპიდან ამერიკაში და ამერიკიდან ევროპაში მოგზაურობს. მისი მოგზაურობის პერიოდი, ისტორიულად, დიდი დეპრესიისა და დაკარგული თაობის ეპოქას ემთხვევა და, ამდენად, ეროვნული გამოცდილება ინდივიდუალურ გამოცდილებაში აისახება. „ამერიკა ქმნის ადამიანებს და ადამიანები ქმნიან ამერიკას“, – ამბობს ავტორი, თუმცა, ნაწარმოები არა ერთი კონკრეტული პერიოდის, არამედ ჯორჯ ვებერის ცხოვრების სრულ თავგადასავალს მოგვითხრობს – ბავშვობიდან აღსასრულამდე; მოგვითხრობს ამბავს მოდერნისტული, მარტოსული და მაძიებელი გმირისა, რომელმაც კითხვების დასმა ადრეულ ასაკში დაიწყო, მერე მთელი თავისი გააზრებული ცხოვრება პასუხების ძიებას შეაღია და ბოლოს, სრულიად გამოცდილმა და მრავალნახულმა, მტკიცედ და გადაჭრით თქვა: „შინ ველარასოდეს დაბრუნდები“.

ჰერაკლიტეს უთქვამს, სამყაროში ყველაფერი მდინარის მოძრაობის ანალოგიით მიედინება და მის ერთსა და იმავე წყალში შესვლა სრულიად შეუძლებელიაო, მაგრამ ის, რაც მიედინება და ქრება, კი არ იკარგება, ადამიანის გამოცდილებად იღებება და აღქმა იცვლება, წამის წინ და წამის შემდეგ სრულიად განსხვავებული ხდება. ალბათ, ამიტომ ასათაურებს ავტორი რომანის უკანასკნელ ნაწილს შემდეგნაირად: „ქარი ქრის, მდინარე მიედინება“. ასე იცვლება ჯორჯ ვებერიც, რომელიც ყოველი ახალი გამოცდილების შემდეგ მოგონებებისა და დაკარგული, ჩავლილი დროის ძიების შედეგად, ცხოვრების ერთადერთ ჭეშმარიტებას ხვდება: შინ დაბრუნება, საკუთარ თავთან დაბრუნება შეუძლებელია.

ნაწარმოები შვიდი ნაწილისგან შედგება და თითოეული მათგანი ჯორჯ

ჯის ცხოვრების სხვადასხვა პერიოდს ეხება. „არავის აქვს ფესვები გადგმული დროსა და მეხსიერებაში ისე, როგორც მე“, – ამბობს ვებერი და გონებით, რომელსაც ყველაფერი ძალუძს, რადგან წარსული და მომავალი მასში ერთიანდება, ბავშვობისდროინდელ გამოცდილებებს უბრუნდება, მაგრამ ეს დაბრუნება ანმეოს გავლითა და მისი ახლებური გააზრებით მიმდინარეობს. წლების შემდეგ ლილია ჰილში, დეიდას დაკრძალვაზე ჩასული, სრულიად გარდაქმნილ, შეცვლილ, „დაკარგული კაცების ქალაქს“ ხედავს, ამერიკული ოცნებით ანთებულ ადამიანებს, რომლებიც წლების წინანდელ საკუთარ თავთან, საერთოს ველარ პოულობენ. სამხრეთული ქალაქი, რომელსაც ოდესღაც იცნობდა, ცარიელი ქუჩებითა და უდრეკი სიჩუმით, მებრძოლი, მტკიცე ადამიანებით, სრულიად გამქრალიყო და ყველაფერი ყიდვა-გაყიდვის საგიჟეთად ქცეულიყო. „ადამიანები ზღაპრულ თანხებს ფლანგავდნენ ქუჩებისა და ხიდების ასაშენებლად, რომელიც არავის სჭირდებოდა, ძველი შენობები მიწასთან გაასწორეს და უზარმაზარი სახლები წამოჭიმეს. მთები გახვრიტეს, გვირაბი რომ გაეყვანათ... ქალაქი მათ აღარ ეკუთვნოდათ. ორმოც მილიონ დოლარად დააქირავეს ჩრდილოეთის საკრედიტო კომპანიებში. ყველაფერი დაანგრეს, რისი დანგრევაც შეიძლებოდა და ყველა ახირება დაიკმაყოფილეს, რისი დაკმაყოფილებაც შეეძლოთ“, – ამბობს ვებერი. მისი ბავშვობისდროინდელი მეგობრებიც თუ ნაცნობებიც სრულიად შეცვლილიყვნენ, დანგრეულ შენობებთან, შენობებზე მიბმულ ბავშვობისდროინდელ მოგონებებთან ერთად გამქრალიყვნენ; უძრავი ქონების აგენტებად, „კომპანიის კაცებად“, პოტენციურ მყიდველებად და გამყიდველებად ქცეულიყვნენ. დრო შეცვლილიყო და მასთან ერთად – ღირებულებებიც. ერთადერთ ღირე-

ბულებად ემერსონის ცნობილი ფრაზა ქცეულიყო: „გადაიხადე და მოგეცემა“ და საკუთარი ქალაქის შემყურე ჯორჯი მიხვდა, რომ ქალაქმა, რომელსაც ოდესღაც იცნობდა, დროში მდინარესავით ჩაიარა და ის უკანასკნელი ჯაჭვიც განყდა, რომელიც მასთან აკავშირებდა – აღმზრდელი დეიდა. მიხვდა უდავო ჭეშმარიტებას: ის, რაც ერთხელ იყო, აღარასოდეს განმეორდებოდა, საკუთარ ბავშვობისდროინდელ მეს, ოდესღაც განცდილ ემოციებსა და გრძნობებს ველარ იპოვიდა, რადგან დროც შეცვლილიყო და თავად ისიც. ამიტომ, სრულიად მარტოს, ახალი ცხოვრება უნდა დაეწყო და ჯორჯიც ნიუ-იორკში დაბრუნდა.

ნიუ-იორკში ცხოვრებამ და მასზე უფროს, გათხოვილ, ებრაელ ქალთან ურთიერთობამ ვებერს სიყვარულის გამოცდილება და, ამავე დროს, ამერიკის მდიდარი საზოგადოების გაცნობის შესაძლებლობა მისცა. ესთერთან ნვეულებზე მისულმა და იმდროინდელი სნობური გართობის მოყვარული ამერიკელი ებრაელების ხილვამ, რომლებიც აღფრთოვანებული თვალებით უყურებდნენ გოჭი ლოუგენის ცირკის წარმოდგენას, ტკბებოდნენ მდიდრული დეკორაციებითა და შინაგან სიცარიელეს შინაარსმოკლებული საუბრებით ივსებდნენ, ჯორჯი ამ საზოგადოების უუნარობასა და ამაოებაში დაარწმუნა. მიხვდა, რომ აქ შეკრებილ ადამიანებს აღარ ჰქონდათ რწმენა, რომ მათ ცხოვრებაზე უკეთესი რაღაც არსებობდა; რომ მათი ცხოვრება უბრალო ადამიანების სისხლით საზრდოობდა და მონების ოფლიდან იწურებოდა; რომ პედერასტების, ლესბოსელების გრძნობები და ვნებები, სიყვარული და სიძულვილი ჰაერს ახშობდა და არც კი ადარდებდათ, რა უსამართლობაზე იდგა მათი პრივილეგიები. ქალი კი, რომელიც უყვარდა, ამ სამყაროს ნაწილი იყო და ჯორჯი არჩევანის წინაშე დადგა: შეძ-

ლებდა ესთერი ჰყვარებოდა, მდიდარ საზოგადოებაში ეტრიალა და ამავე დროს, როგორც ხელოვანსა და მწერალს, სიმართლე მოეყოლა ნანახზე? ყველა კაცი სიყვარულსა და სახელზე ოცნებობსო, – ამბობს ვებერი, მაგრამ სახელისა და დიდების საძიებლად, სიყვარულის მიტოვება, ოდისევსიდან მოყოლებული, უცვლელი ჭეშმარიტებაა და ჯორჯისთვის რომანტიკული სიყვარულის აღქმა იცვლება. „სიყვარული ყველაფერი არ არის“, – ასკვნის სინათლის მაძიებელი, მელანქოლიკური კაცი და შინისკენ მიმავალ გზას კიდევ ერთი ნაბიჯით შორდება. სადღაც ქრება მგრძნობიარე, ახალგაზრდა, შეყვარებული ვებერი, რომელიც თავისი პატარა გრძნობითაა მოცული და მის ადგილს დიდებას დახარბებული გმირი იკავებს.

დიდებაც მოდის – ის, რასაც ეძებს და ჯერ არ იცის. ბრონქსის ჯუნგლებში ოთხნლიანი განდეგილობის შემდეგ მეორე რომანს წერს, რომელმაც მსოფლიო აღიარება უნდა მოუტანოს, მაგრამ რომანის დასრულების შემდეგ ინგლისში მიემგზავრება და სწორედ აქ ხვდება მისტერ ლოი მაკჰარგს, ამერიკელ, ეროვნული მნიშვნელობის მქონე მწერალს, რომლის ცხოვრების სტილიც სრულიად გარდაქმნის მის წარმოდგენებს დიდებაზე. „მაკჰარგი ჭეშმარიტად დიდი და პატიოსანი კაცი იყო, მან მიიღო და მოიპოვა დიდება, მაგრამ ეს გამარჯვება ფუტურო გამოდგა“, – ამბობს ვებერი და პირველად ხვდება იმას, რასაც მარტოობისა და ეგზისტენციალიზმის ყველაზე დიდი ფილოსოფოსი, ეკლესიასტე, შემდეგნაირად გამოხატავს: „ამაოება ამაოთა ყოველივე ამაოა“.

მაგრამ ჯერ კიდევ რჩება რაღაც, რასაც ვებერმა უნდა მიაგნოს – ის რაც, ფაუსტურად, განცდაში აქვს და ვერ გაიცნობიერა: რომ ადამიანი ყველგან და ყოველთვის იგივეა, რომ სამ-

ყაროს ერთადერთი მტერი ადამიანთა ეგოიზმი და მათი მანიაკალური სიხარბეა, რომ ძალაუფლება მხოლოდ სხვისი სისუსტის შედეგია. ამის გააზრებაში კი, მეორე მსოფლიო ომის წინა პერიოდში გერმანიაში მოგზაურობა ეხმარება. გერმანია მისი იდეალი სახელმწიფოა, თუმცა ფაშიზმისა და ჰოლოკოსტის საფრხე ამ იდეალებსაც ამსხვევრევს და ვებერიც, ეს ფაუსტური, დაუსრულებლად მაძიებელი კაცი, მიდის დასკვნამდე, რომ სამყაროში არ არსებობს სახლი, სადაც შეგიფარებენ და, რომ „ადამიანი ადამიანისთვის ყოველთვის მგელია“.

ჯორჯ ვებერმა, იმავე ვულფმა, მთელი ცხოვრება ძიებაში გაატარა. საკუთარი ბავშვობა ეძია და ნახა, რომ ყველაფერი გაქრა, რაც მასთან აკავშირებდა; სიყვარული ეძია, იპოვა და მიხვდა, რომ ბედნიერება მასში არ ყოფილა; დიდება ეძია და დაინახა, რომ აღიარებული მწერლებიც, ფუტურო კაცებივით, აჩრდილებს ემსგავსებიან; იდეალური სახელმწიფო სისტემა ეძია და გერმანიამ იმედი გაუცრუა; ჰოლოკოსტის და ფაშიზმის საფრთხე დაინახა და მიხვდა, რომ სამყაროს ადამიანური ეგოიზმი და სიხარბე ატრიალებს; მონათა სისხლი და ამ სისხლზე მდგარი ამერიკული საზოგადოება იცნო და ამ ყველაფრის მნახველმა, გამოცდილმა, ადამიანის არსი შეიცნო, გამოქვაბულიდან სინათლეზე გამოვიდა, ჭეშმარიტების თანხლები ტკივილი იგრძნო და თქვა: „გამოქვაბული, საშო, საიდანაც კაცობრიობამ სინათლეში გამოაბიჯა, მარად უკან გვიხმობს, მაგრამ შინ ველარასოდეს დაბრუნდები“.

და იდიომად ქცეულ ამ ფრაზას უდიდესი მნიშვნელობა ექნება: „ვერ დაუბრუნდები შენს ოჯახს, ბავშვობის სახლს, რომანტიკულ სიყვარულს, ახალგაზრდა კაცის ოცნებებს დიდებაზე, განდევნას, ევროპაში გაქცევას, ლირიზმს, სიმღერას სიმღერისთვის, ესთეტიზმს, ყმანვილი კაცის გულბურყვილო წარმოდგენას „ხელოვანზე და სილამაზეზე“; ვერ დაუბრუნდები მამას, რომელსაც ეძებდი; სახლს, სადაც შეგიფარებენ, გადაგარჩენენ, ტვირთს შეგიმსუბუქებენ, ძველებურ წყობას, რომელიც მარადიული გეგონა, ვერ დაბრუნდები უკან, დროისა და მასსოვრობის თავდავინყებაში“.

პრუსტმა მთელი ცხოვრება დაკარგული დროის ძიებას შეაღია და თქვა, რომ ერთადერთი ჭეშმარიტი დრო არსებობს: გრძნობის და განცდის დრო. ვულფმა კი, ამ მელანქოლიური ტემპერამენტის კაცმა, თქვა, რომ დრო მდინარესავით მიედინება და მასში ყველაფერი იკარგება, რადგან მდინარეც იცვლება და თავად შენც. ერთადერთი, რაც მდინარის მრავალი წყლის ჩავლის შემდეგ რჩება, ადამიანური არსის შეცნობაა: რომ ადამიანები იბადებიან, იტანჯებიან და კვდებიან და, რომ მარტოობა მათი არსებობის განუყოფელი ნაწილია.

ვულფმა ჭეშმარიტ ცოდნას მიაგნო: შინიდან გამოსული ადამიანები უკან ველარასოდეს ბრუნდებიან

და მაინც... ყველანი, ყოველთვის, ნოვალისივით დაღლილნი და დაქანცულნი, შინ დაბრუნებას ნატრობენ.

გიორგი ხულორდავა

მაგალი თოდუას „სპარსული პოეზიის შედეგები“

2010 წელს, საქართველოში ირანის ისლამური რესპუბლიკის საელჩოს კულტურის განყოფილების თანადგომით, ორტომად გამოიცა ცნობილი ქართველი ირანისტიკოსი და მთარგმნელი, მაგალი თოდუას (1927-2016) თარგმანები – მისი სამოცნობიანი, დაულაღვი შრომის გვირგვინი. წიგნის სახელწოდებაა „სპარსული პოეზიის შედეგები“. ფაქტობრივად, ეს გახლავთ კლასიკური სპარსული პოეზიის ანთოლოგია, რომელიც საქვეყნოდ ცნობილი, გენიალური ავტორების პოეზიასთან ერთად, მკითხველთა ფართო წრისთვის შედარებით უცნობ პოეტთა შემოქმედებასაც აერთიანებს. ალბათ, ათი წლის მერე მკითხველისთვის მსგავსი მიმოხილვითი წერილის გაცნობა დაგვიანებულიც კია, მაგრამ მაინც ვეცადე, ერთ მცირე ნარკვევში მომეთავსებინა ის ორმაგი აღფრთოვანებისა და მოწინების განცდა, რომელიც ამ წიგნის რამდენჯერმე ნაკითხვამ მომანიჭა.

როგორც აღვნიშნე, „სპარსული პოეზიის შედეგები“ მაგალი თოდუას სა-

მოცნობიანი მთარგმნელობითი და კვლევითი შრომის გვირგვინია. ამ რთულ და საპატიო გზას იგი სტუდენტობიდანვე შეუდგა. პირველი მოწონებაც მაშინათვე დაიმსახურა, თავად ქართული ირანისტიკის პატრიარქის, იუსტინე აბულაძისგან. ახალგაზრდა მთარგმნელის პირველი წიგნი – „ტაჯიკური პოეზია“ – 1952 წელს გამოიცა. წიგნის სახელწოდება, ფაქტობრივად, საბჭოთა კონიუნქტურამ განსაზღვრა. ჯერაც სტალინიზმის ეპოქაში წიგნის სათაურად სპარსული პოეზიის გამოტანა ან ირანის ხსენება, რომელიც იმხანად საბჭოეთთან დაპირისპირებული იყო, არ შეიძლებოდა. პირველივე წიგნი ახალგაზრდა მთარგმნელის საკმაოდ შთამბეჭდავი განაცხადი იყო. კრებულში თავმოყრილი არაერთი ავტორიდან მკითხველის განსაკუთრებული მოწონება ომარ ხაიამს ხვდა წილად. „ტაჯიკური პოეზიის“ შევსებული და განახლებული ვარიანტი, სათაურით „აღმოსავლური პოეზია“ მთარგმნელმა 1959 წელს გამოსცა.

ეს მცირე (თუმცა, არა უსაგნო) გა-

დახვევად მივითვალთ, ახლა კი ისევ „პირველსა სიტყვასა ზედა“ მოვიდეთ.

„სპარსული პოეზიის შედეგებს“ წინ უძღვის ორი შესავალი წერილი. ერთი მათგანი თავად მთარგმნელს ეკუთვნის, მეორე – საქართველოში ირანის ისლამური რესპუბლიკის საელჩოს კულტურის განყოფილების იმჟამინდელ ხელმძღვანელს, ეჰსან ხაზაის.

შესავალ წერილში მაგალი თოდუა საუბრობს კლასიკური სპარსული ლექსის გაგების სირთულეებზე, მისი თარგმნის სპეციფიკასა და საკუთარ მთარგმნელობით კრედოზე. მთარგმნელი და მეცნიერი აცხადებს, რომ „სპარსული ლექსის თარგმნა ერთდროულად შემოქმედებაცაა და კვლევაც; ხშირად მთარგმნელს უწევს არა მარტო, ჩვეულებისამებრ, სიტყვის, ფრაზის ან შინაარსის ერთი ენიდან მეორე ენაზე ლექსად გადატანა, არამედ ორიგინალის ურთულესი პოეტური სახეების ქვეტექსტებში გარკვევაც, რაც იოლი საქმე არ არის და ღრმა და ფართო ირანისტიკულ განათლებას მოითხოვს“.

სწორედ ასეთი ფართო ირანისტიკული განათლება და დიდი პოეტური ნიჭიერება განაპირობებს მაგალი თოდუას თარგმანთა განსაკუთრებულობას. ამაში მკითხველი იოლად დარწმუნდება ქვემოთ მოყვანილი რამდენიმე ნიმუშის წყალობითაც. საილუსტრაციოდ მინდა, მოვიხმო ომარ ხაიამის ერთ-ერთი რობაის მაგალი თოდუასეული თარგმანი, მაგრამ ჯერ ორიგინალი ტექსტის ჟღერადობას და შინაარს გავეცნობით:

*ჩუნ ომრ ბე სარ რესად ჩე შირინ
ო ჩე თალხ
ფეიმანე ჩო ფორ შავად ჩე შირინ
ო ჩე ბალხ
მეი ნუშ ქე ბად აზ მან
ო თო მაჰ ბასი
აზ სალხ ბე ყორრე აიად
აზ ყორრე ბე სალხ.*

პნკარედი:

*როცა სიცოცხლე დასრულდება,
რა ტკბილი და რა მწარე (ყოფილა)
ფიალა როცა აივსება, რა ბალდადი
და რა ბალხი,
ღვინო სვი, რადგან შენსა და
ჩემ შემდეგ მთვარე ბევრჯერ
სავსემთვარეობიდან ახალზე
გადავა, ახალმთვარეობიდან –
სავსეზე.*

თარგმანი:

*თუ მოგკვდებით, სულ ერთია
ბალდადი და ბალხი,
ღვინო გინდა თეთრი იყოს,
გინდა ფერად-თალხი,
შესვი, ძმაო, არ ვიქნებით ჩვენ
ამ ქვეყნად, თორემ
სულ ამოვა ცაზე მზე და სულ
იცხოვრებს ხალხი.*

როგორც ვხედავთ, მთარგმნელი შემოქმედებითად მიუდგა დედანს, ქართულად გადმოიღო არა სიტყვასიტყვითი, არამედ ემოციური სიზუსტით. ტექსტში სარიტმო ერთეულებია: თალხ-ბალხ-სალხ. პირველი სიტყვა – „თალხ“ – მწარეს ნიშნავს. იგი ქართულში, გარკვეულწილად, სახეცვლილი მნიშვნელობითაა შემოსული, თუმცა, ამავდროულად, შენარჩუნებული აქვს სიმწრის, მწუხარების მნიშვნელობა. (მაგ, თალხი ფერებით შემოსვა გლოვისას). სარიტმო წყვილის მეორე ერთეული კი ტოპონიმია, რომელიც ქალაქ ბალხს აღნიშნავს. ცხადია, ეს სიტყვაც უპრობლემოდ შეიძლება გამოვიყენოთ ქართულ ტექსტში. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, მთარგმნელს ქართულ ტექსტში დედნისეული სარიტმო ერთეულებიც კი შენარჩუნებული აქვს, თუმცა რიტმის უცვლელად გადმოტანამ გარკვეული ცვლილება მაინც გამოიწვია: მთარგმნელმა „თალხი“ ღვინის

ფერს მიუსადაგა. ბოლო სტრიქონებში საერთოდ არაა ნახსენები მთვარის ფაზების მონაცვლეობა, მაგრამ ავტორისეული ჩანაფიქრი თარგმანში მთელი სიზუსტითაა გაცხადებული: ცაზე მზის ამოსვლა ხომ, მთვარის მიმოქცევის მსგავსად, ჟამთა სვლისა და თაობათა ცვლის მანიშნებელია. რაც მთავარია, ამ თარგმანში კარგად ჩანს ხაიამის პოეტური სტილის ისეთი მთავარი ნიშანი, როგორიც სისადავე და გამჭვირვალობაა. ზოგადად, ეს სალექსო ფორმა – რობაი – ვერ ჰგუობს ზედმეტ სიტყვისმიერ სამშვენისებს და უხვსიტყვაობას. ეს ფილიგრანულად დამუშავებული, მცირე სალექსო ფორმა ხშირად ძალიან დიდ სათქმელს ვირტუოზულად გამოხატავს. მთარგმნელმა ორიგინალისეული პოეტური მუხტი და აზრობრივი გრადაციები თარგმანში შესანიშნავად ასახა და მიუსადაგა ქართულ პოეტურ ქსოვილს.

განვიხილოთ ერთი ნიმუშიც, ამჯერად რუდაქის შემოქმედებიდან.

პნკარედი:

*მე საკუთარ თმას იმის გამო კი
არ ვიშავებ,
რომ ისევ გაეჭაბუკდე და ახალი
ცოდვა ჩავიდინო,
რადგან ტანსაცმლებს გლოვისას
იშავებენ (გლოვისას შავ სამოსს
იცვამენ),
მეც თმას სიბერეზე გლოვის
გამო ვიშავებ.*

თარგმანი:

*თმას რომ ვიღებავ, ჭაბუკობას მე
განა ვლამობ
ან მსურს, კვლავ ცოდვა ჩავიდინო
გულისთვის ამო?!
არა! ისე, ვით ძაძას იცვამს
ჭირისუფალი,
ჩემს სიყრმეს ვგლოვობ და ვიშავებ
წვერს ამის გამო.*

როგორც ვხედავთ, თარგმანში მინიმუმამდეა დაყვანილი დანაკარგები. ავტორისეულ სათქმელს მთარგმნელი მკაფიოდ და ზუსტი მხატვრულ-კონცეფციური შესატყვისით გამოხატავს. საკმარისია თუნდაც ერთი ფრაზის გამოყენება, რომ ტექსტი მოქნილი და ქართველი მკითხველისთვის იოლად აღსაქმელი გახდეს. ამის ნიმუშია ამ ლექსის პირველივე სტრიქონი. შევადაროთ პნკარედული და მხატვრული თარგმანები: 1). მე საკუთარ თმას იმის გამო კი არ ვიშავებ, 2). თმას რომ ვიღებავ, ჭაბუკობას მე განა ვლამობ.

ჩემი აზრით, სწორედ ეს „განა ვლამობ“, რომელიც ბევრად უფრო ქართულად ჟღერს, ვიდრე პნკარედულ თარგმანში გამოტანილი წინადადება, სწორ კალაპოტს აძლევს ლექსის აზრობრივ-ემოციურ მდინარებას და მკითხველს მომდევნო სტრიქონებთან შესახვედრად ამზადებს. არსებითად, ეს ორად-ორი სიტყვა ლექსის შინაგანი ლოგიკითაა ნაკარნახევი და მის უკეთ აღქმას ემსახურება.

„სპარსული პოეზიის შედეგების“ 900 გვერდიან ნიგნში შეხვედებით არაერთ ავტორს, რომლებმაც ნარუშლელი კვალი დატოვეს სპარსულ პოეტურ სმყაროზე და მშობლიურ ლიტერატურას მსოფლიო აღიარებაც მოუტანეს. განსაკუთრებულად ვრცლადაა ნარმოდგენილი ნიზამი განჯელის შემოქმედება. მაგალი თოდუა სპარსული პოეზიის ამ კლასიკოსის პოეტურ მემკვიდრეობას მკითხველს აცნობს სხვადასხვა პოემებიდან ამოკრებილი ლირიკული ნიაღვრებით. ჩემი აზრით, სწორედ ეს ნიმუშებია მთარგმნელობითი ოსტატობის შეუდარებელი მიღწევა:

*ნუ იმსახურებ ნურასდროს
მეფის ჯარსა და დივანში,
გული მეფისკენ ნუ გიწევს,
ცეცხლი ნუ გიძევს თივაში.
თბილია მეფის სასახლე,*

მნათობნი მისნი ნათობენ,
მაინც გახსოვდეს, მეფის კარს
არ გაეკარო სათოფედ...

ამავე წიგნში მთლიანადაა წარმოდგენილი ნიზამის, ამ ურთულესი პოეტის, შემოქმედების გვირგვინის – „ლეილი და მაჯნუნის“ – მაღალმხატვრული თარგმანი.

ნიზამის შემოქმედებაში ხშირად გვხვდება ბუნდოვანი ადგილები. ნიზამოლოგთა რიგებში დავის საგანია არა-

ერთი პასაჟი. გვხვდება ერთი და იმავე სტრიქონის სხვადასხვანაირი წაკითხვა. ამის ერთ-ერთ ნიმუშად გამოგვადგება ქვემოთ მოყვანილი სტრიქონი „ლეილი და მაჯნუნის“: მოცემულობა ასეთია: შაჰინშაჰი ახსათანი ნიზამის,

უკვე სახელმძღვანელო მგოსანს, ფირმანს უგზავნის და ლეილისა და მაჯნუნის სატრფიალო ამბის გალექსვას ავალებს. იქვე, სხვათა შორის წერს, თურქულად საუბარი ჩვენი საკადრისი არ არისო. ირანისტიკაში ამ სიტყვების ძირითადად ორი ახსნა არსებობს: 1). შაჰი ნიზამის ეუბნება, ჩვენი მშობლიური, თუმცა ჯერაც ლიტერატურული ტრადიციის არმქონე თურქული ენა არ გვეკადრება, პოემა აუცილებლად სპარსულად დანერეო. ბარემ აქვე აღვნიშნავ, რომ ამ მოსაზრებას საკმაოდ ძლიერი კონტრარგუმენტით უპირისპირდებიან: „ლეილისა და მაჯნუნის“ შეთხზვამდე ნიზამის უკვე დანერილი ჰქონდა ორი ცნობილი პოემა: „საიდუმლოებათა საგანძური“ და „ხოსროვი და შირინი“. ცხადია, ორივე სპარსულადაა შეთხზული. ნიზამის თურქულ-აზერბაიჯანულად არაფერი შეუქმნია და რაღა ახლა ეტყოდა შაჰი – თურქული არ გვეკადრება, სპარსულად დანერეო. 2). შაჰი რეზუსების, მეტაფორების და ორლესული საუბრის მოყვარულ ნიზამის ნართაულადვე ეუბნება, რომ „თურქი“ არაა. აქ ეთნიკური წარმომავლობა არაფერ შუაშია (სინამდვილეში, მისი დინასტია თურქული წარმოშობის გახლდათ). როგორც ჩანს, შაჰ ახსათანი ნიზამის გადაკვრით მიანიშნებს ფირდოუსისა და სულთან მაჰმუდ-ლაზნელის ცნობილ ისტორიას: ამ უკანას-

კნელმა გენიალურ ფირდოუსის „შაჰ-ნამეში“ მეტად მცირე ჯამაგირი გადაუხადა, სულთნის კარის მეხოტბეებმა კი დიდი პოეტი აბუჩად აიგდეს. ამ მეორე მოსაზრების მიხედვით, შაჰი სწორედ ამას უთვლის ნიზამის: შენ პოემა დანერე, დანარჩენზე ფიქრი არ გქონდეს, მე მაჰმუდ ლაზნელს არ ვგავარ, ჩემს დაპირებას ყოველთვის ვასრულებ და უხვად დაგასაჩუქრებო. მაგალი თოდუას თარგმანი სწორედ ამ მეორე ვარიანტს უჭერს მხარს:

*ამაოდ დაშვრე, ნუ შიშობ,
ღვანლი გიფასოთ არ ავად,
სიძუნნე ჩვენ არ გვჩვევია,
ჩვენ ხომ თურქები არა ვართ.*

„სპარსული პოეზიის შედევრებს“, ნიზამისთან ერთად, უთუოდ ამშვენებს ხაყანის შემოქმედების ნიმუშები. განვიხილოთ ერთ-ერთი მათგანი:

პნკარედი:

*ხაყანი, სიცოცხლის საფუძველი
დარდი იქნება,
(ზეცის) ბედისწერისგან სიტკბო და
ტანჯვა ერთად იქნება,
სული ტანჯვით ჩაგვედგა სხეულში
თავდაპირველად,*

*და ბოლოს მისი წასვლაც ტანჯვით
იქნება.*

თარგმანი:

*ხაყანი, კარგად დაიმახსოვრე:
კაეშანია სიცოცხლის ძირი, –
შვება არ სუფევს
ვნების გარეშე,
ლხინის თვინიერ არ ჰგეის ჭირი!
თუ ტანში სულის
ჩადგმა ტანჯვაა
და თუ ტკბილ სულთან
შეყრის დროს ვტირით,
რა უნდა იყოს
ის ტანჯვა, როცა
სულ ამოგვხდებიან ამ ტკბილ
სულს პირით!*

„სპარსული პოეზიის შედევრების“ მეორე ტომში, ყაზალეებისა და ფილოსოფიური იგავების სახით, წარმოდგენილია ჯალალ ედ-დინ რუმის პოეზიაც.

ვფიქრობ, ამ წიგნს, რომელშიც პოეტურ ნიმუშებს დიდი მთარგმნელის მაღლმოსილი ხელი ატყვია, აუცილებლად უნდა იცნობდეს აღმოსავლური პოეზიის ყველა მოყვარული და დამფასებელი. ასევე, ერთი-ორად სასიხარულო იქნება მისი ხელახალი გამოცემაც.

ვახტანგ გურული

ამაო მცდელობა

(ტაო-ჯღარჯათი და ლაზეთი 1944-1953 წლების
საერთაშორისო ურთიერთობებში)

მეორე მსოფლიო ომი დასასრულს უახლოვდებოდა. არავის ეჭვი არ ეპარებოდა იმაში, რომ მოკავშირეები (საბჭოთა კავშირი, აშშ, დიდი ბრიტანეთი) გერმანიასა და მის მოკავშირეებს დაამარცხებდნენ. ისიც ცხადი იყო, რომ ომის შემდგომი ურთიერთობები სახელმწიფოთა შორის საზღვრების გადასინჯვით დაიწყებოდა. გამარჯვებული სახელმწიფოები, დიდი მსხვერპლის სანაცვლოდ, სტრატეგიული ტერიტორიების ხელში ჩაგდებას გეგმავდნენ. გერმანიის გარდა, მოკავშირეები კიდევ რამდენიმე ქვეყნის საზღვრების გადასინჯვას აპირებდნენ. საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის აზრით, ამ სახელმწიფოთა შორის თურქეთიც უნდა ყოფილიყო. შექმნილ სამხედრო-პოლიტიკურ ვითარებაში 1921 წელს საბჭოთა რუსეთი იძულებული გახდა, ოსმალეთის (თურქეთის) მიმართ გარკვეულ ტერიტორიულ დათმობებზე წასულიყო. 1921 წლის 16 მარტის

საბჭოთა რუსეთ-ოსმალეთის მოსკოვის ხელშეკრულებითა და 1921 წლის 13 ოქტომბრის რუსეთ-ოსმალეთ-საქართველო-სომხეთ-აზერბაიჯანის ყარსის ხელშეკრულებით, საბჭოთა რუსეთმა ოსმალეთის ტერიტორიად აღიარა საქართველოს ისტორიული ტერიტორიის ნაწილი – ტაო-კლარჯეთი და ლაზეთი. შემდგომ წლებში, სამხედრო-პოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე, საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურ ხელმძღვანელობას 1921 წელს დადგენილი საზღვრების გადასინჯვის საკითხი აღარ დაუყენებია. 1921 წლის ყარსის ხელშეკრულებით დადგენილი საბჭოთა რუსეთ (საბჭოთა კავშირ)-ოსმალეთის (თურქეთის) სახელმწიფო საზღვარი უცვლელად დატოვა 1925 წლის 17 დეკემბრის საბჭოთა კავშირ-თურქეთის პარიზის ხელშეკრულებამ. 1935 წელს მხარეებმა ხელშეკრულება ათი წლით გააგრძელეს.

1941-1945 წლების საბჭოთა კავშირ-

გერმანიის ომის დაწყების წინ, 1941 წლის 24 მარტს, საბჭოთა კავშირმა ვალდებულება აიღო, დაეცვა თურქეთი იმ შემთხვევაში, თუ ამ უკანასკნელს რომელიმე ქვეყანა დაესხმოდა თავს. ეს იყო პრევენციული ღონისძიება გერმანია-თურქეთის სამხედრო-პოლიტიკური კავშირის ჩაშლის მიზნით. საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ მიზანს ვერ მიაღწია. საბჭოთა კავშირ-გერმანიის ომის დაწყებამდე რამდენიმე დღით ადრე, 1941 წლის 18 ივნისს, დაიდო გერმანია-თურქეთის ხელშეკრულება მეგობრობისა და თავდაუსხმელობის შესახებ. საბჭოთა კავშირ-გერმანიის ომის დაწყების შემდეგ გერმანია-თურქეთის დაახლოება კვლავ გრძელდებოდა. 1942 წლის 26 აგვისტოს თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა თურქეთში, გერმანიის ელჩთან, ფონ პაპენტან საუბრისას განაცხადა: თურქეთი, როგორც ადრე, ამჯერადაც სისხლხორციელადაა დაინტერესებული ბოლშევიკური რუსეთის სრული მარცხით. ცხადია, მას შემდეგ, რაც მეორე მსოფლიო ომში გერმანია მარცხს მარცხზე განიცდიდა, თურქეთის დამოკიდებულება გერმანიის მიმართ იცვლებოდა. 1945 წლის 23 თებერვალს თურქეთმა ომი გამოუცხადა გერმანიას. ეს იყო ფორმალური აქტი და მას პრაქტიკული შედეგები არ მოჰყოლია. იოსებ სტალინისათვის ეს სულაც არ იყო საკმარისი. თურქეთს პასუხი უნდა ეგო პროგერმანული ორიენტაციისათვის. 1945 წლის 19 მარტს, 1925 წლის 17 დეკემბრის საბჭოთა კავშირ-თურქეთის ხელშეკრულების ვადის გასვლამდე ექვსი თვით ადრე, საბჭოთა კავშირმა აღნიშნული ხელშეკრულება გააუქმა. საჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარიატის საინფორმაციო ბიუროს განცხადებაში აღნიშნული იყო: საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარმა ვ. მოლოტოვმა 1945 წლის 19 მარტს

თურქეთის ელჩს განუცხადა, რომ ღრმა და სერიოზული ცვლილებების გამო, რომელიც განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის დროს გამოვლინდა, 1925 წლის 17 დეკემბრის ხელშეკრულება ვეღარ პასუხობდა თანამედროვე მოთხოვნებს და სერიოზულ გაუმჯობესებას საჭიროებდა. ვ. მოლოტოვის 1945 წლის 19 მარტის განცხადებას თურქეთის მთავრობამ იმავე წლის 14 აპრილს უპასუხა. თურქეთი ახალი ხელშეკრულების დასადებად მზადყოფნას გამოთქვამდა.

მართალია, იოსებ სტალინი თურქეთის დასასჯელად ემზადებოდა, მაგრამ იმთავითვე ცხადი იყო, რომ დიდი ბრიტანეთი და ამერიკის შეერთებული შტატები თურქეთის განწირვას არ დაუშვებდნენ, თუმცა ყველაფერი იმაზე იყო დამოკიდებული, თუ როგორ დამთავრდებოდა ომი ევროპასა და აზიაში. ომი კი ჯერ კიდევ გრძელდებოდა.

1945 წლის მაისში მოკავშირეების ომი გერმანიის წინააღმდეგ ამ უკანასკნელის კაპიტულაციით დასრულდა. 1945 წლის სექტემბერში კაპიტულაცია გამოაცხადა იაპონიამაც. გამარჯვებულ მოკავშირეთა მიერ ევროპასა და აზიაში საზღვრების გადასინჯვის საკითხი უკვე პრაქტიკულად დაისვა.

1945 წლის 17 ივლისიდან 2 აგვისტომდე მიმდინარეობდა მოკავშირეთა ბერლინის (პოტსდამის) კონფერენცია. კონფერენციას ესწრებოდნენ მოკავშირე სახელმწიფოთა (საბჭოთა კავშირი, დიდი ბრიტანეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები) პოლიტიკური ლიდერები: იოსებ სტალინი, უინსტონ ჩერჩილი, ჰარი ტრუმენი. კონფერენციის 1945 წლის 22 ივლისის სხდომის დღის წესრიგში საბჭოთა კავშირის მოთხოვნით შევიდა საკითხი თურქეთის შესახებ. სხდომაზე საბჭოთა კავშირმა უკვე აშკარად, ყოველგვარი შეფარვის გარეშე დააყენა საკითხი საბჭოთა კავშირ-თურქეთის სახელმწიფო საზღვრის

გადასინჯვის შესახებ. კონფერენციის სტენოგრამის მიხედვით, დგინდება, რომ იოსებ სტალინის თხოვნით, სიტყვა ვიაჩესლავ მოლოტოვს მისცეს. ვ. მოლოტოვმა კონფერენციის მონაწილეებს მოახსენა, რომ საბჭოთა კავშირსა და თურქეთს შორის სამოკავშირეო ხელშეკრულების დადებაზე ორივე მხარემ თანხმობა განაცხადა. ვ. მოლოტოვის აზრით, საბჭოთა კავშირსა და თურქეთს შორის უნდა მოგვარებულიყო სადაო საკითხები, რომელიც ორივე მხარეს გააჩნდა. სტენოგრამაში ვკითხულობთ: **„ჩვენის მხრივ ვაყენებთ ორ საკითხს, რომელიც უნდა მოგვარდეს. სამოკავშირეო ხელშეკრულების დადება იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ უნდა დავიცვათ ჩვენი საზღვრები. საბჭოთა კავშირმა უნდა დაიცვას არა მარტო თავისი, არამედ თურქეთის საზღვრებიც. ისევე, როგორც თურქეთმა უნდა დაიცვას არა მარტო თურქეთის საზღვრები, არამედ საბჭოთა კავშირის საზღვრებიც. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ საზღვარი საბჭოთა კავშირსა და თურქეთს შორის ზოგიერთ მონაკვეთზე არასამართლიანადაა დადგენილი. 1921 წელს (იგულისხმება 1921 წელს დადებული ყარსის ხელშეკრულება – ვ. გ.) საბჭოთა სომხეთიდან და საბჭოთა საქართველოდან თურქეთმა მითვისა ტერიტორია – ყარსის, ართვინისა და არტაანის ოლქები. აი, რუკა თურქეთის მიერ მითვისებული ტერიტორიებისა (გადასცემს რუკას). ყოველივე ამის გამო მე განვაცხადე, რომ სამოკავშირეო ხელშეკრულების დადებისას, უნდა მოგვარდეს თურქეთის მიერ საქართველოდან და სომხეთიდან მითვისებული ტერიტორიის საკითხი. ეს ტერიტორიები თურქეთმა უკან უნდა დააბრუნოს“.**

როგორც ვხედავთ, საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარს, ვიაჩესლავ მოლოტოვს კონფერენციისათვის თურქეთის მიერ მიტაცებული ტერიტორიის რუკა წარუდგენია. ჩვენთვის უცნობია რა ტე-

რიტორიებს მოიცავდა ეს რუკა, თუმცა ვიაჩესლავ მოლოტოვის გამოსვლის ტექსტში თურქეთის მიერ მიტაცებულ ტერიტორიებად მიჩნეულია: ყარსი, ართვინი და არტაანი. ცხადია, რუკაზე უფრო დანვრილებით და ზუსტად იქნებოდა მინიშნებული ის ტერიტორია, რომელზედაც იოსებ სტალინი კანონიერ პრეტენზიას აცხადებდა.

იოსებ სტალინი კარგად გრძნობდა, რომ თურქეთისადმი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიული პრეტენზიების დაკმაყოფილებას დიდი ბრიტანეთი და ამერიკის შეერთებული შტატები წინ აღუდგებოდნენ. მიუხედავად ამისა, სტალინი საკითხის დაყენებას მაინც აპირებდა. ამჯერად ჩვენ გვაინტერესებს საბჭოთა კავშირ-თურქეთის ურთიერთობაში ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის საკითხი. ამ საკითხს იოსებ სტალინი იმდენად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა, რომ მზადება თურქეთისათვის ტერიტორიული პრეტენზიების წაყენებისათვის 1944 წლის მარტიდან დაიწყო. გასათვალისწინებელია ის, რომ 1944 წლის მარტისათვის გერმანიის ჯარებს საბჭოთა კავშირის ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი ჯერ კიდევ ოკუპირებული ჰქონდათ.

1944 წლის მარტში აკადემიკოსმა სიმონ ჯანაშიამ რუსულ ენაზე დაწერა ნარკვევი **„თურქეთის შემადგენლობაში შესული ქართული ტერიტორიების საკითხისათვის“**. რატომ დაინტერესდა სიმონ ჯანაშია ამ შინაარსის ნარკვევის დაწერით? ამკარაა, რომ ამ შემთხვევაში ისტორიკოსის მეცნიერულ მიზნებზე ვერ ვისაუბრებთ. სიმონ ჯანაშია ამ პრობლემატიკით მანადე არასდროს დაინტერესებულა. ნარკვევის შინაარსის დანვრილებით შესწავლამ ამკარა გახადა, რომ იგი საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის დაკვეთითაა შესრულებული. ვინ და როდის შეუკვეთა სიმონ ჯანაშიას აღნიშნული ნარკვევის დაწერა, საარქივო მასალე-

ბიდან არ ირკვევა, მაგრამ დგინდება, რომ ეს ნარკვევი საფუძვლად დაედო საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის დაკვეთით შესრულებულ მეორე დოკუმენტს, სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის ცნობილ წერილს „**თურქეთისადმი ჩვენი კანონიერი პრეტენზიების შესახებ**“, რომელიც, სიმონ ჯანაშიას ნარკვევისაგან განსხვავებით, 1945 წლის დეკემბერში, ქართულ და რუსულ ენებზე, პრესაშიც გამოქვეყნდა (გაზეთი „კომუნისტი“, 1945, 14 დეკემბერი, გვ. 3; გაზეთი „ზარია ვასტოკა“, 1945 წლის 15 დეკემბერი, გვ.3).

საბჭოთა კავშირის მიერ თურქეთი-

ლით იოსებ სტალინს მიმართა სრულიად სომხეთა კათალიკოსმა, გეორგ VI-მ. ამასთან ერთად, ცნობილი გახდა, რომ საბჭოთა საქართველო და საბჭოთა სომხეთი, თურქეთის შემადგენლობაში შემავალი ტერიტორიების გადანაწილებისას, ვერ შეთანხმდებოდნენ. ოფიციალურად, საქართველოსა და სომხეთს შორის სადაო იყო ყოფილი ყარსის ოლქის არტაანისა და ოლთისის ოკრუგები. სინამდვილეში კი, სომხეთის ხელისუფლებას პრეტენზია ყარსის ოლქის ოთხივე ოკრუგზე – ყარსის, ყალიზმანის, ოლთისისა და არტაანის ოკრუგებზე ჰქონდა. მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთის შემადგენლობიდან საბჭო-

სადმი მოსალოდნელი ტერიტორიული პრეტენზიების წაყენება, ცხადია, დიდ ინტერესს აღძრავდა საბჭოთა სომხეთის პოლიტიკურ ხელმძღვანელობაში. 1945 წლის 7 ივლისს სომხეთის კომუნისტური პარტიის (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა გ. ა. არუთინოვმა სპეციალური წერილით მიმართა იოსებ სტალინსა და ვიჩესლავ მოლოტოვს. წერილში აღნიშნული იყო, რომ სომხეთს პრეტენზია ჰქონდა თურქეთის შემადგენლობაში შემავალ ყარსის ოლქზე. ანალოგიური წერი-

თა კავშირის შემადგენლობაში ტაო-კლარჯეთის და ლაზეთის ტერიტორიის გადასვლის საკითხი ჯერ რეალურად არ იდგა, საბჭოთა საქართველოსა და საბჭოთა სომხეთს შორის უთანხმოება კარგის მიმანიშნებელი არ იყო.

ბერლინის (პოტსდამის) კონფერენციას, სამწუხაროდ, ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის თურქეთისათვის ჩამორთმევის საკითხი არ გადაუწყვეტია. კონფერენციამ მთელი ყურადღება ევროპაში საზღვრების დადგენას დაუთმო. მიუხედავად ამისა, იოსებ სტალინი

საკითხს დახურულად არ აღიარებდა, რაც სულ მალე ცხადი გახდა. როგორც ზემოთ აღვნიშნე, 1945 წლის 14 დეკემბერს გაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნდა სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილი „თურქეთისადმი ჩვენი კანონიერი პრეტენზიების შესახებ“. 15 დეკემბერს წერილის სრული რუსული თარგმანი გამოქვეყნდა გაზეთში „ზარია ვასტოკა“. სულ მალე, 1945 წლის 20 დეკემბერს სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილი რუსულად დაიბეჭდა ცენტრალურ გაზეთებში: „პრავდა“ და „იზვესტია“, ხოლო 22 დეკემბერს – გაზეთში „პრავდა უკრაინი“. სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილიდან რამდენიმე ამონარიდს მოვიტანთ:

1. „განმათავისუფლებელი ომის წარმატებით დამთავრების შემდეგ გამარჯვებული დემოკრატია ირაზმება, როგორც მშვიდობიანობისა და უშიშროების დასაყრდენი. ამ ორგანიზაციაში თავისუფლებისმოყვარე ხალხებს სურთ, დაიკავონ მათი შესაფერისი ადგილი, ისინი ეძიებენ თავიანთ სასურველ მისწრაფებათა განხორციელებას.

ქართველმა ხალხმაც, რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ფაშიზმის განადგურების საქმეში, უფლება მოიპოვა, წარადგინოს თავისი კანონიერი მოთხოვნები.

ჩვენ მივმართავთ მსოფლიო საზოგადოებრივ აზრს თურქეთის მიერ წართმეული ჩვენი ძველისძველი მიწა-წყლის შესახებ.

საქმე ეხება არა უმნიშვნელო ტერიტორიულ შევიწროებას, არამედ ჩვენი ხალხის ინდივიდუალობის აკვანს, ჩვენგან მიტაცებულს, დანაშაულს, რომელმაც ორად გაჰკვეთა ცოცხალი ეროვნული სხეული.

საქმე ეხება ქართველი ხალხის საუკუნეობრივი ბრძოლის საგანს – ჩვენი ძველისძველი მიწა-წყლის დაბრუნებას.

ქართველი ხალხი ძველთაგანვე

ცხოვრობდა, შრომობდა და იბრძოდა თავის ამ მკვიდრ ტერიტორიაზე – დიდი ტავრიდან მოკიდებული დიდ კავკასიამდე. ჰქმნიდა რა თავისი ცივილიზაციისა და სახელმწიფოებრიობის ახალ-ახალ ცენტრებს, ქართველმა ხალხმა ცხადჰყო სიცოცხლისა და შემოქმედების იშვიათი უნარი, მშობლიური მიწა-წყლის მტკიცე სიყვარული, ურყევი ნებისყოფა – დაეცვა ის, რაც მას ეკუთვნის.

ძველი ნელთალრიცხვის მეორე ათასწლეულში ხეთები და სუბარები, ქართველი ხალხის უშუალო წინაპრები, პირველობენ წინა აზიაში. იმ მდინარის დიდ უბეში, რომელიც მთელი ძველი მსოფლიოსათვის ცნობილია თავისი ქართული სახელწოდებით – ღალისი (ახლა – ყიზილ-ირმაკი), მდინარეების – ტიგროსისა და ევფრატის აუზების ზემო ნაწილში ისინი ჰქმნიან სამინათმოქმედო და მეტალურგიული კულტურის დიდებულ კერებს“.

2. „ოცდაათი საუკუნე ებრძოდა ქართველი ხალხი თავისი საკუთრებისა და თავისი პოზიციების დასაცავად მტრულ ძალებს, რომლებიც ცდილობდნენ, განედევნათ იგი მსოფლიო-ისტორიული ასპარეზიდან, მაგრამ ქართველ ხალხს არასოდეს არ დაუკარგავს ეროვნული თვითშეგნება და ურღვევი კავშირი თავის დიად წარსულთან, უარი არ უთქვამს თავის წმიდათა-წმიდა უფლებებზე. ჭარბი ძალების მონოლით გამონვეული უკანდახევა დროებითი აღმოჩნდებოდა ხოლმე. ქართველი ხალხი კვლავ იკრებდა ძალებს და იერიში მიჰქონდა მტერზე, ანადგურებდა დამპყრობლებს და იბრუნდა თავის მიწა-წყალს“.

3. „შუა საუკუნეებში საქართველოს პოლიტიკური და კულტურული გაერთიანების ბირთვად იქცა ქართლი, იბერიის ძირითადი ნაწილი. ამ მხრივ დიდი ღვაწლი მიუძღვის აღმოსავლეთ საქართველოს სახელგანთქმულ მეფეს, ვახ-

ტანგ გორგასალს (გარდაიცვალა 502 წელს), მაგრამ მისი ცდები გააქარწყლა სპარსელთა გაბატონებამ VI საუკუნეში. საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღორძინება, უკვე ფეოდალურ საფუძველზე (VI საუკუნის დამლევს) და მისი პირველი წარმატებანი მდინარე მტკვრის ხეობაში შეაფერხა არაბთა მიერ დაპყრობამ. დამპყრობთადმი წინააღმდეგობის განევისა და ეროვნულ ძალთა ორგანიზაციის მთავარი ცენტრი სამხრეთ საქართველოს ტერიტორიაზე გადავიდა.

საყურადღებოა, რომ სწორედ სამხრეთ საქართველოს პროვინციის, სპერის (ამჟამად ისპირი) მფლობელებმა, ბაგრატიონებმა, რომელთა საკუთარი მამული მდინარე ქოროხის ზემო წელში, ქალაქ ბაიბურთის რაიონში იყო, საფუძველი დაუდვეს საერთო ეროვნულ დინასტიას, X საუკუნის დამლევს მთელი საქართველო რომ გააერთიანა, მაგრამ ჯერ კიდევ გაერთიანებამდე ბაგრატიონებმა, რომლებიც საქართველოს მხოლოდ ერთი ნაწილის – ტაო-კლარჯეთის მთავრები იყვნენ, ბრძოლით დაიბრუნეს სამხრეთ საქართველოს მიწა-წყლის მნიშვნელოვანი ნაწილი. მაგალითად, მეფე დავით III-მ 979 წელს აიძულა ბიზანტიის იმპერატორი ბასილი, დაეთმო საქართველოსთვის წინათ წართმეული მისი ოლქები: კარინი (ქალაქ არზრუმის ოლქი), ჰარქი და აპაჰუნიქი (იმ დროს უკვე სომხებით დასახლებული, ვანის ტბის ჩრდილო-დასავლეთით), უმნიშვნელოვანესი ციხე-სიმაგრე ხალდოი – არიჭი (რაც ნიშნავს ხალდთა სოფელს) და კლისური (ზეკარი) არზრუმიდან ტრაპეზუნტს მიმავალ მაგისტრალურ გზაზე, ჩორმაირი მდინარე ქოროხის ზემო წელში და სხვ. ოთხმოციან წლებში დავითმა საზღვრები გააფართოვა უფრო შორს, სამხრეთ-დასავლეთით, დაიბრუნა ოლქები: დერჯანი (ამჟამად ტერჯანი) და ტარონი, ხოლო 997 წელს მან აიღო ქა-

ლაქი მანასკერტი (მელიაზგერდი).

ამრიგად, საქართველოს სამხრეთი საზღვრის ხაზი გადაჭიმულ იქნა ვანის ტბიდან ქალაქ ერზინჯანამდე.

სამხრეთ საქართველოს სამთავროებში IX-X საუკუნეებში ბრწყინვალედ გაიფურჩქნა ქართული კულტურა, რომელსაც მტკვრის ხეობაში არაბები ავინროებდნენ. ქოროხის აუზის მთელ ტერიტორიაზე, მტკვრისა და ევფრატის ზემო წელში აგებულ იქნა მონუმენტური შენობები, თავისთავადი ქართული არქიტექტურის ბრწყინვალე ძეგლები – ბანა (ოლთისის, ამჟამად ოლთის რაიონში), ხახული (თორთუმის ახლოს), ოშკი (იქვე), იშხანი, წყაროს-თავი, ტბეთი, ხანძთა, ანჩა თავისი 12 საგანით („ქართული სინა“), ოპიზა, დოლის-ყანა, შატბერდი, ფანასკერტი და სხვ.

ტაო-კლარჯეთში შესანიშნავად განვითარდა ქართული სალიტერატურო ენა, რომლის წარმომადგენლები არიან ისეთი გამოჩენილი მოღვაწეები, როგორცაა გიორგი მერჩული, მიქაელ მოდრეკილი (ჰიმნოგრაფი და კომპოზიტორი), იოანე და ექვთიმე მთაწმინდელები და სხვ. სწორედ აქ მიიღო დამთავრებული ფორმა ფეოდალური ეპოქის საქართველოს ერთიანობის შეგნებამ“.

4. „XV საუკუნეში თურქები უშუალოდ მოადგნენ საქართველოს. ამ დროისათვის საქართველო, გარეშე და საშინაო არახელსაყრელი პირობების შედეგად, მთელ რიგ ცალკეულ ფეოდალურ სამეფოებსა და სამთავროებს წარმოადგენდა, მაგრამ ამ მდგომარეობაშიც სამხრეთ-საქართველოს სამთავრო სამცხე, რომლის სამფლობელო ჯერ კიდევ ვრცელდებოდა ერზინჯანამდე და ტრაპეზუნტის მისადგომებამდე, გმირულად იგერიებს შემომტევე მოსისხლე მტერს. კიდევ მეტიც: იმ საფრთხის სწორი შეგნება, რაც მთელ კულტურულ სამყაროს დაემუქრა, ჰქმნის ერთიან საგარეო-პოლიტიკურ ხაზს ქართველი მეფეებისა და მთავრე-

ბისას, რომელნიც ორჯერ შეეცადნენ, მოეწყოთ ოსმალთა თურქთა წინააღმდეგ ევროპისა და ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოთა ფართო კოალიცია. ამ ცდის მარცხით დამთავრებას არ შეუსუსტებია ქართველთა ენერგია: ქართლის, იმერეთის და სამხრეთ საქართველოს შეერთებული ძალებით მათ არაერთხელ აგემეს დამპყრობლებს მწარე გაკვეთილი. მაგალითად, 1545 წელს ქართველებმა ბრწყინვალე გამარჯვება მოიპოვეს თურქების შემოსეულ დიდ ლაშქარზე ბასიანში (არზრუმის ახლოს).

თურქებს, რომლებმაც ამ დროისთვის დაიპყრეს ახლო აღმოსავლეთის დიდი ნაწილი და ბალკანეთის ნახევარკუნძული, განზრახვა ჰქონდათ, დაეპყროთ მთელი საქართველო, მაგრამ ქართველი ხალხი უმაგალითო გამძაფრებით უწევდა წინააღმდეგობას მათს ამ განზრახვას. საქართველოს ცენტრალური და დასავლეთი რაიონებიდან განდევნილმა თურქებმა მაინც შესძლეს გამაგრება სამხრეთ საქართველოში, რომელიც მოსწყვიტეს დედა-სამშობლოს“.

5. „საქართველოს ბევრი დამპყრობი უნახავს. თურქებმა სამართლიანად დაიმსახურეს მათ შორის უარესთა სახელი. მხოლოდ სიკვდილი, აოხრება და გაველურება მიჰქონდათ მათ ყველგან, სადაც კი ისინი გაჩნდებოდნენ. მათ მიერ დაპყრობილ ქართულ ოლქებში განვითარებული მატერიალური კულტურა რამდენიმე საფეხურით ჩამოქვეითდა. ქალაქთა ცხოვრება მთლიანად ჩაკვდა იქ, სადაც იგი წინათ სდულდა და გადმოდიოდა. გაჰქრა ინტენსიური სასოფლო-სამეურნეო კულტურები – მეღვინეობა, მებაზრეშემეობა. მოსახლეობა გაღატაკდა. მხეცურად, არაადამიანურად სდევნიდნენ ქართველი ხალხის წმიდათა-წმიდას – მის ენას, მის კანონებსა და ტრადიციებს, მამა-პაპათა კულტურასა და სარწმუნოებას. ცეც-

ხლითა და მახვილით ავრცელებდნენ თურქულ ენასა და ისლამს“.

6. „ქართველ ხალხს უნდა დაუბრუნდეს თავისი მიწა-წყალი, რომელზეც არასოდეს უთქვამს უარი და ვერც იტყვის. ჩვენ მხედველობაში გვაქვს არტაანის (არდაგანის), ართვინის, ოლთისის, თორთუმის, ისპირის, ბაიბურთის, გიუმუშხანეს რაიონები და აღმოსავლეთი ლაზისტანი, ტრაბზონისა და გირესუნის რაიონების ჩათვლით, ე. ი. საქართველოსათვის წართმეული ტერიტორიების მხოლოდ ნაწილი“.

სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილის გამოქვეყნების დროისათვის საბჭოთა კავშირ-თურქეთის ურთიერთობა უაღრესად დაძაბული იყო. თურქეთის მთავრობა, ქვეყნის მთელი პოლიტიკური სპექტრი, პატრიოტულად განწყობილი მოსახლეობა მტკივნეულად აღიქვამდა საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის ტერიტორიულ პრეტენზიებს თურქეთისადმი. თურქეთში საპროტესტო გამოსვლები დაიწყო. განსაკუთრებით აქტიურობდა სტუდენტობა. საბჭოთა მთავრობა მიიჩნევდა, რომ ეს გამოსვლები თურქეთის ხელისუფლების მიერ იყო ორგანიზებული. საბჭოთა ცენტრალური პრესა გამოსვლების მოწინააღმდეგე ფაშისტებს ადარებდა.

საქართველოს პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ, ცხადია, მოსკოვის მითითების თანახმად, დაიწყო საზოგადოებრივი აზრის დამუშავება. გამოქვეყნდა გამოჩენილ ქართველ მეცნიერთა გამოხმაურებები სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილზე. კერძოდ, გამოხმაურებები გამოაქვეყნეს (ჩამოვთვლი ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით): პროფესორმა **არნოლდ ჩიქობავამ**, ამიერკავკასიის მუსლიმთა სასულიერო სამმართველოს წევრმა, აჭარის ყადმა, **რასიხ სულიმანის ძე ბერიძემ**, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა **კალისტრატე**

ცინცაძემ, პროფესორმა **სერგი ჯიქიამ**, პროფესორმა **დ. ზავრივემა**, პროფესორებმა: **ნადიმ ნიჟარაძემ**, **ჯემალ ნოლაიდელმა**, **მემედ სტამბოლიშვილმა** და **ხუსეინ ახვლედიანმა**, პროფესორმა **ექვთიმე თაყაიშვილმა**. აკადემიკოსმა **ალექსანდრე ჯავახიშვილმა** საგანგებოდ დაწერა ნარკვევი „**სამხრეთ-დასავლეთი საქართველო ვახუშტი ბაგრატიონის აღწერილობით**“, რომელიც იმხანად არ გამოქვეყნებულა.

1946 წლის 29 იანვარს გაზეთ „კომუნისტი“ გამოქვეყნდა **სერგი ჯიქიას** წერილი „**თურქების მიერ მიტაცებული ქართველთა მკვიდრი მიწა-წყლის შესახებ**“. წერილიდან რამდენიმე ამონარიდს მოვიტანთ:

1. „თურქთა მომთაბარე ტომი, ისტორიაში ცნობილი ოსმალთა თურქთა სახელწოდებით, აღმოსავლეთიდან მოვიდა და შესცვალა სელჯუკი თურქები, რომელნიც თავის მხრივ პირველად XI საუკუნეში გამოჩნდნენ მცირე აზიაში. ეს ტომი საქართველოში შემოჭრას იწყებს XV საუკუნიდან.“

საქართველოს მაშინ კიდევ ვერ მოესწრო, წელში გამართულიყო მონღოლების გამანადგურებელ შემოსევათა შემდეგ და დასუსტებული იყო შინაგანი პოლიტიკური არეულობის გამო. ამიტომ ხანგრძლივი და სისხლიმღვრელი ომების შედეგად ოსმალთა თურქებმა შესძლეს თავიანთი ჭარბი ძალებით XVI საუკუნის მეორე ნახევარში ხელში ჩაეგდოთ სამხრეთი საქართველო და იქ დაპყრობილი ქვეყნის მმართველობის მკაცრი რეჟიმი დაამყარეს.

საქართველოს ამ ნაწილის ხელში ჩაგდების მომენტიდან თურქები შეუდგნენ ქართველთა მთელი ეროვნული ყოფის მეთოდურად აღმოფხვრას, მოსახლეობის გაათურქებისა და ქრისტიანული კულტურის მოწინავე ქვეყანაში ისლამის რელიგიის ძალდატანებით დანერგვის გზით. თურქები ნახევრადველურ მომთაბარეთა მორალით ხელ-

მძღვანელობდნენ და თავიანთ განზრახვათა განსახორციელებლად არავითარ საშუალებას არ ერიდებოდნენ. თუ რამდენად მკაცრი იყო ეს ღონისძიებანი, ამაზე შეგვიძლია წარმოდგენა ვიქონიოთ იმის მიხედვით, რომ საქართველოს დაპყრობილი ოლქების მრავალი მცხოვრებნი, მშობლიურ წრეს მოწყვეტილნი, მასობრივად გარბოდნენ დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოში, რათა „თავი ეხსნათ თურქების მიერ ფანატიკური დევნისაგან“ (დ. ბაქრაძე, არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში, გვ. 119) და შეძლებისდაგვარად გადაერჩინათ თავიანთი კულტურის ძეგლები (ხელნაწერები, ხელოვნების საგნები და სხვ.). ცნობილია, მაგალითად, რომ სამცხის ზარზმის მონასტრიდან პატრიოტთა ჯგუფმა თავისი მშობლიური მხარე მიატოვა, თან წაიღო ეროვნული კულტურის ძეგლები და თავშესაფარი ჰპოვა გურიაში, შემოქმედის მონასტერში“ (დ. ბაქრაძე, იქვე).

2. „ვფიქრობ, აქ უადგილო არ იქნება, ცოტა რამ ვთქვათ ლაზთა ტერიტორიული გავრცელების შესახებ. ეჭვს გარეშეა, რომ ლაზთა ქართველური ტომის ქვეყანა ვრცელდებოდა შავი ზღვის სანაპიროს გაყოლებით, სამსუნის ვილაიეთამდე ჩათვლით. ამის შესახებ ინგლისელი კონსულის, ჯიფორდ პალგრევის ანგარიში, რაც მოყვანილია აკადემიკოს ს. ჯანაშიას და აკადემიკოს ნ. ბერძენიშვილის სტატიაში (იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 1945 წ. 14 დეკემბერი) სხვა ფაქტითაც დასტურდება. საქმე ის არის, რომ მსოფლიო სპეციალურ ლიტერატურაში შავი ზღვის სანაპიროს ყველა თურქული დიალექტი, მათ შორის სამსუნის ვილაიეთის დიალექტებიც, უსაფუძვლოდ როდია ცნობილი „ლაზურ-თურქულის“ სახელწოდებით (გერმანულად – Lazisch – Türkisch, იხ. მაგალითად, პოლონელ პროფესორ ტადეუშ კოვალსკის სამიმოხილვო სტატია

Enzyklopädie des islam-ის IV ტომში, გვ. 996 და სხვ). ცხადია, რომ ანატოლიის ამ ნაწილში გაბატონებული ლაზური ენობრივი სუბსტრატი, ფრიად ქმედითი ფაქტორი იყო, რაც სპეციფიკურ ლაზურ ელფერს აძლევდა ლაზთა ამ ტერიტორიაზე ძალდატანებით გავრცელებულ თურქულ ენას.

ეს გარემოება მოწმობს არა მარტო ლაზთა ტერიტორიულ გავრცელებას აღნიშნულ ფარგლებამდე, არამედ ლაზებისა და საერთოდ ქართველთა ტომების კულტურულ უპირატესობასაც დამპყრობ თურქებთან შედარებით.

და მართლაც, ოსმალთა თურქები, რომლებიც აღმოსავლეთიდან დასავლეთში შემოიჭრნენ, ოსმალთა სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პერიოდისათვის მომთაბარე ტომების ტიპური წარმომადგენლები იყვნენ. მცირე აზიისა და კავკასიის ცივილიზებულ სახელმწიფოებს რომ შეეჯახნენ, ისინი ცეცხლითა და მახვილით ანადგურებდნენ მაღალი კულტურის მქონე ხალხებს. თურქებმა ჯერ ბიზანტია დაამარცხეს და შემდეგ ხელი მიჰყვეს საქართველოს, ჩამოაშორეს იგი ევროპას და გაბატონდნენ მის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. დაპყრობილ ქართველთა ტომებს თურქებმა შემდგომი განვითარების გზა დაუხშეს და ფეხი მოიკიდეს ანატოლიაში, მაგრამ ამავე დროს არ შეიძლებოდა, რომ მათ არ განეცადათ ქართველი ხალხის მრავალსაუკუნოვანი მატერიალური და სულიერი კულტურის კეთილმყოფელი გავლენა. ამ მდგომარეობის დამახასიათებელ ფაქტებს არაერთხელ მიუპყრიათ ყურადღება სპეციალურ ლიტერატურაში. ცნობილია, მაგალითად, რომ სოფლის მეურნეობის დარგში ქართველებმა, მათ შორის ლაზებმაც, რომლებსაც იმ დროისათვის მაღალი სამინათმოქმედო კულტურა ჰქონდათ, აღმოსავლეთ ანატოლიაში გაავრცელეს, როგორც გარკვეული სასოფლო-სამეურნეო კულტურები, ისე მინის დამუ-

შავების გაუმჯობესებული მეთოდები. უეჭველია, რომ ჩრდილო-აღმოსავლეთ ანატოლიის ერთ-ერთი უმთავრესი სასოფლო-სამეურნეო კულტურა – სიმინდი – ანატოლიის ამ ნაწილის თურქებმა ლაზებისაგან გადაიღეს. ამაზე მიუთითებს სიმინდის თურქული სახელწოდება – „ლაზოთი, ლაზუთი“, რაც ნიშნავს „ლაზურ მცენარეს“.

3. „თურქების მიერ უსამართლოდ მიტაცებული სამცხის მხარე საქართველოსათვის იყო არა „განაპირა მხარე, არა პერიფერია, არამედ ცენტრი“ ქართული კულტურისა. ამ კულტურის შემოქმედნი, რომელთა სახელებთანაც დაკავშირებულია ხალხური და ფილოსოფიური შემოქმედების შედეგები, სამხრეთ საქართველოდან წარმოსდგებოდნენ. აქვე იქმნებოდა ქართული ეროვნული ხუროთმოძღვრების ცნობილი შესანიშნავი ძეგლები, რომლებიც მოსულ დამპყრობთა მიერ მოსპობის, დანგრევისა და აბუჩად აგდების საგანი გახდნენ. აკადემიკოსი ნ. ი. მარი, რომელიც ამ მხარეებში 1904 წელს მოგზაურობდა, ყველგან ხედავდა მატერიალური კულტურის ქართული ძეგლების „ულმობლად გაძარცვულ კედლებს“; ეკლესიები გადაკეთებული იყო მეჩეთებად. „მუეძინის ძახილი ბერთის საყდართან, ამბობს აკადემიკოსი ნ. მარი, ახლა მე იმდენად სევდის მომგვრელი არ მეჩვენება, რამდენადაც დაბისა და ჯმერქის ეკლესიების, სამონასტრო ტაძრების ახლანდელი უბადრუკი მდგომარეობა“ („მოგზაურობის დღიური“, გვ. 182). ისტორიის უკუღმართობაზე, თურქთა ძალადობაზე აკადემიკოსი ნ. ი. მარი „მოგზაურობის დღიურში“ ამბობს: „სევდის მომგვრელი იყო ოდესღაც ცოცხალი ქრისტიანობის ბურჯზე ისლამის გამარჯვებული ხმის მოსმენა... იმათი ღვიძლი შვილები, ვინც ქრისტიანობის ეს ძეგლები ააგო, მიისწრაფოდნენ მაღლა ტაძარში, რათა თავიანთი ლოცვა აღევლინათ

ისეთ ფორმებში, რაც უცხოა ბერთის მშენებელთათვის. სევდის მომგვრელი იყო ამის დანახვა, სევდის მომგვრელი იყო ამის მოსმენა“ (გვ. 182).

სურათი ნათელია. უაღრესად განვითარებული კულტურისა და აყვავებული ეკონომიური კეთილდღეობის ქვეყანა გაპარტახებულ იქნა და „დღემდე გაყინულია გაველურებაში“. ამ ქვეყნის ასეთი სავალალო მდგომარეობა (მისი დაპყრობის შედეგად) მკაფიოდ დაახასიათა მისმა საუკეთესო მცოდნემ, აკადემიკოსმა მარმა: „მალე (ქართველებსაგან მონყვეტის შემდეგ) ამ მხარეში ჩაიფერფლა და ჩაქრა ყოფილი ცხოვრების უკანასკნელი შუქი და ახალი შუქი აღარ ამობრწყინებულა. მხარის კულტურული ცხოვრება ჩაკვდა. ადამიანი მოკვდა“ (ნ. მარი, ბათუმი-არტაანი-ყარსი, გვ. 47).

4. „მაგრამ თურქთა ტყვეობაში მყოფ ქართულ მოსახლეობაში მუდამ იყვნენ პატრიოტთა ცალკეული ჯგუფები, რომელთა გულშიც ღვიოდა ჩაუქრობელი სიყვარული სამშობლოსადმი. ეს პატრიოტები, ამა თუ იმ საშუალებით, თაობიდან თაობას გადასცემდნენ მშობლიურ მეტყველებასა და მშობლიურ დამწერლობას. ერთეული როდი იყო იმის შემთხვევები, რომ ისმებოდა მიტაცებულ ტერიტორიებზე სკოლებში მშობლიური ენის შესწავლის შემოღების საკითხი, მაგრამ ასეთ ცდებს სულთნის მთავრობა ყოველთვის ახშობდა. ცნობილია, თუ რა ბედი ეწია ლაზს ფაიკეფენდის, რომელმაც სცადა „გამოეგონებინა ქანური (ლაზური) ანბანი: იგი გადაასახლეს და საპყრობილეში ჩასვეს, მისი სახლი გაჩხრიკეს და მთელი მისი ნაშრომები და წიგნები დასწვეს“ (ნ. მარი, მოგზაურობიდან, გვ. 626). მშობლიურ ენაზე დაბრუნების ასეთსავე ცდებს ეკუთვნის სტამბოლში ქართული ენის სახელმძღვანელოს გამოცემის ცდა. თურქეთის ქართველთა ჯგუფის ინიციატივით, ჩვენი საუკუნის

20-იან წლებში, ბავშვებისათვის ქართული ენის სასწავლებლად ქართველ კათოლიკეთა კოლონიამ სტამბოლში სახელმძღვანელო გამოსცა, მაგრამ საქმე იმით დამთავრდა, რომ მთავრობამ ძირშივე აღკვეთა ეს ღონისძიება, რომელიც მიმართული იყო ქართული ეროვნული თვითშეგნების გაღვიძებისაკენ.

თურქეთის ქართველთა სიყვარულს სამშობლოსადმი შემდეგი ფაქტიც მოწმობს: სტამბოლში შეეხვდა ერთ შუახნის ქართველ მაჰმადიანს, რომელიც ცენტრალურ ანატოლიაში ცხოვრობდა და საქართველოში არასოდეს არ ყოფილა. მას თავისი მამისაგან ესწავლა ქართული კითხვა და მოეხერხებინა რამდენიმე ქართული წიგნის წაკითხვა. მას აინტერესებდა საქართველო და მისი ისტორია და დიდი სურვილი ჰქონდა, საქართველოში წამოსულიყო. მე სავსებით დავრწმუნდი მისი სურვილის გულწრფელობაში, როდესაც მან ჯიბიდან ამოიღო ქართული წიგნი, აკაკი წერეთლის „რჩეული ლექსები“. რამდენიმე ლექსი მას ზეპირად დაესწავლა.

დღეს, როდესაც დემოკრატია უდიდესი გამარჯვება მოიპოვა ფაშიზმზე, რომელიც ხალხთა მონობასა და ჩაგვრას ქადაგებდა, – საქართველოს, ჩვენი აზრით, იმდენად ის კი არ სჭირდება, რომ დაამტკიცოს თავისი შეურყეველი უფლებები სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს მშობლიურ, მიტაცებულ მინა-წყალზე, რამდენადაც ის, რომ მსოფლიო საზოგადოებრივი აზრის წინაშე აღიმალლოს ხმა თავის სამართლიან პრეტენზიებზე თურქეთის მიმართ.

ამ პრეტენზიათა სამართლიანობა კარგად ცნობილია ობიექტურად მოაზროვნე კულტურული სამყაროსათვის, ყველა თავისუფლებისმოყვარე ხალხისათვის და ყველაზე უკეთესად თვით თურქებისათვის, რომლებიც ასე უსახელოდ გამოვიდნენ დემოკრატიული

ქვეყნების დიდი ომიდან კულტურისა და ჰუმანიზმის მტრების წინააღმდეგ. საქართველოს მინა-წყლის დაპყრობა არც იმდენად შორეულ წარსულში მომხდარა. თურქებმა ან მოსკეს, ან მშობლიური ადგილებიდან განდევნეს მთელი ხალხები, მაგრამ ქართველმა ხალხმა შესძლო, არათუ შეენარჩუნებინა თავისი ფიზიკური არსებობა და სახელმწიფოებრიობა, არამედ კიდევ გაეგრძელებინა მრავალსაუკუნოვანი კულტურით დაგვირგვინებული ტრადიციები თავისი წინაპრებისა, რომლებიც დიდ შემოქმედებით მუშაობას ეწეოდნენ სწორედ იმ პროვინციებში, ახლა რომ მოწყვეტილნი არიან საქართველოს. საქართველო სისხლხორცეულად დაინტერესებულია ამ პროვინციების მიღებით და კიდევაც უნდა მიიღოს ისინი“.

1946 წლის 25-26 მაისს გაზეთ კომუნისტში გამოქვეყნდა **ექვთიმე თაყაიშვილის** ვრცელი წერილი „**თურქების მიერ მიტაცებულ ჩვენს მიწაზე**“. წერილიდან რამდენიმე ამონარიდს მოვიტანთ:

1. „ჩემი თვალთ მინახავს საქართველოსაგან მიტაცებული – ოსმალეთის ხელით ძალით მოგლეჯილი ეს მხარე. ჩემი თვალი გადამივლია იმ ძეგლებისათვის, რომლებითაც თამამად შეუძლია იამაყოს ჩვენმა ერმა. სამი ექსპედიცია მომიწყვია ამ მხარის შესასწავლად და თვითვე ექსპედიციის შედეგები მიკარნახებდა, შენი მშობელი ერისაა ეს მხარეო, მის ღვიძლ შვილთა ნაღვანევია აქ ყველაფერიო. ქართველი ერის შვილები არასდროს არ შერიგებიან თავისი ეჭვშეუტანელი დიადი კულტურის ერთი მთავარი კერის დაკარგვასა და მუდამ ელოდებოდნენ მისი დაბრუნების დროსა, სამართლიანობის გამარჯვებასა.“

თვალწინ მიდგას ბუმბერაზი, საოცარი ბანა, რომლის შესწავლის შესაძლებლობა მომცა პირველმა ჩემმა ექსპედიციამ 1902 წელს და სხვა ძეგ-

ლები, ამავე დროს ჩემს მიერ ნანახი. თვალწინ მიდგას მრავალი თვალსაჩინო ძეგლი, კოლა-ოლთისში მობნეული, რომელთა შესწავლის შესაძლებლობა მომცა 1907 წელს მოწყობილმა მეორე ექსპედიციამ. არაჩვეულებრივ ძეგლებს შემახვედრა მესამე ექსპედიციამ 1917 წელს. მომეცა საშუალება, შემესწავლა: იშხანი, ოშკი, ხახული, ექექი, პარხალო, ოთხთა ეკლესია და ყველა ჩამოთვლილის გვერდში ამომდგარი სხვა ძეგლები, მიმობნეული ტაო-თორთუმ-ისპირში, ჭოროხის ხეობაში.

ბანა, იშხანი, ოშკი, ხახული შექმნილია ცნობილი ქართველი მოღვაწეების მესვეურობით. მათ რიგში მოსჩანან გრიგოლ ხანძთელი, მისი მონაფე საბანი, გრიგოლ ოშკელი, ტაო-კლარჯეთის მფლობელი დიდი დავით კურაპალატი და სხვანი მისნი ნათესავნი. ძეგლები ბრწყინავენ თავისი სახოვნების ძნელად ასანერი სილამაზით, ფრაგმენტებად გადარჩენილი კედლის მხატვრობით, ბარელიეფებით, ჩუქურთმებით. ძეგლები ჰლაღადებენ უმაღლეს წერტილამდე მიღწეულ ხელოვნებაზე. ეს ხელოვნება კი გვიჩვენებს ამ ძეგლების შემცველ ტერიტორიაზე მათი შემქმნელი ერის მრავალსაუკუნოვან ცხოვრებას. ყოველი შემსწავლელი ამ ძეგლებისა მხოლოდ ერთს დაასკვნის, რომ ისინი ქართული ძეგლებია, ქართული ხელოვნების ნაკვეთია და ხალხის ნარჩენებიც ამ ძეგლების ტერიტორიაზე ქართველის იერით იცქირებიან.

ჟამთა უკუღმართობის წყალობით, სადავოდ გამხდარი ჩვენი სამხრეთი მხარის ნაწილები, თურქი მფლობელების სიხარბით თურქეთზე მიკერებული რომ უდავოდ ჩვენია, ჩვენი ერის ღვიძლი შვილების სისხლითა და ოფლითაა მორწყული, ამის დასასაბუთებლად უნდა მივცე ჩემს თავს ნება და მოკლედ მაინც გაგაცნოთ, თუ ყველა არა, ნაწილი მაინც ჩვენი ძეგლებისა, რომელთა წარწერები მრავალი საუკუნის სიღრმი-

დან მხოლოდ ქართულით ჰღალადებენ და არა სხვა რომელიმე ენით და მოგვითხრობენ მხოლოდ ქართველთა ღვანღზე“.

2. „საქართველოსაგან ჩამოკვეთილსა და თურქეთის მოძალადე მფლობელების მიერ თურქეთის საზღვრებში ძალით მოქცეულს მინა-წყალს შეადგენს ყოფილი არტაანის (არდაგანის) ოლქი მთლიანად, ესე იგი ზემონელი მტკვრის ხეობისა და ზემონელი ფოცხოვის ხეობისა, მთლიანად ყოფილი ოლთისის ოლქი და საზოგადოდ მდინარე ჭოროხის მთელი ხეობა, აჭარის გამოკლებით. სამმა ჩემმა ექსპედიციამ ამ მხარეში მაჩვენა ქართული ხუროთმოძღვრების აუარებელი ნაშთები ეკლესიების სახით.“

როგორც ყველგან საქართველოში, ისე აქაც, გავრცელებულია ჩვეულებრივი ოთკუთხედი ეკლესიები, მომრგვალო საკურთხევლით, ანუ აბსიდით აღმოსავლეთ მხარეზე. ამ ნაგებობათა საუკეთესო ნიმუშებს წარმოადგენენ: არტაანის ოლქში – ეკლესიები ვაშლობისა, ჩაისისა, ჩომარდოსა, ამპურისა, კოპისა და სანსუთისა და ოლთისის ოლქში – ეკლესიები სოფლებისა: კერლუხისა, სეხჩერისა, ჯიჯორისა, უკიამისა, ზარდანესისა, ტახტაკრანისა, კოპისა, პერნიავისა და ოთხთა ეკლესია კოლაში. სიმრავლე ასეთი ეკლესიებისა მოგვითხრობს, თუ როგორ მჭიდროდ იყო დასახლებული მხარე.

ამ მხარეში მრავლადვე მობნეული ციხეების საშუალებით ქართველი მოსახლეობა რამდენიმე საუკუნის მანძილზე მედგარ წინააღმდეგობას უწევდა ადრე – სხვა შემოსეულ მტრებსა და შემდეგ – მოზღვავებულს თურქთა ლაშქრებს, რომელთა ძალას ვერ გაუმაგრდა ბიზანტიის იმპერია და დაეცა, ხოლო ევროპის სხვა სახელმწიფოები მას შიშის თვალთ უცქეროდნენ“.

3. „თურქეთის საზღვრებში მოქცეულია საქართველოს ტერიტორიის სამ-

ხრეთი მხარე, ჩემს მიერ და სხვა მეცნიერთაგან დავლილი და ჭანეთ-ლაზეთი, რომელიც, მე არა, მაგრამ სხვა ჩვენ მეცნიერთ დაუვლიათ, შუსნავლიათ ისტორიულად, ეთნოგრაფიულად, რასიულად და კულტურულად, საქართველოს განუყოფელი ნაწილია და მისი შვილების შრომით, ოფლითა და კულტურული უნარით იყო აყვავებული. საქართველოს აღნიშნული ნაკვეთის უხეში ძალით ჩამოშორებას ქართველი ერი არასოდეს არ შეჰრიგებია და არც შეურიგდება.“

ახლა, როდესაც საბჭოთა კავშირინგლის-ამერიკის კოალიციამ ფაშისტური გერმანია და იმპერიალისტური იაპონია დაამარცხა და მთელი ევროპა იხსნა მონობისაგან, დადგა ფაში მრავალი ისტორიული უსამართლობის გამოსწორებისა. რეაქციის შეიარაღებული ძალების განადგურებაში მთავარი როლი საბჭოთა ქვეყნის წითელმა არმიამ და მისმა შემქმნელმა და ხელმძღვანელმა გენიოსმა, დიდმა სტალინმა შეასრულეს. ქართველმა ერმა, საბჭოთა კავშირის სხვა ერებთან ერთად, დიდი მსხვერპლი გაიღო ამ ომში, ფასდაუდებელი წვლილი შეიტანა ჩვენს გამარჯვებაში. მისი კანონიერი მოთხოვნები თურქეთის მიმართ უნდა დაკმაყოფილდეს“.

1946 წლის 25 თებერვალს საქართველოს კომუნისტური პარტიის (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი კანდიდ ჩარკვიანი მოხსენებით გამოვიდა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 25 წლისთავთან დაკავშირებით. მოხსენების ტექსტი დაიბეჭდა გაზეთ „პრავდაში“. გაზეთ „პრავდაში“ საბჭოთა საქართველოს პოლიტიკური ლიდერის, კანდიდ ჩარკვიანის იმ მოხსენების დაბეჭდვა, რომელშიც ყოველგვარი შეფარვის გარეშე იყო საუბარი თურქეთის მიერ მიტაცებულ ქართულ ტერიტორიებზე, იმის მანიშნებელი იყო, რომ საბჭოთა

კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობა ბერლინის (პოტსდამის) კონფერენციის შემდეგაც იმავე აზრის იყო – თურქეთისადმი ტერიტორიულ პრეტენზიებს დღის წესრიგიდან არ ხსნიდა. ცხადია, კანდიდ ჩარკვიანის მოხსენებაში, არც მასალის და არც შეფასებების მხრივ, სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილიდან განსხვავებული არაფერია. კანდიდ ჩარკვიანის მოხსენება პოლიტიკური დოკუმენტი იყო და იგი საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობის პოზიციას გამოხატავდა.

აკადემიკოს სიმონ ჯანაშიასა და აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის წე-

ნისტროს თანამშრომლებმა – **ი. ნატროშვილმა** და **ბ. ლორთქიფანიძემ** დაასრულეს აკადემიკოს სიმონ ჯანაშიასა და აკადემიკოს ნიკო ბერძენიშვილის წერილზე უცხოეთში გამოქვეყნებული გამომხმაურებების მიმოხილვა. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილს დიდი პროტესტით შეხვდნენ თურქეთში. აღშფოთებამ უკიდურეს ზღვარს მიაღწია. იმავე დოკუმენტიდან ირკვევა, რომ სიმონ ჯანაშიასა და ნიკო ბერძენიშვილის წერილს ძალზე უარყოფითი გამომხმაურებები მოჰყვა დიდი ბრიტანეთში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, საფრანგეთში, კანადაში, ეგვიპტე-

რილს – „თურქეთისადმი ჩვენი კანონიერი პრეტენზიების შესახებ“, უწმინდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კალისტრატეს (ცინცაძე) გამომხმაურებას, ასევე ქართველი მეცნიერების (ექვთიმე თაყაიშვილის, სერგი ჯიქიას, არნოლდ ჩიქობავას და სხვ.) წერილებს დიდი საერთაშორისო რეზონანსი ჰქონდა. ქართველ მეცნიერთა წერილებს განსაკუთრებული აღშფოთებით თურქეთში შეხვდნენ. 1946 წლის 28 ივლისს საქართველოს საგარეო საქმეთა სამი-

ში, ინდოეთში, დანიაში, ბრაზილიაში, შვეიცარიაში, ფინეთში, იტალიაში.

იოსებ სტალინი რომ თურქეთისადმი ადრე წაყენებულ ტერიტორიულ პრეტენზიებზე უარის თქმას არ აპირებდა, ეს კარგად ჩანს საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ვრცელ განცხადებაში, რომელიც 1946 წლის 28 სექტემბერს გაზეთ „პრავდაში“ გამოქვეყნდა. ამერიკელი ისტორიკოსი ედუარდ მარკი ამტკიცებს, რომ საბჭოთა კავშირ-თურქეთის ურთიერთობამ 1946 წლის აგვისტოში ისეთ კრიტიკულ

ზღვარს მიაღწია, რომ ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა სერიოზულად დაიწყო მზადება საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ატომური ომისათვის. საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ იგრძნო შექმნილი საფრთხე და უკან დაიხია. ვიჩქესლავ მოლოტოვი მოგვიანებით აცხადებდა: „კიდევ კარგი, რომ უკან დროზე დავიხიეთ“.

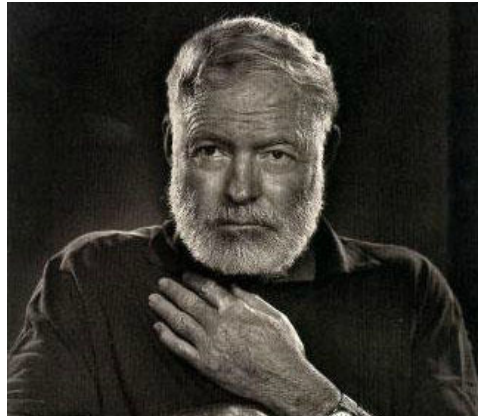
1946 წლის აგვისტოდან საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობა არცერთ ოფიციალურ დოკუმენტში ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის საკითხს აღარ აყენებდა. იოსებ სტალინი ანგარიშს უწევდა არა მარტო ინგლისის, ამერიკის შეერთებული შტატების, საფრანგეთისა და სხვა ქვეყნების მთავრობათა პოზიციას, არამედ მსოფლიო საზოგადოებრივ აზრს, რომელიც აშკარად თურქეთის მხარეს აღმოჩნდა. გარდა ამისა, თურქეთის შემადგენლობიდან საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის გადასვლის საკითხთან შედარებით, საბჭოთა კავშირის პოლიტიკური ხელმძღვანელობისათვის გაცილებით მნიშვნელოვანი იყო სხვა საკითხები, თუნდაც ბოსფორისა და დარდანელის სრუტეების რეჟიმის შეცვლის საკითხი. იოსებ სტალინმა შექმნილ ვითარებაში უკან დაიხია და თურქეთს მხოლოდ ბოსფორისა და დარდანელის სრუტეების მომავალ რეჟიმთან დაკავშირებით უყენებდა პრეტენზიებს. ასე რომ, 1945-1946 წლებში შექმნილ ვითარებაში

ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის თურქეთის შემადგენლობიდან საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში გადასვლა, იოსებ სტალინის სურვილის მიუხედავად, არარეალური იყო. საბჭოთა კავშირის გეოსტრატეგიული ინტერესები, უპირველეს ყოვლისა, სხვა, უფრო მნიშვნელოვანი საკითხების გადაჭრას ითვალისწინებდა.

საბჭოთა კავშირ-თურქეთის ურთიერთობა 1946 წლის შემდეგ წინააღმდეგობრივად ვითარდებოდა. იოსებ სტალინი რეალობას შეეგუა – ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთის დაბრუნებაზე ხელი აიღო, თუმცა თურქეთთან ურთიერთობის მოგვარებას არ ჩქარობდა. მისი გარდაცვალების შემდეგ საბჭოთა კავშირის ახალმა პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ საბჭოთა კავშირსა და თურქეთს შორის დაძაბული ურთიერთობის მოგვარების შესახებ გადაწყვეტილება მიიღო. 1953 წლის 30 მაისს საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ საგანგებო ნოტიო თურქეთის მთავრობას აცნობა, რომ საბჭოთა მთავრობა უარს ამბობდა თურქეთისადმი ადრე წაყენებულ ტერიტორიულ პრეტენზიებზე. ტაო-კლარჯეთისა და ლაზეთისათვის დაძაბული ბრძოლა უშედეგოდ დამთავრდა.

დიდ სახელმწიფოთა ნებით, უსამართლობა უსამართლობადვე დარჩა. ქართველი ერის ინტერესები დიდ პოლიტიკას ეწირებოდა.

ერნესტ ჰემინგუეი

ბედნიერების ძიებაში

ერნესტ ჰემინგუეის შვილიშვილი, შონ ჰემინგუეი, ჟურნალ „ნიუ იორკერის“ კორესპონდენტს, დებორა ტრეისმენს ესაუბრება მწერლის არქივში აღმოჩენილი გამოუქვეყნებელი მოთხრობის შესახებ
„ნიუ იორკერი“, 01.06.2020

დ.ტ. – ამ კვირის ნომერში დაბეჭდილი მოთხრობა „ბედნიერების ძიებაში“, ერნესტ ჰემინგუეის „მოხუცი და ზღვის“ ახალ გამოცემაში უნდა შევიდეს, რომელიც სკრიბნერის მიერ მიმდინარე წელს, მოგვიანებით დაიბეჭდება. შეგიძლიათ აგვიხსნათ, რატომ იყო ის აქამდე გამოუქვეყნებელი და როგორ აღმოაჩინეთ ან ხელმოწერედ აღმოაჩინეთ?

შ.ჰ. – ეს მოთხრობა ერნესტ ჰემინგუეის იმ კრებულის ნაწილია, რომელიც ბოსტონის ჯონ ფიცჯერალდ კენედის ბიბლიოთეკასა და მუზეუმში ინახება და პაპაჩემის ხელნაწერთა და ჩანაწერების ყველაზე მნიშვნელოვანი საცავია. რადგან კენედის ბიბლიოთეკაში, არქივარიუსის, სტეისი ჩენდლერისა და მისი კოლეგების დახმარებით, ჰემინგუეის „მოხუცი და ზღვის“ ახალ გამოცემას ვამზადებდი, დიდი გულმოდგინებით დავათვალიერე მდიდარი არქივის ხელნაწერები, წერილები, ფოტოები, ასევე პაპაჩემის ნავის, პილარის სათევზაო მორები და სხვა ყველაფერი სწრაფნარმავალი.

ჰემინგუეის ხელით ჩასწორებული მოთხრობა ერთი ხელნაწერის სახითაა წარმოდგენილი. ამ ფაქტმა გამაოცა და ამალელვა. ვიფიქრე, რომ ახალი გამოცემისთვის შესანიშნავი დამატება იქნებოდა. ხელნაწერის კიდევ ერთი ასლი პრისტონის უნივერსიტეტის, სკრიბნერის არქივშია დაცული, კარლოს ბეიკერის ნაწერებთან ერთად, რომელიც პაპაჩემის სრულყოფილი ბიოგრაფიის ავტორია. აქ

არავითარი მინიშნება არ არსებობს იმის შესახებ, ბეიკერმა მას როდის მიაგნო ან ეს ჰემინგუეის გარდაცვალების შემდეგ მოხდა თუ არა, თუმცა მე ასე მგონია. მეორე მსოფლიო ომზე შექმნილ, რამდენიმე ავტობიოგრაფიულ მოთხრობასთან ერთად, ეს ჰემინგუეის იმ მცირე რაოდენობის მოთხრობებიდან ერთ-ერთია, რომელიც აქამდე გამოუქვეყნებელი დარჩა; არ ვიცი, ასეთი ნაკლები ყურადღება რით დაიმსახურა; ის პაპაჩემის პირადი ჩანაწერების მარგალიტია.

დ.ტ. – მოთხრობა ავტობიოგრაფიულია: მთხრობელს „ერნესტით“ და „ჰემინგუეით“ მიმართავენ, რომელმაც „მისტერ ჯოსისთან“, როგორც ჰემინგუეი თავის მეგობარს, ჯო რასელს ეძახდა და სავაჭრო გემის ოფიცერ, კარლოს გუტიერესთან ერთად, კუბაში ითევზავა. რატომ ჩათვალეთ, რომ მოთხრობა მხატვრული ნაწარმოებია და არა მწერლის მოგონება?

შ.ჰ. – საერთოდ, ჩემთვის რთულია მხატვრულისა და არამხატვრულის ერთმანეთისგან განსხვავება, რადგან მოთხრობის უმეტესი ნაწილი ავტობიოგრაფიულია, თუმცა, მირჩევნია, ვიფიქრო, რომ ის მხატვრული ნაწარმოებია, რადგან გულდასმითაა შექმნილი და, როგორც ნოველა, ისე იკითხება. პაპაჩემი, თავისი მოგონების „განუყრელი დღესასწაულის“ შესახებ, რომელსაც მხატვრულ ნაწარმოებს უწოდებდა, წერდა, რომ, შესაძლებელია, ნამდვილი ფაქტები მხატვრულობამ გააფერმკრთალოსო.

დ.ტ. – როგორ ფიქრობთ, მოთხრობის რომელი ნაწილია გამოგონილი? ემყარება თუ არა ის ჰემინგუეის გამოცდილებას, კერძოდ, როცა მან უზარმაზარ მარლინს ანკესი ჩაავლო, მაგრამ ვერ დაიჭირა?

შ.ჰ. – სრულიად შესაძლებელია, რომ მოთხრობა 1933 წლის ზაფხულში ერთი კონკრეტული, სათევზაო მოგზაურობით იყოს შთაგონებული, რომელიც მოთხრობაშია აღწერილი, თუმცა ჩემი აზრით, რამდენიმე განსხვავებული გამოცდილებით შთაგონებულს უფრო ჰგავს, რომელსაც ავტორმა დახვეწის მიზნით, მხატვრული ელემენტები დაამატა.

დ.ტ. – მოთხრობის სიუჟეტი ჰავანაში იმ დროს არსებული პოლიტიკური კონფლიქტის ფონზე ვითარდება. მისტერ ჯოსის კუბის პოლიციასთან ორჯერ უხდება შეწინააღმდეგება. ერთხელ, როცა ერთი პოლიციელი მისი და ჰემინგუეის მიერ დაჭერილ თევზს წაართმევს და შემდეგ „მაჩადოს პოლიციის ერთ-ერთ განსაკუთრებულ პოლიციელთან“ ბარში ჩხუბის თვითმხილველი ხდება. ხერარდო მაჩადოს ხელისუფლება მოთხრობაში აღწერილი მოვლენების შემდეგ რამდენიმე თვეში დაემხო. როგორ ფიქრობთ, ჰემინგუეისთვის პოლიტიკური სიტუაცია რამდენად მნიშვნელოვანი იყო?

შ.ჰ. – 1933 წლის ზაფხულში კუბაში ჰემინგუეი მრავალი უსახურობის მოწმე გახდა, ამბობებებისა და მაჩადოს რეჟიმის მოწინააღმდეგე ახალგაზრდა აქტივისტების ქუჩებში დახვრეტის ჩათვლით. ჩემი აზრით, მოთხრობაში მთავარი აქცენტი პოლიტიკურ კონფლიქტზე კი არ არის გადატანილი, არამედ იმაზე, რომ სანაპიროზე ცხოვრების კონტრასტს როგორ შეუძლია ზღვაში მარლინის თევზაობის ბედნიერება ყველაზე მტკივნეულ რამედ აქციოს. ადგილობრივებისთვის ნადავლის დარიგება მათ თევზაობისადმი მისწრაფებას, განსაკუთრებით იმ რთული ზაფხულის პერიოდში, კიდევ მეტ მიზანს სძენს.

დ.ტ. – მოთხრობა 1933 წლის ამბებს აღწერს, მაგრამ, თქვენ დარწმუნებული ხართ, რომ ის წლების შემდეგ დაიწერა. ხომ ვერ გვეტყვი, იქნებ ის „მოხუცი და ზღვამდე“ შეიქმნა, რომელიც ჰემინგუეიმ ორმოცდაათიანი წლების დასაწყისში დაწერა ან ხომ არ შეიძლება, რომ ის რალაცნაირად რომანის შენიშვნებად მივიჩნიოთ?

შ.პ. – მოთხრობაში არის ისეთი ელემენტები, რომლებიც ნათელს ხდის, რომ ჰემინგუეიმ ის წლების შემდეგ დაწერა. ჩემთვის რთულია, შევიზღუდო და მისი ქმნილება სადღაც, 1936 და 1956 წლებს შორის დავათარილო, როდესაც ის „მოხუცი და ზღვის“ მიხედვით გადაღებულ ფილმზე მუშაობდა. ვერანაირად ვერ ვხედავ, რომ ეს რომანისთვის გამზადებული შენიშვნებია, თუმცა მათ შორის ძლიერი მსგავსებაა, რადგან შინაარსობრივად აქაც ძალიან დიდი მარლინის დაჭერაზეა საუბარი და სხვადასხვა საშუალებით გვიჩვენებს, რომ ამ საქმიანობის დაწყება მაშინაც კი როგორი რთულია, როცა თანამედროვე აღჭურვილობა, ძრავიანი ნავი გაგაჩნია და რამდენიმე გამოცდილი მეთევზეც გყავს.

დ.ტ. – *სათაური ბიძათქვენმა, პატრიკ ჰემინგუეიმ შეარჩია. საიდან აიღო?*

შ.პ. – ხელნაწერი დაუსათაურებელია. ბიძაჩემმა, ერნესტ ჰემინგუეის მეორე ვაჟმა, მოთხრობისთვის ის სათაური შეარჩია, რომელიც პაპაჩემის წიგნის – „აფრიკის მწვანე სერების“ – ერთ ნაწილს ჰქვია. ჰემინგუეიმ თავისი არამხატვრული აფრიკული საფარა, რომელშიც მოქმედება 1933-1934 წლებში ვითარდება, ამ მოთხრობის დაწერიდან არც თუ ისე დიდი ხნის შემდეგ ოთხ ნაწილად გაყო. „ბედნიერების ძიებაში“ ამ წიგნის ბოლო და კულმინაციური განყოფილებაა. ჰემინგუეიმ მეოთხე განყოფილების სათაური „ამერიკის შეერთებული შტატების დამოუკიდებლობის დეკლარაციის“ (ცნობილი ფრაზიდან აიღო: „სიცოცხლე, თავისუფლება და ბედნიერების ძიება“). ვფიქრობ, რომ ეს ამ გამოუქვეყნებელი მოთხრობისთვის ძალიანაც შესაფერისი სათაურია, რადგან ის უბრალოდ დიდი მარლინის დაჭერასა და დაკარგვაზე კი არ მოგვითხრობს, მსგავსად „მოხუცი და ზღვისა“, სადაც მხოლოდ დიდი მარლინებისა და ზვიგენის დაჭერა-დაკარგვაზე არაა საუბარი, არამედ ის იმ სიხარულსა და ბედნიერებას გვაზიარებს, რომლის განცდაც თევზაობით არის შესაძლებელი.

იმ წელწინადაც, კუბის სანაპიროზე ერთთვისანი თევზაობა დავგეგმეთ. საქმეს ათი აპრილიდან შევუდექით და ათი მაისისთვის უკვე ოცდახუთი მარლინი დავიჭირეთ და ნავის ქირაც გავისტუმრეთ. ახლა, ქი ვესტში წასაღებად, მხოლოდ რამდენიმე საჩუქრის შეძენა, ანიტას კუბური, შედარებით ძვირადღირებული სანჯავით ავსება, რომელიც ცურვისთვის იყო საჭირო, თავის მოწესრიგება და შინ დაბრუნება და დავგვრჩენოდა, თუმცა დიდი თევზი ისევ არ ჩანდა.

– გინდა ერთი თვე კიდევ იქირაო, კაპ? – მკითხა მისტერ ჯოსიმ. ანიტა მისი საკუთრება იყო და დღიურად ათ დოლარად აქირავებდა. მაშინ ქირის სტანდარტული ფასი დღეში ოცდათხუთმეტ დოლარს შეადგენდა.

– თუ დარჩები, ფასს დაგიკლებ და ცხრა დოლარად მოგაქირავებ.

– ცხრა დოლარი სად უნდა ვიშოვო?

– როცა გექნება, მაშინ გადამიხადე. ყურესთან ახლოს, ბელოტის სტანდარტ ოილ კომპანიაში კარგი სახელით სარგებლობ და, როცა ხარჯთაღრიცხვის სიას მივიღებთ, ბოლო თვის ქირის ფულით გადავიხდი. თუ ამინდი გაფუჭდა, შეგიძლია, რამეც დანერო.

– კარგი, ვუთხარი მე და კიდევ ერთი თვე ვითევზავთ. უკვე ორმოცდაათი მარლინი გექონდა, თუმცა დიდები ისევ არ ჩანდნენ. მოროსთან ახლოს შავი, ძლიერი დინება იყო. ზოგჯერ ანკესზე უამრავ საცდურს წამოვაგებდით ხოლმე და ნავის კიჩოს ქვეშიდან მფრინავი თევზები თავს ამოყოფდნენ და ჩიტებიც სულ საქმეში იყვნენ, მა-

გრამ ერთი მოზრდილი მარლინიც კი არსად ჩანდა, თუმცა თეთრ მარლინებს ყოველ დღე ვიჭერდით ან სულაც ვკარგავდით. ერთ დღესაც ხუთი ცალი ამოჰყვა.

საპორტო ქალაქში ყველა გვცნობდა, რადგან მთელ ჩვენს ნადავლს ვხოცავდით და უფასოდ ვარიგებდით. როცა მოროს ციხე-კოშკს მივუახლოვდით და გეზი სან ფრანცისკოს მიმართულებით, სრუტის ზემოთ ავიღეთ, პირსზე დამაგრებული მარლინის დროშის დანახვაზე, ბრბო ნავსადგომებისკენ გამოექანა. იმ წელს მეთევზეებისგან თევზის შეძენა ხელსაყრელი იყო, რადგან რვიდან თორმეტ ცენტამდე, ასე, ერთ ფუნტ სტერლინგამდე აფასებდნენ, მაშინ, როცა ბაზარში ორჯერ ძვირად ყიდდნენ. იმ დღეს, როცა ხუთდროშააფრიალებულნი გამოვჩნდით, პოლიციამ ხალხის ნაკადი ხელკეტებით დაშალა. ეს საზიზღარი და ცუდი სანახავი იყო, მაგრამ ის წელი სანაპიროზეც ასეთივე საშინელი და ცუდი აღმოჩნდა.

– ეს წყეული პოლიციელები მუდმივ კლიენტებს გვიფრთხოებენ და მთელი ჩვენი ნადავლი მიაქვთ, – თქვა მისტერ ჯოსიმ.

– ეშმაკსაც წაუღიხარ, – უთხრა მან პოლიციელს, რომელმაც ათ ფუნტიანი მარლინი ჩამოხსნა. – შენი უსახური სახე აქამდე არასოდეს მინახავს. რა გქვია?

პოლიციელმა თავისი სახელი უთხრა.

– Compromiso¹-ს სიაში თუა, კაპ?

Compromiso უბის წიგნაკი იყო, სადაც კლიენტების შეკვეთებს ვინერდით – არა.

– მომავალი კვირისთვის ჩანერე, რომ ცოტა მაინც მივცეთ, კაპ, – თქვა მისტერ ჯოსიმ.

– ახლა კი, პოლიციელო, აქედან აითესე და კეტი იმათ დაუშინე, ვინც

ჩვენი მეგობარი არაა. ცხოვრებაში საკმაოდ ბევრი წყეული პოლიციელი შემხვედრია. ნადი, შენი კეტი და პისტოლეთი აიღე და ნავსადგომიდან დაიკარგე, სანამ მისი პოლიციელი გქვია.

საბოლოოდ, თევზები დავხოცეთ და უბის წიგნაკის სიის მიხედვით გავანანილეთ, რომელიც მომავალი კვირის შეკვეთებით ისევ გაივსო.

– ამბოს მანდოსში ადი და დაიბანე, კაპ. შხაპი მიიღე და იქ შეეხვდეთ. მერე ფლორიდიტაში წავიდეთ და დავილაპარაკოთ. ამ პოლიციელმა ნერვები ამიშალა.

– შენც წამოდი და შხაპი მიიღე.

– არა, აქვე მოვწესრიგდები. დღეს შენსავით არ გამდის ოფლი წურწურით.

ასე რომ, მოკირწყლული ქუჩით, ამბოს მანდოსის სასტუმრომდე მოკლე გზით მივედი, რეგისტრატორთან ფოსტა შევამოწმე, მერე ლიფტში ჩავჯექი და ზემო სართულზე ავედი. ჩემი ოთახი ჩრდილო-აღმოსავლეთის კუთხეში იყო. ფანჯრებიდან პასატური ქარი უბერავდა და იქაურობას აგრილებდა. ძველი ქალაქის სახურავებს გავხედე და ნავსადგურის გზაჯვარედინზე, ოდნავ ქვემოთ, განათებულ ორიზაბას თვალს ვერ ვწყვეტი. ამდენი თევზაობით დალლას ვგრძნობდი და დანოლა მინდოდა, მაგრამ ვიცოდი, თუ დავწვებოდი, კიდევ ჩამეძინებოდა. ამიტომ სანოლზე ჩამოვჯექი, ფანჯარაში გავიხედე, მონადირე ღამურებს ვუყურებდი. ბოლოს გავიხადე, შხაპი მივიღე, სუფთა ტანისამოსი ჩავიცვი და ქვემოთ დავეშვი. მისტერ ჯოსი სასტუმროს კართან მელიოდა.

– დალლილი ჩანხარ, ერნესტ, – თქვა მან.

– არა, – ვიცრუე მე.

– მე კი დავილალე... – თქვა მან. – შენი ყურებით, თევზებს რომ ექაჩე-

1. Compromiso – (ესპ) შეთანხმება;

ბოდი. იმასთან შედარებით, რასაც ერთ დღეში ვიჭერდით, დღეს ორით ნაკლებია. მხოლოდ შვიდია. მერვე ხელიდან დაგვისხლტა. არც მე და არც მისტერ ჯოსის მერვე თევზზე ფიქრიც არ გვსურდა, მაგრამ ყოველთვის, როცა გვკითხავდნენ, იმ დღეს რამდენი თევზი დავიჭირეთ, ერთით მეტს ვამბობდით ხოლმე.

ობისპოს ქუჩის ვინრო ტროტუარს მივუყვებოდით და მისტერ ჯოსი ყველა მაღაზიის განათებულ ვიტრინაში იყურებოდა. შინ დაბრუნებამდე არასოდეს არაფერს ყიდულობდა, მაგრამ ყველაფრისთვის, რაც გასაყიდი იყო, თვალის შევლება უყვარდა. ბოლო ორ მაღაზიას და ლატარიის ბილეთების ოფისს ჩავუარეთ და ძველი ფლორიდის მოქანავე კარი შევალეთ.

– ჯობია, დაჯდე, კაპ, – თქვა მისტერ ჯოსიმ.

– არა, ბარში ფეხზე დგომა მირჩევნია.

– ლუდი, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – გერმანული ლუდი. რას დალევ, კაპ?

– ყინულებიან უშაქრო კოქტიელს.

კონსტანტმა კოქტიელი გამიკეთა და სათქვეფში ორზე მეტი ადამიანის საკმარისი დატოვა. ფუცდიდი, მისტერ ჯოსი საუბარს როდის დაიწყებდა. ლუდის მოტანისთანავე ალაპარაკდა.

– კარლოსი ამბობს, რომ მომავალ კვირას ჩამოსვლას აპირებენ, – თქვა მან. კარლოსი ჩვენი კუბელი მეგობარი და მარლინით მოვაჭრე დიდი მებადური გახლდათ.

– ამბობს, რომ ასეთი დინება არასოდეს უნახავს და როცა ჩამოვლენ, იმას იზამენ, ჩვენ რომ არასოდეს გვინახავს. ამბობს, რომ უნდა ჩამოვიდეს.

– მეც ასე მითხრა.

– თუ გინდა, კაპ, ერთი თვე კიდევ სცადე. ნავს რვა დოლარად მოგაქირავენ და საჭმელსაც მე მოვამზადებ, სენდვიჩებში ფული რომ არ ვფლანგოთ. ლანჩისთვის ყურის სადმე მყუდრო

კუთხეში შევირბენთ და საჭმელსაც იქ გავაკეთებ. იმ კლაკნილ-ზოლიანი სკუმბრიის შოვნა ყოველთვისაც შეიძლება. პატარა ტუნეცებივით კარგია. კარლოსი ამბობს, რომ, როცა ბაზარში პატარა თევზის სატყუარებისთვის ნავა, იაფი პროდუქტის საყიდლად ჩვენც გაგვიყოლებს. მერე შეგვიძლია, პერლაში, სან ფრანცისკოს რესტორანში, ღამით ვივანხმოთ. გასულ ღამეს იქ, სულ რაღაც ოცდათხუთმეტ ცენტად, კარგად დავნაყრდი.

– ნუხელის მე არაფერი მიჭამია და ფული დავზოგე.

– უნდა ჭამო, კაპ. შეიძლება დღეს ცოტა გადაღლილი ამიტომაც ხარ.

– ვიცი, მაგრამ, დარწმუნებული ხარ, რომ გინდა, კიდევ ერთი თვეც სცადო?

– მომდევნო თვეში ნავს გადასაზიდი აღარაფერი აქვს. უარი რატომ უნდა ვთქვათ, როცა შეიძლება, რომ დიდი თევზები ნუთი-ნუთს გამოჩნდნენ?

– გაქვს რამე, ამაზე უკეთესი საქმე?

– არა. შენ?

– როგორ გგონია, ნამდვილად ჩამოვლენ?

– კარლოსი ამბობს, უნდა ჩამოვიდეთო.

– იმედი მაქვს, ერთს მაინც ამოვათრევთ და ჩვენს თევზსაჭერზე მას ვაჭრობის ნებას არ მივცემთ.

– უნდა მივცეთ. შეგიძლია მასთან სამუდამოდაც დარჩე, თუ საჭმელს კარგად შეჭამ და ვაპირებთ, რომ კარგად ვიკვებოთ, თუმცა ახლა სულ სხვა რამ მაფიქრებს.

– რა?

– თუ დროულად დაიძინებ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაზეც უარს იტყვი, მაშინ მზის ამოსვლისთანავე გაგელვიძება, წერას შეუდგები და რვა საათისთვის ერთი დღის სამუშაო უკვე დასრულებული იქნება. მე და კარლოსს თევზაობისთვის ყველაფერი მზად გვექნება და შენ მხოლოდ ნავზე ამოძვრები.

– კარგი, – დავეთანხმე. – არავითარი საზოგადოებრივი ცხოვრება.

– სწორედაც ეს საზოგადოებრივი ცხოვრებაა, ქანცს რომ გაცლის, კაპ, მაგრამ საერთოდ ჩამოშორდი-მეთქი, ეს არ მიგულისხმია. მხოლოდ შაბათს, ღამლამობით შეგიძლია.

– მშვენიერია, – მიუხედავად. – საზოგადოებრივი ცხოვრება მხოლოდ შაბათ ღამეს... და, რის დაწერას მთავაზობ?

– ეს შენზეა, კაპ. ამაში ჩარევა არ მსურს. ყოველთვის კარგად გამოგდიოდა, როცა მუშაობდი.

– რის ნაკითხვას ისურვებდი?

– რატომ არ გინდა ევროპაზე ან რაღაც დაუჯერებელ სიგიჟეზე კარგი ნოველები დაწერო, როცა უსახლკაროდ დაწანწალებდი ან კიდეც, როცა ომში იყავი, ან საერთოდ ამგვარ რამეებზე? რატომ არ გინდა, უბრალოდ იმაზე დაწერო, რაც მე და შენ ვიცით? დაწერე, რაც ანიტაზე ყოფნისას გინახავს. შეგიძლია, საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან მაგალითებიც საკმარისად მოიყვანო, რათა ყველასთვის მოწოდება გახდეს.

– ახლა საზოგადოებრივი ცხოვრები-სგან მოსვენებული ვარ.

– მჯერა, კაპ, მაგრამ უამრავი რამ გახსოვს. დასვენება ცუდს არაფერს მოგიტანს.

– არა, – ვთქვი მე. – დიდი მადლობა, მისტერ ჯოსი. წერას დილიდანვე დავიწყებ.

– ვიდრე ცხოვრების ახალ სტილზე გადავალთ, პირველი, რაც უნდა გავაკეთოთ, ის არის, რომ ამაღამ დიდი, ნახევრად უმი სტიეკი უნდა ჭამო, დილისთვის რომ ჯანზე იყო. გაიღვიძებ და წერის სურვილიც გექნება და თევზაობისაც. კარლოსი ამბობს, რომ შესაძლებელია, დიდი თევზები ახლა უკვე ყოველ დღეს გამოჩნდნენ. კაპ, მათ საუკეთესო ფორმაში უნდა დახვდეთ.

– როგორ გგონია, კიდეც ერთი კოქტილი რომ შეუკვთო, რამე მომივა?

– ჯანდაბას! არა, კაპ. მხოლოდ რომს, ცოტა ლაიმის წვენს და მარასკინს ურევინ, ეს ადამიანს არაფერს ვნებს.

ზუსტად იმ მომენტში ბარში ჩვენი ნაცნობი ორი გოგო შემოვიდა. ძალიან ლამაზი გოგონები იყვნენ და საღამოსთვისაც გამოპრანჭულიყვნენ.

– მეთევზეები, – ესპანურად თქვა ერთმა.

– ზღვის ორი დიდი, ჯანმრთელი მებადური, – დაუმატა მეორემ.

– ა.ს.ც. – მითხრა მისტერ ჯოსიმ.

– არა საზოგადოებრივ ცხოვრებას, – გავაგრძელე მე.

– თქვენ რაღაც საიდუმლოებები გაქვთ? მკითხა ერთ-ერთმა გოგომ. საშინლად ლამაზი იყო და მის სახეზე ერთ უმნიშვნელო წუნსაც კი ვერ შეიტანდი. მისი კობტა, სწორი ცხვირი უმანკოებაზე მეტყველებდა.

– მე და კაპი საქმეზე ვსაუბრობთ, – უთხრა მისტერ ჯოსიმ ორ გოგოს. ისინი წავიდნენ და ბარის ბოლოში, ჩვენგან მოშორებით დასხდნენ.

– ხედავ, რა იოლია? მკითხა მისტერ ჯოსიმ. საზოგადოებრივ ცხოვრებას მე წარვმართავ და შენი მოვალეობა მხოლოდ ის იქნება, რომ დილით ადრე ადგე, წერო და თევზს ფორმაში დახვდე. დიდ თევზს, ათას ფუნტზე მეტს რომ აიწონის.

– მოდი, ვივაჭროთ, – ვთქვი მე. – მე საზოგადოებრივ ცხოვრებას ვუხელომძღვანელებ, შენ დილაობით ადრე ადექი, წერე და იმ დიდ თევზთან შესახვედრად, ათას ფუნტზე მეტს რომ იწონის, ეცადე, ფორმაში იყო.

– სიამოვნებით, კაპ, – სერიოზულად თქვა მისტერ ჯოსიმ, – მაგრამ ჩვენ ორში წერა მხოლოდ შენ გამოგდის. ჩემზე ახალგაზრდაც ხარ და თევზით ვაჭრობასაც უკეთესად ახერხებ. ნავზე რაც შემიძლია გავაკეთო, მხოლოდ ის არის, რომ გაფუჭებული ძრავა შევაკეთო და ისე რიგიანად ვმართო, როგორც ამას ჩვეულებისამებრ ვაკეთებ.

– ვიცი, – ვთქვი მე. – მეც ვეცდები, რომ კარგად ვწერო.

– მინდა, რომ შენით ვიამაყო, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – და კიდევ მინდა, რომ ოკეანის ის ყველაზე დიდი, წყეული მარლინი დავიჭიროთ, პატიოსნად ავწონოთ, დავჭრათ და ჩვენს ნაცნობ ლარიბებს უფასოდ დავურიგოთ და არც ერთი გრამი იმ შეჩვენებულ, ხელკეტიან პოლიციელებს არ მივცეთ.

– ასეც იქნება.

ამ დროს ბარის ბოლოდან ერთ-ერთმა გოგომ ხელი დაგვიქნია. წყნარი ლამე იდგა და ჩვენ მეტი აქ არავინ იყო.

– ა.ს.ც, – თქვა მისტერ ჯოსიმ.

– ა.ს.ც, – ზუსტად გავიმეორე მე.

– კონსტანტი, – თქვა მისტერ ჯოსიმ.

– ერნესტოს მიმტანის მოხმობა სურს. დიდი, ნახევრად უმი სტიეკის შეკვეთა გვინდა.

კონსტანტმა გაიღიმა და მიმტანის დასაძახებლად თითი მალლა აიშვირა.

როცა სასადილო დარბაზისკენ გავეშურეთ და გოგონებს ჩავუარეთ, ერთმა ხელი გამომინოდა და ჩამოვართვი, მოწყენილმა თან ესპანურად წავილულულუღე: – „ა.ს.ც.“

– ღმერთო ჩემო, – თქვა მეორე გოგომ. – ესენი პოლიტიკოსები არიან და მთელი წელი ასე იქცევიან. შთაბეჭდილების ქვეშ იყვნენ და ცოტა დამფრთხალნიც ჩანდნენ.

დილით, როცა ყურედან წამოსულმა პირველმა მზის სხივმა თვალი მომჭრა, ავდექი და ნოველის წერას შევეუდექი, რომელიც, იმედი მქონდა, რომ მისტერ ჯოსის მოეწონებოდა. ანიტაზე, პორტზე, ისეთი რამეების შესახებ ვწერდი, რაც თავს გადაგვხდა და შევეცადე, ზღვასთან დაკავშირებული გრძნობები გადმომეცა – ყველაფერი, რასაც ვხედავდით, რის სურნელსაც შევიგრძნობ-

დით, გვესმოდა და ყოველდღე განვიცდიდით. ნოველაზე ყოველდღე ვმუშაობდი, თან ვთევზაობდით და კარგადაც დავიჭირეთ. უკვე მაგრად გავინვრთენი და სკამზე ჯდომის ნაცვლად, ფეხზე დამდგარი უფრო მეტ თევზს ვიჭერდი, თუმცა, დიდი თევზი ჯერ კიდევ არსად ჩანდა.

ერთ დღესაც თევზით მოვაჭრე მე-თევზის ბუქსირებამული, პატარა კანჯო შევნიშნეთ, რომელსაც დახრილი ცხვირი ჰქონდა და მარლინიც ყველა ამოხტომაზე კატერივით შხეფებს აქეთ-იქით ასხურებდა. მერე დაიკარგა. მეორე დღეს, შტორმისას, ოთხი კაცი დავინახეთ, დიდი და მუქი, მენამული ფერის თევზის პატარა კანჯოზე ამოთრევას რომ ცდილობდნენ. გამონელილი მარლინი ხუთას ფუნტს იწონიდა და მისი უზარმაზარი სტიეკი ძველ ბაზარში, თევზსაჭრელ მარმარილოს ფილაზე ვნახე.

მერე, ერთ მზიან დღესაც, კუნაპეტივით შავი, ძლიერი დინებისას, როცა წყალი ისეთი კრიალაა, რომ ნავსაყუდელის შესართავთან, ათი საჟინის სიღრმეში თევზების მთელი გუნდის დანახვა თავისუფლად შეიძლება, ზუსტად მოროსთან ახლოს, ჩვენს პირველ დიდ თევზს კაუჭი ჩავავლეთ. იმ დღეებში იქ არც უტლეგარები¹ იყვნენ და არც ანკესით მოთევზავენი და ის-ის იყო, მსუბუქი, სათანადო თევზსაჭერი აღჭურვილობა წყალში მოვისროლე, იმის იმედად, რომ არხში მენტიციუსი, „მეფე-თევზი“ უნდა დამეჭირა, რომ ამ დიდ თევზს ჩავავლე. ტალღის ზვირთებს ამოჰყვა და წინ წამოშვერილი ცხვირი ბილიარდის ჯოხს მიუგავდა. უზარმაზარი თავი ჰქონდა და კანჯოსავით განიერი იყო. მერე ნავის გასწვრივ მსწრაფლ ჩავგიქროლა და თოკიც ისე

1. უტლეგარები – სანიჩზე ორჯაპენიანი კანჯო;

მალე გათავდა და კოჭაც ისე ძალიან გაცხელდა, რომ შეხება შეუძლებელი იყო. კოჭაზე ოთხას იარდზე გათვლილი თხუთმეტი თოკი იყო დახვეული და იმ დროისთვის, როცა ანიტას კიჩოზე ავცოცდი, ნახევარი უკვე გათავებული იყო.

იქ იმ სახელურების დახმარებით ავძვერი, რომლებიც ნავის წვერზე დავამონტაჟეთ. ასეთი გარბენისა და წინა გემბანზე აცოცების გამოცდილება, როცა ნავის ღერძზე ფეხებით მოჭიდება შეგიძლია, ნამდვილად გვექონდა, თუმცა, ისეთ სიტუაციაში მანამდე არასოდეს აღმოვჩენილვართ, როდესაც ნავში შენთვის განკუთვნილ ადგილას ზიხარ, ცალ ხელში ანკესი ჩაგიბლუჯია, რომლის ბოლოც ჭიგოდან ირხევა და სხლტება, ხოლო მეორე ხელი და ორივე შიშველი ფეხი გემბანზე გაქვს მიბჯენილი, რათა თევზს წინიდან ჩაავლო და მეტროს მატარებლის სისწრაფით მოსრიალე თევზი ჩაგიქროლებს.

– წამოაგე, ჯოსი! – დაფუყვირე. – მთელი თოკი მიაქვს.

– წამოგებულია, კაპ. მოდის!

ახლა უკვე ცალი ფეხი ანიტას კიჩოზე მქონდა მიბჯენილი, ხოლო მეორე – მარჯვენა ქიმზე. კარლოსი წელზე შემომხვეოდა და ჩვენ წინ თევზი დახტოდა. ღვინის კასრივით მრგვალი და დიდი ჩანდა. მზეზე ვერცხლისფრად ელვარებდა და მის გვერდებზე ბრტყელი, იისფერი ზოლები შევნიშნე. მალლა ახტომისას, ყოველ ჯერზე, შხეფებს აქეთ-იქით ასხურებდა, იმ ცხენივით, ქარაფებიდან რომ ეშვება, თევზი კი ხტოდა და ხტოდა. ანკესის კოჭაც ძალიან გაცხელდა და მასზე დახვეული თოკის შუაგულიც. მიუხედავად იმისა, რომ ანიტა თევზს მთელი სისწრაფით მისდევდა, სულ უფრო და უფრო მოკლდებოდა.

– შეგიძლია, ცოტა აქეთ დაუმატო? – დაფუძახე მისტერ ჯოსის.

– ახლა არანაირად! – თქვა მან. რამდენი დაგრჩა?

– ჯანდაბა, ცოტა.

– დიდია, – თქვა კარლოსმა. – ასეთი უზარმაზარი მარლინი არასოდეს მინახავს. ნეტა გაჩერდებოდეს, ნეტა ქვემოთ ჩავიდოდეს, მერე მივყვებით და ამოვათრევთ.

თევზი პირველად მოროს ციხე-კოშკისკენ, ეროვნული პარკის საწინააღმდეგო მხარისკენ დაიძრა. ეს ის მიმართულება იყო, საითაც, დაახლოებით, ჩვენც მივცურავდით. მერე, როცა კოჭაზე ასე, ოც იარდზე ნაკლები თოკი იყო შერჩენილი, თევზს გავედევნეთ და თან გამუდმებით თოკს ვამატებდით. მახსოვს, ჩვენ წინ, შავლოცმანიან ნავთან ერთად, გრეის ლაინის გემი იყო და ვდარდობდი, როცა სვლას დაიწყებდა, წინ არ გადაგვლობებოდა. მერე მახსოვს, რომ ვუთვალთვალე, კიჩოს უკანა ნაწილს ზურგით მიყრდნობილი, თან კოჭას ვახვევდი და გემის სიჩქარეს თვალს არ ვაშორებდი. გემი სვლას ჩვენ გასწვრივ განაგრძობდა და ლოცმანიანი ნავიც არ უნდა შეგვეჯახებოდა.

ახლა უკვე სკამზე ვიჯექი და თევზიც პირდაპირ, დაბლა-მალლა მოძრაობდა. მესამე ანკესილა გვექონდა დარჩენილი. კარლოსმა, კოჭაზე, გასაგრილებლად, ზღვის წყალი დაასხა და ერთი ვედრო თავსა და მხრებზე მეც გადამასხა.

– როგორა ხარ? – მკითხა მისტერ ჯოსიმ.

– კარგად.

– კიჩოზე ხომ არაფერი იტკინე?

– არა.

– ოდესმე იფიქრებდი, რომ აქ, ამისთანა თევზს გადავეყრებოდით?

– არა.

– ჩრანდე, ჩრანდე,¹ – იმეორებდა კარლოსი. მეძებარი ძალღვივით კანკ-

1. ჩრანდე – (ესპ) – დიდი

ალებდა, კარგი მეძებარი ძალღივით. – ასეთი თევზი არასოდეს შემხვედრია. არასოდეს. არასოდეს. არასოდეს!..

თევზი საათი და ოცი წუთი აღარ გამოჩენილა. ძალიან ძლიერი დინება იყო და ქვემოთ, ქოჯიმარის სანინალმდეგო იმ მიმართულებით მიგვაქანებდა, სადაც პირველად თევზმა გაიფართხალა და იქიდან ასე, ექვსიოდე მილით იყო დაშორებული. დაღლილობას ვგრძნობდი, თუმცა ხელ-ფეხს მარჯვედ ვამოძრავებდი და ანკესიც საკმაოდ მყარად მეჭირა, თან ვფრთხილობდი, რომ უხეშად არ მომექაჩა ან მებიძგებინა. ახლა უკვე მისი ამოთრევაც შემეძლო. იოლი არ იყო, თუმცა შესაძლებელი გახლდათ, რადგან თოკიც სათანადო მიმართულებით მეჭირა.

– ზემოთ ამოსვლას აპირებს, – თქვა კარლოსმა. – ზოგჯერ დიდი თევზები ასე იქცევიან და შენც შეგიძლია, რომ ბარჯით დაითრიო, ვიდრე ჯერ კიდევ ვერაფერს ხვდება.

– ახლა ზემოთ რატომ უნდა ამოვიდეს? – ვკითხე მე.

– დაბნეულია, – თქვა კარლოსმა. – და, შეგიძლია, შენს ნებას დაუმორჩილო. არ იცის, რა ელოდება.

– ვერც ვერასოდეს უნდა მიხვდეს, – ვთქვი მე.

– გამოწეული ცხრაას კილოზე მეტ ხორცს დაყრის, – თქვა კარლოსმა.

– ხმამაღლა საუბარს მოერიდე, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – გინდა, რომ საქმე სხვანაირად შეტრიალდეს, კაპ?

– არა.

როცა თევზი ისევ გამოჩნდა, მივხვდით, რეალურად რამხელა ციქნეობდა. ვერ ვიტყვი, რომ საშიში, თუმცა არაჩვეულებრივი ნამდვილად იყო. გულმკერდი, დიდი ფარფლებით, ორ გრძელ, მენამულ, ბასრპირიან ცელს რომ მიუგავდა, წყალში ნელა და მშვიდად, თითქმის უმოძრაოდ იდო, მერე ნავი შენიშნა და კოჭაზე თოკიც ისე მალე თავდებოდა, თითქოს მსუბუქ ავ-

ტომობილს მივდევედით. თევზმა გეზი ჩრდილო-დასავლეთისკენ აიღო და თან ისე ხტოდა, რომ აქეთ-იქიდან წყალს აჩქაფუნებდა.

ისევ ნავის კიჩოსკენ გავემართე და ბოლო გაფართხალებამდე მივედევნეთ. ახლა უკვე ქვემოთ, თითქმის მოროს სანინალმდეგო მხარეს მიცურავდ. მე ზურგით კიჩოს მივეყრდენი.

– დალევა ხომ არ გინდა, კაპ? – მკითხა მისტერ ჯოსიმ.

– არა, – მიუუგე მე. – კარლოს უთხარი, კოჭა ცოტათი ისე დაზეთოს, რომ შხეფები არ მომხვდეს და უფრო მარილიანი წყალიც დამასხას.

– ჩემგან მართლა არაფერი გჭირდება, კაპ?

– ორი ხელი და ახალი ზურგი, – ვთქვი მე. – ეს ნაბიჭვარი ახლაც ისეთივე ენერგიულია, როგორც თავიდან.

მეორედ თევზი საათ-ნახევრის შემდეგ გამოჩნდა. ქოჯიმართან ჩაისრიალა. ისევ ისე ხტოდა და მიდევნებისას ნავის ცხვირზე ვიყავი.

როცა კვლავ კიჩოზე დავბრუნდი და დაჯდომა მოვახერხე, მისტერ ჯოსიმ მკითხა:

– რას შვრება, კაპ?

– ისევ იმას, რასაც ყოველთვის, თუმცა ანკესის ტემპი იკლებს.

ანკესი მთლიანად ჩაძირული ნავის ცხვირით მოხრილიყო, მაგრამ, როცა ზემოთ ამოვათრიე, როგორც საჭირო იყო, ისე ველარ გავასწორე.

– ცოტაოდენი თოკილა შერჩენია, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – შეგიძლია, სამუდამოდაც ჩაავლო, კაპ. თავზე წყლის დასხმა კიდევ ხომ არ გინდა?

– ჯერ არა, – ვთქვი მე. – ანკესზე ვდარდობ. თევზის წონამ ტემპი დააკარგვინა.

ერთი საათის მოგვიანებით თევზი ჩვენკენ შეუპოვრად, კარგად მოცურავდა და თან დიდ, ნელ წრეებს აკეთებდა.

– დაღლილია, – თქვა კარლოსმა. – ახლა იოლად ამოვათრევთ. ამდენი

ხტუნვით ფილტვის პარკუჭები ჰაერით აქვს საესე და სიღრმეში ველარ ჩავა.

– ანკესი გაფუჭდა, – ვთქვი მე. – ახლა საერთოდ ველარ გავასწორებ.

მართალი იყო. ანკესის ნვერი წყლის ზედაპირს ეხებოდა, როცა თევზი უნდა ამოგეთრია და თოკი კოჭაზე დაგეხვია, აღარ მოქმედებდა. უკვე აღარაფრად ვარგოდა. ანკესის პროექციას ჰგავდა. ყოველ მოქაჩვაზე რამდენიმე ინჩის სიგრძის მომატება ისევ შემედლო, სულ ეს იყო.

თევზი, შენელებული მოძრაობით, წრეებს აკეთებდა და, როცა ნახევრად-წრიული მოძრაობა დაიწყო, კოჭაზე დახვეული მთელი თოკი თან გაიყოლა. მეორე წრეზე ახლოს მოთრევა შეიძლებოდა, მაგრამ ასეთი ანკესით მას ვერც ძალას გამოვაცლიდი და ვერც ვერაფერს ვუბრძანებდი.

– ცუდია, კაპ, – ვუთხარი მისტერ ჯოსის. ასე რიგრიგობით მივმართავდი ერთმანეთს. – თუ ქვევით ჩავა და იქ მოკვდება, მაშინ საერთოდ ვერასოდეს დავიჭერთ.

– კარლოსი ამბობს, რომ ზევით მოდის. ამბობს, რომ ხტუნაობისას ბევრი ჰაერი ყლაპა, სიღრმისკენ ნასვლის თავი აღარა აქვს და ამიტომ იქ ვერ მოკვდება. ის ამბობს, რომ ბევრი ხტუნაობის შემდეგ დიდი თევზები საბოლოოდ ასე იქცევიან. დავთვალე და ოცდაათქვამეტი ნახტომი აქვს გაკეთებული. შეიძლება, უფრო მეტიც, ალბათ, გამომრჩა.

ეს მისტერ ჯოსის ასეთი ვრცელი სიტყვით გამოსვლის პირველი შემთხვევა იყო და შთაბეჭდილების ქვეშ აღმოვჩნდი. ზუსტად მაშინ თევზი სულ უფრო და უფრო ქვემოთ ცურვას მოჰყვა. ორივე ხელით კოჭას ბარაბანს ვიყავი ჩაბლაუჭებული, ანკესი თითქმის გარდამტეხი ადგილის მიმართულებით მქონდა მიშვერილი და კოჭას ლითონის ბარაბანის ნელი ბიძგებით მოძრაობას თითებით ვგრძნობდი.

– რა დრო გავიდა? – ვკითხე მისტერ ჯოსის.

– უკვე სამი საათი და ორმოცდაათი წუთია, რაც ამ დღეში ხარ.

– მგონი, შენ თქვი, რომ ქვევით ველარ ჩაალწევს და იქ არ მოკვდებაო, – ვუთხარი კარლოსს.

– ჰემინგუეი, ზემოთ ამოსვლა მოუწევს. ზევით ამოვა, ვიცი.

– თევზსაც იგივე უნდა უთხრა, – ვთქვი მე.

– ცოტა წყალი მიაწოდე, კარლოს, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – ნუ ლაპარაკობ, კაპ.

ყინულივით წყალი მესიამოვნა, მაჯვებზეც დავისხი და კარლოსს ვთხოვე, რომ კისერშიც ჩაესხა. ოფლისგან მხრები მარილიანი მქონდა და იქ, სადაც აღჭურვილობა მეკეთა, გადამყვლეფოდა, თუმცა მზე ისე აჭერდა, რომ ჭრილობიდან სისხლსაც ვერ ვგრძნობდი. ივლისი იდგა და მზეც ზენიტში იყო.

– თავზე ცოტა მეტი ზღვის წყალი ისევ დაასხი, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – ღრუბლით მობანე.

ზუსტად მაშინ, ანკესმა მოძრაობა შეწყვიტა. თევზი ერთხანს ისე უძრავად იყო, რომ მეგონა, ქამანდი ბეტონის ბოძისთვის მქონდა ჩავლებული და შემდეგ ნელა, ზევით ამოსვლა დაიწყო. ანკესი მაჯვით მარტომ გავასწორე, რადგან ზამბარა ღერძს საერთოდ აღარ შერჩენოდა და მტირალა ტირიფის ხესავით უხალისო იყო.

თევზი წყლის ზედაპირის ქვეშ ასე, დაახლოებით ერთ საჟენზე იყო და დანახვა შეგვეძლო. ორ დიდ, გამოშვერილ-ფრთიან, იისფერ გრძელზოლებიან კანჯოს ჰგავდა და კვლავ წრეებს არტყამდა. წრის შესამცირებლად მთელი ძალა მოვიკრიბე, რათა გატეხილი მკედი ისევ გამომეყენებინა, რომელზეც თოკი უკვე აღარ იყო. ის უცბად და მოულოდნელად არ გამტყვარა. უბრალოდ, არაქათი გამოეცალა.

– დიდი იალქნის თოკს ოცდაათი საყენი მოაჭერი, – ვუთხარი კარლოსს. – თევზს წრეებისკენ მივათრევ და, როცა ზემოთ ამოვა, საკმარისი თოკი გვექნება, დიდს სწრაფად მივაბამ და ანკესებსაც შევცვლი.

მას შემდეგ, რაც ანკესი გატყდა, თევზის დაჭერით მსოფლიო ან სხვა რაიმე სახის რეკორდის დამყარების საკითხი აღარ იდგა, მაგრამ ახლა უკვე თევზი დაქანცულიყო და მძიმე კბილანით მისი დაჭერა შესაძლებელი იქნებოდა. ერთადერთი გასაჭირი მხოლოდ ის გვექონდა, რომ დიდი ანკესი თხუთმეტოკიანი მკედისთვის ძალიან დაჭიმული იყო. მხოლოდ ამ პრობლემის წინაშე ვიდექით და ეს მე უნდა გადამეწყვიტა.

კარლოსი დიდი და მძიმე კოჭიდან ოცდათექვსმეტ თეთრ თოკს ხსნიდა, გაშლილი მკლავებით ზომავდა და, როგორც კი ძუები ანკესიდან ამოათრია, გემბანზე მოისროლა. რამდენადაც შემეძლო, გამოუსადეგარი ანკესით, თევზი მაგრად მყავდა ჩაჭიდებული და დავინახე, რომ კარლოსმა თეთრი თოკი გადაჭრა და ძუაში სიგრძეზე ჩადო.

– ძალიან კარგი, კაპ, – ვუთხარი მისტერ ჯოსის. – ახლა, როცა თევზი თავის წრეს მიუახლოვდება, ამ თოკს აიღებ, თანაც ისე, რომ კარლოსს ორი თოკის სწრაფად გაკეთების საშუალება მისცე. უბრალოდ, მშვიდად და მოხერხებულად აიღე.

თევზი წრეებს დინჯი მოძრაობებით ხაზავდა. მისტერ ჯოსი თოკს ფეხდაფეხ მიათრევდა, მერე თეთრ თოკზე გამოსანასკვად კარლოსს მიანოდა.

– ერთმანეთს გადააბა, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – ხელში ასე, დაახლოებით ერთ იარდამდე მწვანე, თხუთმეტი თავისუფალი, დამატებითი თოკი ჰქონდა და, როგორც კი თევზი წრეს მოადგებოდა, მოქმედი თოკი ხელში გამზადებული ეჭირა. პატარა ანკესს ხელი გა-

ვუშვი, ძირს დავდე და კარლოსს დიდი გამოვართვი.

– როცა მზად იქნება, გადაჭერი, – ვუთხარი კარლოსს. მისტერ ჯოსის კი ვუთხარი:

– შენი მოადუნე, მშვიდად და მოხერხებულად გეჭიროს, კაპ. მერე მე მსუბუქად, უმნიშვნელოდ დავამუხრუჭებ, ვიდრე არ შევიგრძნობთ, რომ მოგვიახლოვდა.

მწვანე თოკსა და დიდ თევზს ვუთვალთვალე, როცა კარლოსმა გადაჭრა. მერე ისეთი ყვირილი მომესმა, როგორც არასდროს გამიგონია, ისეთი, ყოველგვარ იმედაკარგულ, ჭკუიდან შეშლილ ადამიანს რომ აღმოხდება. მერე დავინახე, მისტერ ჯოსის ხელიდან როგორ დაუცურდა მწვანე თოკი და მის დაბლა, სულ უფრო და უფრო დაბლა დაშვებას თვალს არ ვამორებდი. საბოლოოდ, მთლიანად გაქრა. კარლოსს თავისივე გაკეთებული კვანძის მარყუჟი შეცდომით გადაეჭრა. თევზი აღარსად ჩანდა.

– კაპ, ვუთხარი მისტერ ჯოსის. – ძალიან ცუდად გამოიყურებოდა, მერე საათს დახედა.

– უკვე ოთხი საათი და ოცდაორი წუთი გავიდა, – თქვა მან.

კარლოსის სანახავად დაბლა ჩავედი. თავი დაეხარა და არწყევდა. ვუთხარი, რომ ნუ ინერვიულებდა, რადგან ასეთი რამ ყველას შეიძლება დამართნოდა. ნამზეური სახე გაჰყინვოდა და ისე ხმადაბლა და უცნაურად საუბრობდა, ძლივს მესმოდა.

– მთელი ცხოვრება ვთევზაობ და ასეთი უშველებელი თევზი ჯერაც არ შემხვედრია. თავიც დავიღუპე და თქვენც დაგლუპეთ.

– ჯანდაბამდე გზაც ჰქონია, – ვუთხარი. – ასეთი სისულელეები არ უნდა თქვა. უამრავ, უფრო დიდ თევზსაც დავიჭერთ. – თუმცა, ასე არ მოხდა.

მისტერ ჯოსი და მე კიჩოზე

ვისხედით და ანიტა დინებაზე გვყვავდა მიშვებული. ზღვის ყურეში მშვენიერი დარი იდგა, მხოლოდ ნელი სიო უბერავდა და პატარა მთებს გავცქეროდით, სანაპიროს უკნიდან რომ მოჩანდა. მისტერ ჯოსი მხრებზე, გადატყავებულ ხელებსა და ფეხის გულებზე მერკუროქრომის მალამოს მისვამდა, მერე ორი მნკლარტე ვისკი ერთმანეთში გააზავა.

– კარლოსი როგორ არის? – ვკითხე მე.

– საშინლად გულგატეხილია. იქ ზის, ჩაკუბული.

– ვუთხარი, თავს ნუ იდანაშაულებ-მეთქი.

– მართალი ხარ, მაგრამ არ შეუძლია.

– დიდი თევზების დაჭერა ისევ გინდა? – ვკითხე მე.

– ეს ერთადერთი რამაა, რაც ყოველთვისაც მინდა, – მიპასუხა მისტერ ჯოსიმ.

– რას იტყვი, კარგად ვმართავდი, კაპ?

– ეშმაკსაც წაულია, დიას.

– არა. სიმართლე მითხარი.

– მგონი, ნავის ქირაობა დღეს მთავრდება. ახლა ვითევზავებ, ისე, არაფრისთვის, თუ გინდა.

– არა.

– მეც ასე მირჩევნია. გახსოვს, თევზი, ვითომც არაფერი, ნეშენალ ჰოტელისკენ რომ გაემართა?

– მის შესახებ ყველაფერი მახსოვს.

– ხომ კარგად წერ, კაპ? დილაადრიან წერა რთულია, ხომ?

– როგორც შემოძლია, ისე ვწერ.

– ასე გააგრძელე. ყველას მოეწონება და ყველაფერი კარგად იქნება.

– შეიძლება ხვალ დილისთვის გადავდო.

– რატომ?

– ზურგი მტკივა.

– თავი არ გტკივა, არა? ზურგით ხომ არ წერ.

– ხელებიც ამტკივდა.

– ჯანდაბა! ფანქრის დაჭერა ხომ მაინც შეგიძლია? დილით მიხვდები, რომ წერის ხასიათზე ხარ.

ჩემდა გასაოცრად, ასე მოვიქეცი და კარგადაც ნავიმუშავე. რვა საათზე ნავსადგურის გარეთ ვიყავით და ესეც კიდევ ერთი მშვენიერი დღე იყო – ახლაც ნელი სიო უბერავდა და მოროს ციხე-კოშკთან კვლავაც ისეთივე დინება იყო, როგორიც გუშინწინ. იმ დღეს, როცა კრიალა წყალში თევზაობას შევუდექით, მსუბუქი საჭირო ნივთები არ ამოგვიღაგებია. ასე ხშირად ვიქცეოდით. ერთი დიდი, სამეფო სკუმბრია, რომელიც ასე, ოთხ ფუნტს იწონიდა, ყოველგვარი ძალდატანების გარეშე ამოვართიე, ნამდვილად დიდი აღჭურვილობიდან, რომელიც მძიმე ანკესისა და ოცდათექვსმეტ, თეთრთოკიანი კოჭასგან შედგებოდა. კარლოსმა გუშინწინ მოხსნილი ოცდაათსაყენიანი თოკები ერთმანეთს გადააბა და ხუთინჩიანი კოჭა სავსე იყო. ერთადერთი პრობლემა ის იყო, რომ ანკესი ძალიან მოუქნელი გახლდათ. როცა დიდი თევზის დაჭერა გსურს, დაჭიმული ანკესი მეთევზეს ბოლოს უღებს, ხოლო ანკესი, რომელიც კარგად იღუნება, სწორედაც რომ თევზის მოსაკლავადაა გამოსადეგი.

კარლოსი მხოლოდ მაშინ საუბრობდა, როცა საჭირო იყო და მომხდარს ისევ მწარედ განიცდიდა. მე წერვიულობა არ შემეძლო, რადგან ძალიან მტკიოდა, ხოლო მისტერ ჯოსი ის ადამიანი იყო, რომელიც არასოდეს დანაღვლიანდებოდა.

– მთელი დილა მარტო იმ შეჩვენებულ თავს აქნევს, – თქვა მან. – ასე თევზს უკან ვერ დააბრუნებს.

– თავს როგორ გრძნობ, კაპ? – ვკითხე მე.

– კარგად, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – წუხელის ქალაქის გარეუბანში წავედი. დავჯექი, მოედანზე გოგონათა ანსამბლს მოვუსმინე, რამდენიმე ბოთლი

ლუდიც დავლიე, მერე დონავანთან შევიარე. იქ კი ისეთი ამბავი დატრიალდა...

– რა ამბავი?

– კარგი არაფერი. ცუდი, კაპ. მიხარია, იქ რომ არ იყავი.

– მომიყევი, – ვთქვი მე, თან ანკესი ხელში სწორი მიმართულებით და სიმალლეზეც კარგად მეჭირა. დიდი სკუმბრიის სატყუარა ნავის გავლით დატოვებულ ზვირთის კიდეც გადაახტა. კარლოსმა ანიტა მოატრიალა და კაბანას ციხესიმაგრის გასწვრივ დინებას მიჰყვა. თეთრი ცილინდრის ფორმის სატყუარა ზვირთებზე ხტოდა და მიქანაობდა. მისტერ ჯოსი თავის სკამზე მოკალათდა და კიჩოს მხარეს დიდი სკუმბრიის კიდეც ერთ სატყუარას ნელ-ნელა უშვებდა.

– დონავანთან ერთ კაცს გადავეყარე, რომელიც ამტკიცებდა, საიდუმლო პოლიციის კაპიტანი ვარო. მითხრა, რომ ჩემი იერი მოეწონა და ადგილზევე ნებისმიერ ადამიანს მოკლავდა, რათა ჩემთვის ესიამოვნებინა. მის დაწყნარებას შევეცადე, მაგრამ მითხრა, რომ მოვწონდი და ამის დასამტკიცებლად ვინმეს მოკვლა სურდა. ის მაჩადოს¹ ერთ-ერთი განსაკუთრებული პოლიციელი იყო. ის ხელკეტიანი პოლიციელები...

– მე მათ ვიცნობ.

– ვხვდები, რომ იცნობ, კაპ, თუმცა, მიხარია, იქ რომ არ იყავი.

– ასეთი რა ქნა?

– იმის დასანახად, თუ როგორ მოვწონდი, ვინმეს მოკვლა აიჩემა. მე კი ვაგრძელებდი, რომ საჭირო არ იყო, უბრალოდ დავლიოთ და დაივიწყებთ. ცოტა ხანს დაწყნარდა და მერე ისევ იმავს იმეორებდა.

– მშვენიერი ყმანვილი ყოფილა.

– არაფრის მაქნისი, კაპ. თევზის ამბის მოყოლას შევეცადე, იქნებ ეს აზრი თავიდან ამოეგდო, მაგრამ მითხრა: „ეგ შენი თევზი მონაჩმახია. არასოდეს

არაფერი დაგიჭერია, ხომ ასეა?“ მე ვუთხარი: „კარგი, თევზი მონაჩმახია. მოდი, შევთანხმდეთ და ორივე შინ წავიდეთ“. „სად ჯანდაბაში უნდა წავიდე!“ – ამბობდა ის. „შენი გულისთვის ვილაცის მოკვლას ვაპირებ და თევზი სისულელეა. არანაირი თევზი არ ყოფილა. ხომ კარგად გაიგე?“ მერე ღამე მშვიდობისა ვუსურვე და დონავანს ფული გადავუხადე. ამ პოლიციელმა ფული ბარის იატაკზე დაყარა და ზედ ფეხით შედგა. „სად ჯანდაბაში მიდიხარ?“ – მითხრა მან. „შენ ჩემი მეგობარი ხარ და აქ უნდა დარჩე!“ ასე რომ, ისეც დავემშვიდობე და დონავანს ვუთხარი: „დონავან, ვწუხვარ, რომ შენი ფული იატაკზე ყრია-მეთქი“. არ ვიცოდი, ეს პოლიციელი რას მოიმოქმედებდა და არც მაინტერესებდა. შინ მივდიოდი. როგორც კი წამოსვლა დავაპირე, იარაღი გააძრო და საბრალო გალეგოს, რომელიც ბარში ლუდს სვამდა და მთელი ღამე ხმაც არ ამოუღია, დამბაჩის ყუა ჩაარტყა. ვერავინ ვერაფერი უთხრა, ვერც მე. შემრცხვა, კაპ.

– ახლა უკვე ასე დიდხანს ველარ გაგრძელებდა, – ვთქვი მე.

– ვიცი, რადგან უკვე აღარ შეიძლება, მაგრამ ყველაზე მეტად რაც არ მომეწონა, ისაა, რომ ამბობდა – შენი სახე მომეწონაო. ეგეთი რა ჯანდაბის იერი მე მაქვს, კაპ, რომ პოლიციელს მოსწონებოდა?

მისტერ ჯოსის სახე მეც ძალიან მომწონდა, ყველაზე მეტადაც, თუკი ვინმეს ვიცნობდი. ამის შესაფასებლად დიდი ხანი დამჭირდა, რადგან ეს ის იყო, რომელზეც სწრაფი და ყალბი წარმატების ნიშან-წყალსაც ვერ ნახავდით. ის ზღვაზე, შემოსავლიან ბარებში, სხვა აზარტულ მოთამაშებთან ერთად, კარტის თამაშსა და დიდი რისკის შემცველ საქმიანობაში ჩამოყალიბდა, ცივი და სხარტი გონების წყალობით. სახის არც ერთი ნაკვთი, გარდა თვალებისა, რომლებიც ყველაზე ნათელ და

მზიან დღეს, ხმელთაშუა ზღვაზე კიდევ უფრო კრიალა და უცნაურად ცისფერი იყო, მოსაწონი არ გახლდათ. საოცარი თვალეები გააჩნდა და სახე, ახლა რომ დახვრეტილ ტყავს მიუგავდა, არც თუ ისე ლამაზი ჰქონდა.

– კარგი იერი გაქვს, კაპ, – ვუთხარი მე. შეიძლება ერთადერთი კარგი რამ, რაც იმ ნაბიჭვარს გაუკეთებია, ისაა, რომ მან ამის დანახვა შეძლო.

– კარგი, ვაპირებ, ვიდრე ამ საქმიანობას არ მოვრჩებით, ფარულ ბუნაგებს მოვერიდო, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. იქ, მოედანზე, გოგონათა ანსამბლთან ერთად ჯდომა და იმ მომღერალი გოგოს მოსმენა მშვენიერი და საოცარი იყო. მართლა კარგად ხარ, კაპ?

– ძალიან ცუდად ვარ, – ვთქვი მე.

– შიგნეულობა ხომ არ გტკივა? ყოველთვის ვდარდობდი, როცა კიჩოზე იყავი.

– არა, ვთქვი მე. ზურგი მტკივა.

– ხელ-ფეხის ტკივილი არაფერია და საიალქნე მოწყობილობაც ავკეცი, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. აღარ გაგაღიზიანებს. მართლა კარგად იმუშავე, კაპ?

– ნამდვილად, – ვთქვი მე. – ჩვევაში მაქვს, დაწყება მიჭირს და მერე უკვე იქიდან თავის დაღწევა, რთულია.

– ვიცი, რომ ჩვეულება ცუდი რამ არის, – თქვა მისტერ ჯოსიმ. – და მუშაობა, სხვა რომელიმე ჩვევაზე მეტად, ადამიანის ბოლოს მომღებია, მაგრამ შენ შემთხვევაში ასე არ არის. როცა

მუშაობ, სხვა აღარაფერი გახსოვს.

ნაპირს გავყურებდი და კირის გამო-საწვავ ლუმელთან ახლოს ვიყავით, სანაპიროსთან ახლოს, სადაც წყალი ძალიან ღრმა იყო და გოლფსტრიმი თითქმის ნაპირს ეხეთქებოდა. ღუმლიდან სუსტი კვამლი ამოდიოდა და მტვერში გახვეული, კლდოვანი სანაპიროს გასწვრივ მოძრავი სატვირთო მანქანა შევნიშნე. რამდენიმე ჩიტი სატყუარას ნაგლეჯის თავზე დაფრინავდა, მერე კარლოსის ყვირილი მომესმა: „მარლინი! მარლინი!“

ორივემ ერთდროულად დავინახეთ – წყალში ღრმად იყო და ძალიან მუქად ჩანდა. როგორც შევნიშნე, თევზმა თავისი წამოშვერილი ცხვირი წყლიდან ამოყო და პირით სატყუარა სკუმბრია ეჭირა. უშნოდ წამოშვერილი ცხვირი ჰქონდა, მრგვალი, სქელი და მოკლე და მის უკან, წყლის ზედაპირზე, სხვა დიდი თევზიც გამოჩნდა.

– დააცადეთ, გადასანსლოს! – დაიღრიალა კარლოსმა. – უკვე პირში აქვს.

მისტერ ჯოსი კოჭაზე სატყუარაიანი თოკის უკან გადახვევას შეუდგა და ჩემი ანკესის დაჭიმვას ველოდებოდი, რაც იმის მიმანიშნებელი იქნებოდა, რომ მარლინმა სატყუარა ნამდვილად გადაყლაპა.

ინგლისურიდან თარგმნა
მაია ბოლაშვილმა

ნოსებ ქუმბურიძე

სად იმალება ზერზერის ღმერთი?! (ნათელა იანქოშვილის ახალი სიცოცხლე)

აღარც კი მახსოვს, ასე რომელი წერილი დავიწყე ან დავიწყე თუ არა.

თუმცა, ასეც რომ იყოს, უკვე განსხვავებული შესავალია.

კინოსცენარს რომ ვწერდე, ასე დავიწყებდი:

სამხატვრო აკადემიის ერთ-ერთი სახელოსნო.

სტუდენტი სადიპლომო ნახატზე მუშაობს. შემოვა ხელმძღვანელი, მოღბერტს შეათვალე რებს და ჩაილაპარაკებს: „სა-ინ-ტე-რე-სო-ა-ა-ა!“ შემდეგ მოწაფეს ფუნჯს გამოართმევს და ეტყვის: „შეიძლება, გავაგრძელო?“ პასუხს არ დაელოდება და ხატვას შეუდგება. რამდენიმე მონასმის შემდეგ, მოწაფეს მიმართავს: „მიდი, დაამთავრე!“ ოსტატი გადის. შეგირდი ნახატს სწრაფად წაშლის და ხატვას თავიდან დაიწყებს...

ეს ნამდვილად მოხდა.

სტუდენტი ნათელა იანქოშვილი იყო, ხელმძღვანელი – მოსე თოიძე.

სახელგანთქმულ მხატვარს არ სწყენია და სადიპლომო ნამუშევარი უმაღლესი ქულით შეუფასა.

აკადემიაში თვით დავით კაკაბაძემაც გამოარჩია და სტიპენდია ერთადერთს დაუნიშნა. მანვე პირველმა შენიშნა ნიჭიერი შეგირდის ერთი „უარყოფითი“ თვისება: სიჯიუტე.

მხატვრის სიცოცხლეში, კინოსცენარს ასე დავამთავრებდი:

მოსკოვი. ლიტერატორთა სახლი. ნათელა იანქოშვილის ნახატების პერსონალური გამოფენა. უამრავი დამთვალე რებული. გამოჩენილ ქართველ და რუს მწერალთა, ხელოვანთა და ხელოვნებისმოდნეთა აღფრთოვანება. ალტაცების გამომხატველი ჩანანერები შთაბეჭდილებათა წიგნში:

„არავის მსგავსი მხატვარი“;

„დიდი კოლორისტული გაბედულება“;

„ფერთა მუსიკა“;

„მეტყველი მოქნევა ფუნჯისა“...

სწორედ იქ იტყვის ნოდარ დუმბაძე:

„არ მინდა, ვთქვა, რომ ნათელა იანქოშვილისა დღეს არ ესმით, მაგრამ მაინც ვფიქრობ, რომ ის მომავლის მხატვარია.“

ერთი ცობილი მხატვარი კი არცთუ მხოლოდ თავისთვის ჩაილაპარაკებს: „იმ სიჯიუტემ ამ გამარჯვებამდე მოიყვანა.“

ესეც აუცილებლად უნდა ვთქვათ: „მდუღარებაი სულისა“ – ასე შეაფასა ნათელა იანქოშვილის პირველი პერსონალური გამოფენა აკადემიკოსმა შალვა ამირანაშვილმა.

● ნოდარ დუმბაძის სიტყვებს, ცხადია, ვერ შეველეოდი, მაგრამ კინოსცენარს დღეს ასე აღარ დავამთავრებდი.

ოღონდ, არა იმის შიშით, რომ „რუსულ ფინალად“ ჩამითვლიდნენ, უბრალოდ, იმის საჩვენებლად, რომ ნათელა იანქოშვილის ხელოვნების აღიარება შორს გასცდა ყოფილ საბჭოთა სივრცეს და მის ნახატებს უდიდესი მონონება აქვთ სტამბულში, კიოლნში, ბერლინში, ბრიუსელში, ნიუ იორკში...

● ნათელა იანქოშვილი და მისი მეუღლე, ცნობილი მწერალი ლადო ავალიანი ერთ-ერთი გამოჩენილი კომპოზიტორის შემოქმედებით სალამოს დაესწრებინან. კონცერტის შემდეგ შინ დაბრუნებული მხატვარი დღიურში ჩანერს:

„თუ ამ საუკუნეში შემფასებელი არ გამოუჩნდება, მაშინ დაიბადება მომავალ საუკუნეში“.

თითქოს, საკუთარ თავზე წერსო.

თუმცა დაფასება და აღიარება არც იმ კომპოზიტორს აკლდა და არც ნათელა იანქოშვილს.

საქართველოს სახალხო მხატვარი, რუსთაველის პრემიის ლაურეატი.

ყველაზე მაღალი და საპატიო ტიტულები.

ბოლოს და ბოლოს, სხვას ვის ღირსებია „ერთი მხატვრის მუზეუმი“, თანაც სად?! – რუსთაველის გამზირზე!

მაგრამ მისი ნამდვილი საერთაშორისო

აღიარება მაინც ოცდამეერთე საუკუნეში დაიწყება.

●
ესეც კარგი კადრი იქნებოდა კინოს-
ცენარისათვის:

კომუნისტების ეპოქა.

მხატვარი, რომელსაც სახელოსნო არა და არ აღირსეს, ცეკას პირველ მდივანთან შესახვედრად მისულა. შევარდნაძის კაბინეტიდან ვერიკო ანჯაფარიძე გამოვა. ცხადია, ერთმანეთს მოიკითხავენ. „ნათელა, მოსკოვში გამოფენა გქონდა?“ – ჰკითხავს მსახიობი. უარყოფით პასუხს რომ მიიღებს, ეტყვის: „აუცილებლად უნდა იზრუნო ამაზე.“

სხვათა შორის, დღიურში ამ ეპიზოდს მთლად სიმპათიით არ ჩაინიშნავს. არცთუ ძნელად შესამჩნევი ირონიით აღნიშნავს, რომ ვერიკო ჭკვიანია და იცის, როგორ უნდა მიაღწიოს აღიარებას.

ვერიკოს კი ვერ გავამტყუნებთ: იმ დროს ხომ ყველა გზა მოსკოვში მიდიოდა და იქაური გამოფენის დიდი წარმატება რომ არა, შესაძლოა, შევარდნაძესაც არ გამოედო თავი „ერთი მხატვრის მუზეუმის“ გასახსნელად, მით უფრო, რომ ამ საქმის ჩაშლას მხატვრის არაერთი კოლეგა ცდილობდა.

და როგორ ამაყობდა იმით, რომ ერთსა და იმავე ქალაქში არსებობდა ხელოვნების ორი უნიკალური კერა, ორი დიდი ქალბატონის(ამას მე ვამბობ) სახელთან დაკავშირებული:

ერთი მსახიობის თეატრი – ფიქრის გორაზე;

ერთი მხატვრის მუზეუმი – რუსთაველის გამზირზე.

და თვით მამაზეციერი მინაზე მხოლოდ ამის სათქმელად რომ ჩამოვიდეს, მაინც ვერ დავიჯერებ, რომ თუნდაც ღრმად მოხუცებულმა მხატვარმა, საღგონებაზე, მუზეუმისთვის ამ სტატუსის გაუქმებას მოაწერა ხელი.

მაგრამ ეს სხვა სტატიის თემაა და, რაც მთავარია, სახელმწიფოს, ერის, საზოგადოების ღირსების საკითხია.

ჯაყო, ჯერჯერობით და საუბედუროდ, კვლავაც ცოცხალია!

●
ნათელა იანქოშვილი ბევრი რამით მაგონებდა ვერიკოს, უპირველესად კი იმით, რაც ბერძენმა ტრაგიკოსმა მსახიობმა ასპასია პაპატანასიუმ დიდი ხელოვანის ალლოთი შეიცნო და თავის ქართველ კოლეგას ასე მიმართა: „შენ ხარ ძალა საქართველოს მიწისა!“

ვერიკოს ძალა კოლხური მიწიდან მოდიოდა, იანქოშვილისა – კახეთიდან.

ერთხელ ხელი და თვალი მიმოავლო დიდ დარბაზში გამოფენილ თავის ნახატებს და მითხრა: „ყველა ტილო ჩემი ხელითაა გადაჭიმული. იცით, ეს რა ძნელი და დამქანცველია?!“

არ გამკვირვებია.

●
გურჯაანში დაიბადა.
სწორედ იმ წელს, როცა ფიროსმანი გარდაიცვალა.

ერთადერთი, ვისაც შეადარებენ, ყოველთვის ფიროსმანი იქნება.

ფიროსმანი იყო ერთადერთი, ვისაც ქართველ მხატვართაგან გულით აღიარებდა.

დაპირებული ნახატი ჩემთვის რომ ვერა და ვერ გაიმეტა, ერთი ძალიან კარგი მხატვარი ვუხსენე და მთელი სერიოზულობით ვუთხარი:

„ – მან სამი ნახატი მაჩუქა, თქვენ კი – ერთიც არა“.

კახური პირდაპირობით მომიგო:

„ – იმან გინდ გაჩუქოს და გინდ – არა“.

ერთხელ კიდევ უფრო ცნობილ და აღიარებულ მხატვარზე მეუბნება: „ეგ ფერებს საერთოდ ვერ ხედავს. დგას და პირდაპირ იხატავს თბილისურ ეზოებს. მხატვრობა იმის დახატვა კი არ არის, რასაც ყველა ხედავს, შთაბეჭდილების გადმოცემა უნდა შეგეძლოს. ხელოვნება განწყობილებაა. მე დღეს

წარმოსახვით ვხატავ იმას, რაც ოცდაათი წლის წინათ მლეთაში მინახავს და განმიცდია. ეგენი კიდევი პირდაპირ იხატავენ. მხატვარს, ნიჭის გარდა, სამი აუცილებელი რამ სჭირდება: ფერწერის ტექნიკა, უტყუარი ინტუიცია და დიდი ნებისყოფა. ზოგჯერ ცოდნაც ინტუიციით მოგეწოდება. ხელოვანი თავის გზაზე სწორად მიდის ინტუიციის საშუალებით და ზუსტად გრძნობს ეპოქას. უამისოდ ნამდვილი ხელოვნება ვერ შეიქმნება“.

●

სმირად ამბობდნენ,მძიმე, ხისტი ხასიათი აქვსო და მასთან ურთიერთობას გაურბოდნენ.

მტრობდნენ კიდეც.

დაუნდობლადაც.

მარტო ხარო. გვერდით არავინ გიდგასო - უსისინებდნენ.

პასუხი გამზადებული ჰქონდა:

„მარტო ის არის, ვინც ძლიერია. აბა, ვინ იდგა ფიროსმანის გვერდით?!“

ეს – შემოქმედებაში, ცხოვრებაში კი სულაც არ იყო მარტო, გვერდით ედგა კეთილშობილი ინტელიგენტი ლადო ავალიანი, ვინც თითქმის მთელი ცხოვრება, ფაქტობრივად, მის შემოქმედებითს წარმატებებს მიუძღვნა.

თუმცა, ამ სრულიად გამორჩეული ნყვილის ერთად ყოფნას მაინც „ორის მარტოობა“ დავარქვი. როცა ბატონი ლადო გარდაიცვალა, გაზეთ „თბილისში“ გამოვაქვეყნე გამოსათხოვარი, რომელიც ასე დავასათაურე: „ერთის ნასვლა ორის მარტოობიდან.“ იმავე საღამოს, „მოამბეში“ ჟურნალისტიკა დოდო იორდანიშვილმა ჩემი ტექსტი თითქმის მთლიანად წაიკითხა.

დრო რომ გავიდა, მითხრა, იქნებ როგორმე შევეგუო ულადობას, ცოტა მოვხასიათდე და აუცილებლად დაგხატავო.

არ მინდა-მეთქი.

გაოცება ვერ დამალა. ვინ არ ოც-

ნებობდა ამაზე, მათ შორის, ერთი მაღალჩინოსნის მეუღლე, ვისგანაც დავალებულიც კი იყო.

არ დახატა.

აბა, ეგ რა დასახატავიაო?!

მე კი უარს ვეუბნებოდი?!

– არ გინდა რომ დაგხატო?!

– მე თქვენი ნახატი მინდა და არა ის, რომ დამხატოთ.

– კარგი, მაშინ ახალს დავხატავ და გაჩუქებ.

ველარ დახატა.

მაშინ მივხვდი, რას ნიშნავდა მისთვის ლადო, რომ ეს მართლაც განუყოფელი ორი იყო.

●

დიახ, ეს ნამდვილად გამორჩეული ნყვილი იყო.

აკაკი განერელია წერდა, გამორჩეული პიროვნებების ნასვლა პეიზაჟსაც აღარიბებსო და მაგალითად ის მოჰყავდა, რომ რუსთაველის გამზირს გერონტი ქიქოძის დინჯი სიარული აღარ ამშვენებდა.

ვისაც უნახავს, როგორ გამოდიოდნენ ნათელა და ლადო რუსთაველის პროსპექტზე, განსხვავებულად ჩაცმულნი, როგორ უხდებოდნენ ქუჩას პრემიერაზე, კონცერტზე თუ გამოფენაზე მიმავალნი, აუცილებლად იგრძნობდა „პეიზაჟის გაღარიბებას“.

ამირან გომართელმა შენიშნა, მხატვარს ლადო უფრო ჰგავდაო.

ვეთანხმები, თუმცა, ნათელას გარეგნობაშიც ასევე იყო რაღაც ძალიან საინტერესო, ხელოვანისთვის სანატრელი.

გრიგოლ აბაშიძის ულამაზეს მეუღლეს ხატავს. ერთ-ერთი სეანსის დროს, ქალბატონი ლამარა ეუბნება: „გიცქერით და ვფიქრობ, რა კარგი დასახატი ხართ. თვითონ თქვენ უნდა დაიხატოთ თქვენი თავი, როგორც ფრესკა: შავი თმები, მოყვითალო სახე, მწვანე ფონი“.

მხატვარი გაბრაზდება და ეტყვის, რომ არ უყვარს, როცა ხატვის პროცესში ხელს უშლიან.

●

პორტრეტი ნათელა იანქოშვილის სტიქიაა.

არაერთი უეჭველ შედეგადაა აღიარებული: მამის პორტრეტი, ნინო ჭავჭავაძე, ზინა კვერენჩილაძე, მარინე თბილელი, ლადო ავალიანი...

ის პიროვნების სულს, ხასიათს, შინაგან სამყაროს ხატავს.

მისი ნაამბობი:

„ძალიან გამიჭირდა მედია ჯაფარიძის პორტრეტის შექმნა. თითქოს, რა უნდა ლამაზი ქალის დახატვას, არადა, გავწვალდი. ვგრძნობდი, რომ ის მხოლოდ ფერია არ იყო, სილამაზისა და გარეგნული სათნოების მიღმა, ძლიერი ხასიათიც იმალებოდა. ვთხოვე, კლეოპატრას წითელი კაბა ჩაეცვა და პორტრეტიც შედგა.

ერთმა მომღერალმა სენსზე, ფიზიკური ნაკლის დასაფარავად, დიდი შავი მოსახამი მოიტანა. მხატვარს კი სწორედ იმის ჩვენება უნდოდა, თუ რა „ლამაზი სულის ჭურჭელი“ იყო მომღერლის არცთუ ლამაზი სხეული. პორტრეტიც ზუსტად ამას გვიჩვენებს.

●

ი ა ნ ქ ო შ ვ ი ლ ი ს პორტრეტები საქვეყნოდ ცნობილია, მაგრამ ზემოთ ნახსენები დიდი საერთაშორისო აღიარება მაინც პეიზაჟებს უკავშირდება.

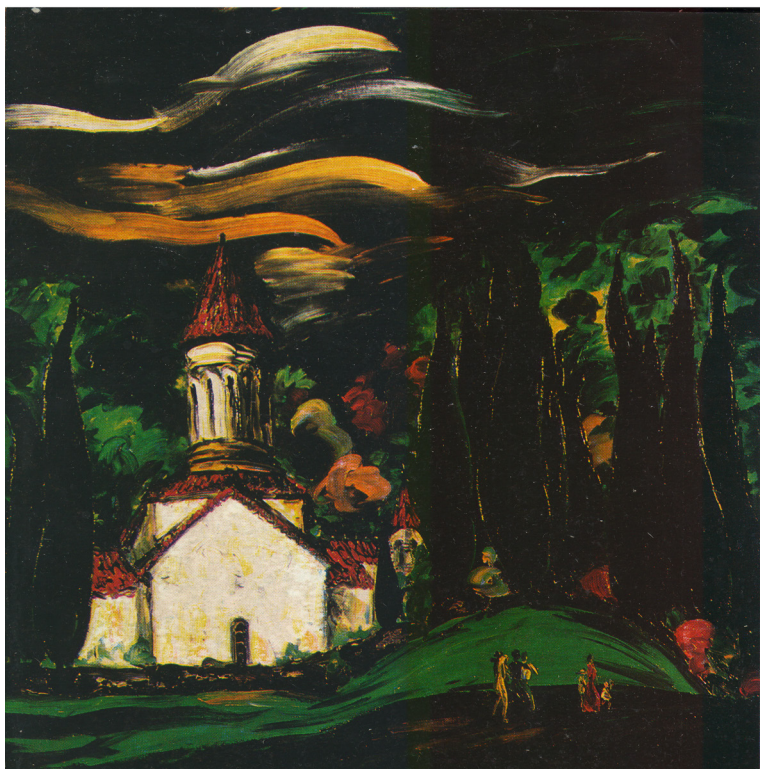
და მივადეთ კიდევ იმას, რაც სიახლეა და განსაკუთრებით უნდა გვახარებდეს.

ეს არის ინფორმაცია, რომელიც ლონდონში მცხოვრებმა ჩვენმა თანამემამულემ გიორგი ლალიაშვილმა ინტერნეტსივრცეში გაავრცელა:

„ცნობილია გერმანულმა გამომცემლობამ „Himer“-მა გერმანულ და ინგლისურ ენებზე ცალ-ცალკე გამოსცა წიგნი: „ნათელა იანქოშვილი – მხატვრის ცხოვრება იძულებასა და თავისუფლებას შორის“.

ამავე ინფორმაციით ვიგებთ, რომ წიგნის ავტორია ბერლინის „Galerie Komfeld“-ის სამხატვრო ხელმძღვანელი მამუკა ბლიაძე, ვინც ორი წელი მონადღობა ნათელა იანქოშვილის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ მასალების შეგროვებას.

წიგნი ჯერ ხელთ არ მჭერია, მაგრამ ვერ დავმალავ სიამაყეს იმის გამო, რომ იქ, ცნობილ გერმანელ, ინგლისელ, იტალიელ, ამერიკელ, რუს და ქართველ არტკრიტიკოსთა მოსაზრე-

ბებს შორის, ჩემი მოგონებანიც არის შესული.

●

მე ვიცნობ მამუკა ბლიაძეს.

სწორედ ორი წლის წინათ, თბილისში მისივე თხოვნით შევხვდი.

ბატონმა მამუკამ მიაჩნო, თუ რა დღითიღვე ძლიერდება დასავლეთში ინტერესი ნათელა იანქოშვილის ნახატების მიმართ.

გ ა ო ც ე -
ბულნი კითხულობენ:
„ვინ არის?“
„ჰოლანდიელია?“ შეიტყობენ, რომ ქართველია. მერე ამას კითხულობენ: „აქამდე სად იყო?!“ „რატომ არ ვიცოდით?!“

მანც რა ხიბლავთ ასე ძალიან იანქოშვილის პეიზაჟებში?

ბ ა ტ ო -
ნი მამუკას ნაამბობით დავასკვენი, რომ სწო-

რედ ის ხიბლავთ, რაც თავის დროზე მოსკოვშიც შენიშნეს და შთაბეჭდილებათა წიგნშიც ჩანერეს, თუნდაც შავისა და მწვანის კონფლიქტის თაობაზე:

„გაოგნებული ვარ ამ შავი ფერით, ფერით გლოვისა და კაემანისა, რომელიც აქ, ბრწყინვალე მხატვართან, უეცრად ათამაშდა, გაცოცხლდა, სიხარულის მომნიჭებლად იქცა“.

„ნათელა იანქოშვილის ფერწერა გაოცებთ თავისი თვითმყოფადობით, იმით, რომ იგი არ ჰგავს არცერთ სხვა მხატვარს. ფართო, მოულოდნელი მონასმები – ესაა თავისებური ვირტუოზული იმპროვიზაცია, რომელიც ადამიანის სულში დიდი ემოციური ძალით იჭრება“.

●

მონასმებზე უნდა შევჩერდეთ.

ეს ნათელა იანქოშვილის ერთ - ერთი მთავარი „კოზირია.“

რა თქმა უნდა, ყველაზე უკეთ, ეს თვითონ იცის.

ამიტომაც ამბობს ასეთი დაბეჯითებით:

„ დ ი დ ი მნიშვნელობა აქვს, როგორ დაიჭერ ფუნჯს, როგორ მოუსვამ. სწორედ ფუნჯის მოსმაში იგრძნობთ და დაინახავთ ფერწერის ღმერთს.“

უნდა ვაღიარო: ნამდვილად ვგრძნობ და ვხედავ, სად იმალება ფერწერის ღმერთი, როცა ნათელა იანქოშვილის ნახატებზე მლეთის, იყალთოსა თუ ალავერდის თავზე მოარულ ღრუბლებს ვუყურებ.

არადა, თითქოს, ერთი ჩვეულებრივი მონასმია, ფერთა უბრალო მოძრაობა.

მაგრამ რა ძლიერი მონასმია?!

აი, ძალა საქართველოს მინისა!

●
ნათელა იანქოშვილის ნახატებზე, ძირითადად, ოთხი ფერია – უკვე ნახსენებ შავსა და მწვანეს ყვითელი და წითელი ემატება.

ყველგან გაცვებით საუბრობენ მის სურათებში აღბეჭდილ ფერთა მუსიკაზე.

მოსკოველ დამთვალეირებელს ამ მუსიკამ სკრიაბინი მოაგონა, მე კი განსაკუთრებით იმან გამახარა, რაც მამუკა ბლიაძისგან გავიგე:

„ნათელა იანქოშვილის ნახატებს დასავლეთში ქართულ პოლიფონიას ადარებენ. ეს აელვებული წითელი და ყვითელი ფერები, თითქოს, ფერწერაში ჩვენებური კრინისა და კრიმანჭულის გადატანაა. მათში გაცვებასა და სიხარულს კიდევ ერთი რამ იწვევს: ორმოცდაათი წლის წინათ შექმნილ სურათებს ისეთი ჩაუმქრალი სიცოცხლის ბეჭედი აზით, თითქოს, მხატვარმა ეს - ესაა დაამთავრაო“.

აი, რატომ ვიტყვოდი უარს „რუსულ ფინალზე“.

●
„ჩაუმქრალი სიცოცხლე“ – ამით, მართლაც ბევრს აოცებს ნათელა იანქოშვილის ნახატები.

„მაინც, რა საიდუმლო იცოდა ისეთი, რომ ეს შავი და წითელი არასოდეს ხუნდება?! – საქართველოშიც ხშირად მომისმენია მსგავსი გაცვება.“

მეც ვიცი ეს საიდუმლო, – მითხრა ერთმა საკმაოდ კარგმა მხატვარმა.

დაუფუჯერებდი, მისი ფერებიც ასევე ჩაუმქრალი სიცოცხლით რომ ელაგდნენ.

რამდენიმე თვის წინათ, ამირან გომართელთან ერთად, ჩვენი ყველაზე თვალსაჩინო მხატვრების გამოფენას ვათვალიერებდი.

გულდანყვეტილნი ვუცქერდით, როგორ გახუნებულიყო არაერთი შედეგრი, ფოტოებიდან (ინტერნეტსივრცეიდან) რომ უფრო ცოცხალნი გვეჩვენებინ. გულდამძიმებულებს უცებ შორიდან რალაცამ შემოგვანათა. დავაკვირდით და ფიროსმანის მეზადურის წითელი ხალათი იყო...

●
„ფიროსმანის შემდეგ, ყველაზე საერთაშორისო ქართველი მხატვარი“ – ესეც მამუკა ბლიაძის შეფასებაა, რისი განვრცობაც კიდევ უფრო საინტერესოა: როგორც ლე დანტიუმ და ძმებმა ზდანევიჩებმა სამყაროს აღმოუჩინეს ფიროსმანი, ერთი საუკუნის შემდეგ ბერლინის „ჩალერიე კომფელდ“ – ის მფლობელებმა აღფრედ კორნფელდმა და ანნე ლანგმანმა მსოფლიოს ნათელა იანქოშვილის ხელოვნება გააცნეს. ისინი თხუთმეტი წლის წინათ ეწვივნენ საქართველოს, აღფრთოვანდნენ იანქოშვილის შემოქმედებით და 2012 წელს თავიანთ გალერეაში მისი პერსონალური გამოფენა გამართეს.

და დაინყო კიდევ ნათელა იანქოშვილის ახალი სიცოცხლე ოცდამეერთე საუკუნეში!

●
ისევ ფიროსმანთან პარალელი.

კი, გულით უყვარდა, მაგრამ შედარება მაინც არ სიამოვნებდა.

ერთხელ მითხრა: „აბა რა მაქვს მე ფიროსმანისა, იმის გარდა, რომ ორივენი ქართველები ვართ, თანაც, კახელები?!“

მიხარია, რომ ამას მართლა ვერ ვხვდები.

უფრო მეტად კი ის მიხარია, რომ ფიროსმანიც გვყავს და იანქოშვილიც...